

ACADEMICA

REVISTĂ EDITATĂ DE ACADEMIA ROMÂNĂ

DIRECTOR: ACAD. IOAN-AUREL POP, PREȘEDINTELE ACADEMIEI ROMÂNE

Nr. 9/SEPTEMBRIE 2018

Anul XXVIII • 335

DIRECTORI:

Acad. Mihai DRĂGĂNESCU
(director fondator)
octombrie 1990 – ianuarie 1994

Acad. V.N. CONSTANTINESCU
februarie 1994 – ianuarie 1998

Acad. Eugen SIMION
februarie 1998 – aprilie 2006

Acad. Ionel HAIDUC
mai 2006 – aprilie 2014

Acad. Ionel-Valentin VLAD
mai 2014 – decembrie 2017

Acad. Cristian HERA
ianuarie 2018 – aprilie 2018

Acad. Ioan-Aurel POP
mai 2018 –

CONSILIUL EDITORIAL:

Acad. Ioan-Aurel POP
Acad. Bogdan C. SIMIONESCU
Acad. Victor SPINEI
Acad. Răzvan THEODORESCU
Acad. Victor VOICU
Acad. Ioan DUMITRACHE

Acad. Dan BĂLTEANU
Acad. Alexandru BOBOC
Acad. Cristian HERA
Acad. Constantin IONESCU-TÎRGOVIȘTE
Acad. Eugen SIMION
Acad. Alexandru SURDU
Acad. Maria ZAHARESCU

COLEGIUL DE REDACȚIE:

Redactor-șef
Dr. Narcis ZĂRNESCU

Redactori I
Mihaela-Dora NECULA
Elena SOLUNCA-MOISE

SECTOR TEHNIC:

Tehnoredactor
Dr. Roland VASILIU

Operator-corector
Aurora POPA

E-mail: academica@acad.ro

revista_academica2006@yahoo.com

Adresa web: http://www.acad.ro/academica2002/pag_academica.htm

Tel. 021 3188106/2712, 2713; Fax: 021 3188106/2711

IONEL-VALENTIN VLAD – UN CĂUTĂTOR AL LUMINII

Ioan-Aurel Pop, Ionel-Valentin Vlad – cercetător și profesor de cea mai înaltă clasă . . .	6
Bogdan C. Simionescu, Ionel-Valentin Vlad – 75 de ani de la naștere	8
Cristian Hera, Ionel-Valentin Vlad, personalitate proeminentă a științei românești . . .	10
Nicolae-Victor Zamfir, Academicianul Ionel-Valentin Vlad – produs al fizicii românești și promotor al acesteia	12
Păun Ion Otiman, Academicianul Ionel-Valentin Vlad – omul	14
Ion Tighineanu, Academicianul Ionel-Valentin Vlad – personalitate marcantă a neamului românesc	17
Wilhelm Dancă, Academicianul Ionel-Valentin Vlad și metafizica luminii	19
Carol Iancu, Ionel-Valentin Vlad, un savant de excepție, un reprezentant de elită al intelectualității românești	22
Jean-Jacques Askenasy, Ionel-Valentin Vlad – cercetător și inovator în domeniul holografiei	25

ZIUA LIMBII ROMÂNE

Ioan-Aurel Pop, Cuvânt de salut la sărbătoarea națională „Ziua Limbii Române”	27
Gheorghe Duca, Mesaj de felicitare adresat cu prilejul sărbătorii naționale „Ziua Limbii Române”	28

MOMENTE ISTORICE

Răzvan Theodorescu, Trei proiecte de țară și două generații de oameni de stat	29
--	----

PROIECTE PENTRU CENTENAR

Victor Spinei, Manifestări dedicate sărbătoririi Centenarului Marii Uniri	31
--	----

PAGINI DE FILOSOFIE

Alexandru Surdu, Sistemul filosofic al trilogiilor lui Lucian Blaga	35
--	----

PREOCUPĂRI CONTEMPORANE

Vasile Ghețău, Declinul demografic și componentele sale	38
Dan Gabriel Sîmbotin, Limba română în fața globalizării	48

BIBLIOTECA ACADEMIEI ROMÂNE

Cornel Lepădatu, Biblioteca Academiei, prezent și perspective	61
--	----

OPINII	
Alexandru Porțeanu, Marea Unire din 1918 – țintă a strategiilor geopolitice aplicate României	65
ISTORIOGRAFIE	
Constantin I. Ciobanu, Războiul monumentelor	69
CRONICA VIETII ACADEMICE	71
APARIȚII LA EDITURA ACADEMIEI	74
GHID PENTRU AUTORI	77

Academicianul Ionel-Valentin Vlad

(1943–2017)

Președinte al Academiei Române între anii 2014–2017
Vicepreședinte al Academiei Române între anii 2010–2014

Ionel-Valentin Vlad – cercetător și profesor de cea mai înaltă clasă*

Acad. Ioan-Aurel Pop

Președintele Academiei Române

Stimată doamnă profesoară Adriana Vlad,
Distinși membri ai Academiei Române,
Excelențele Voastre,
Stimați oaspeți,
Doamnelor și domnilor,

Ceremoniile sunt un atribut al popoarelor civilizate, iar a ne aminti înseamnă a nu accepta neantul. Câtă vreme ne amintim de „oamenii cari au fost”, aceștia nu mor. Academicianul Ionel-Valentin Vlad nu are nevoie de o prezentare a vieții sale, cunoscute de noi, pe de o parte, iar pe de alta, sunt colegi mai avizați decât mine care o vor face în timpul reuniunii noastre. De aceea vă cer permisiunea să fac o evocare.

L-am cunoscut pe academicianul Ionel-Valentin Vlad, în urma unor întâmplări fericite, la o sesiune de comunicări științifice pe teme de istorie, ținută tocmai în Țara Maramureșului. Așa am aflat că originile sale sunt strâns legate de Maramureș. Era descendentul a două familii nobile maramureșene, Vlad și Timiș. Academicianul se mândrea cu originile sale și nu uita să mărturisească asta în diferite ocazii. Mama sa, născută Timiș, era descendentă a unei familii nobile, care se regăsește printre cele care au fondat orașul Borșa. Tatăl său era urmașul unei familii de același rang din Săliște de Sus. În

Acad. Ioan-Aurel Pop

anii din urmă, ca vicepreședinte și apoi președinte al celui mai înalt for științific și cultural de consacrare din România, academicianul Vlad era tot mai interesat de istoria Maramureșului și tot mai nostalgic în legătură cu trecutul nostru național și cu strămoșii din propria familie. Așa am ajuns să discutăm îndelung despre istorie, despre voievodatul Maramureșului și despre familiile sale nobile vechi, acelea care, până la 1400, erau în proporție de aproape 100% românești. S-a mirat și s-a bucurat când i-am

---

*Cuvânt rostit la Sesiunea omagială „75 de ani de la nașterea academicianului Ionel-Valentin Vlad, președinte al Academiei Române între anii 2014–2017” (20 septembrie 2018, Aula Academiei Române)

---

spus că abia în ultimii ani ai secolului al XIV-lea primeau posesiuni în Maramureș două familii nobiliare din Ungaria propriu-zisă și că primele infiltrații rutene dinspre nord se înregistrează abia după 1400...

Academicianul Vlad venea așadar la București din țara cnezilor și voievozilor, din țara românească în care adunarea cnezilor mai alegea încă, pe la 1349, voievozii săi dintre cele mai prestigioase familii de proprietari de moșii din zonă. A rămas toată viața cu un simț al valorii bunurilor făcute de mână și de mintea omului, pe de o parte, iar pe de alta, a purtat în ființa sa o anumită demnitate în atitudine, venită din conștiința apartenenței la lumea maiestuoasă a întemeietorilor. A continuat întemeie-

rile, în condițiile modernității, ocupându-se de lumină, de holografie, de imagistică, de instrumentele optice cu laseri. Lumina venită din trecutul familiei și al neamului românesc a sublimat-o prin meserie, în lumina amplificată și stimulată de emisia radiațiilor, folosită în cele mai noi tehnologii. A fost cercetător și profesor de cea mai înaltă clasă și s-a bucurat de recunoașterea calificării sale la cel mai înalt nivel. A servit Academia cu un devotament ieșit din comun, s-a considerat mereu în serviciul Academiei, așa cum Academia este de peste 150 de ani în serviciul națiunii române. A avut șansa unică să fie în fruntea instituției, atunci când aceasta a sărbătorit 150 de ani de existență și a lăsat un mesaj peren urmașilor, ca să ducă Academia mai departe.

*Sesiunea omagială „75 de ani de la nașterea academicianului Ionel-Valentin Vlad”
Aula Academiei Române*

Ionel-Valentin Vlad – 75 de ani de la naștere*

Acad. Bogdan C. Simionescu

Vicepreședinte al Academiei Române

Doamnelor și domnilor membri ai Academiei Române,

Distinși invitați,

Onorată asistență,

Peste două zile, Ionel-Valentin Vlad, președinte al Academiei Române în perioada 2014–2017, ar fi împlinit 75 de ani. Dar timpul nu a mai avut răbdare și, după o lungă și grea suferință, pe care a suportat-o cu demnitate și fără să se plângă, el ne-a părăsit în Ajunul Crăciunului, pe 24 decembrie, anul trecut.

Nu voi insista asupra activității și personalității Domniei Sale – vor fi intervenții ce se vor apleca asupra acestor aspecte și le vom audia în luările de cuvânt care urmează. Trebuie totuși să ne amintim faptul că a fost vicepreședinte al Academiei Române (2010–2014), coordonatorul grupului „Fotonică neliniară și informațională” în cadrul Secției laseri din Institutul Național pentru Fizica Laserilor, Plasmei și Radiațiilor și profesor la Universitatea din București, Facultatea de Fizică.

A fost cercetător. Activitatea sa a debutat cu realizarea primului laser cu mediu activ solid din România (în 1968, împreună cu G. Nemeș) și prin înființarea și coordonarea Laboratorului de holografie din cadrul Institutului de Fizică Atomică, Secția laseri. După 1990 a devenit cercetător principal I și șef al Laboratorului optică liniară și informațională din Institutul Național de Fizică a Laserilor, Plasmei și Radiației. A participat, în calitate de responsabil de grup sau director național, la diferite colaborări științifice internaționale.

Acad. Bogdan C. Simionescu

Cercetările pe care le-a întreprins, singur sau împreună cu ai săi colaboratori, colegi și studenți, s-au concentrat pe domenii noi, de vârf, ale opticii și s-au bucurat de recunoaștere națională și internațională.

Tot ca un *remember* admirativ amintim faptul că a primit Premiul „Galileo Galilei”, decernat de Comisia Internațională de Optică (2005), a fost ales *fellow of the Optical Society of America* (1978), *fellow of The Institute of Physics*, Londra (1999), membru senior asociat al Centrului Internațional de Fizică Teoretică (Trieste, 2003), membru în Academia Europeă (în „Anul Einstein”, la Berlin-Potsdam, 2005), *fellow of The International*

*Cuvânt rostit la Sesiunea omagială „75 de ani de la nașterea academicianului Ionel-Valentin Vlad, președinte al Academiei Române între anii 2014–2017” (20 septembrie 2018, Aula Academiei Române)

Society for Optical Engineering (SUA, 2007), *fellow of the World Academy of Arts and Science* (2016).

Această foarte scurtă prezentare nu poate să se încheie fără a aminti că Ionel-Valentin Vlad s-a implicat în activitatea unor organizații internaționale de prestigiu, calitatea de membru al comitetelor editoriale ale unor reviste internaționale, al unor societăți naționale și internaționale de specialitate, ca și recunoașterea publică a activității desfășurate în serviciul națiunii române; a fost distins cu Ordinul Național „Steaua României” în grad de Cavaler (2013) și cu Ordinul Național „Serviciul Credincios” în grad de Cavaler (2008). Președintele României, Klaus Werner Iohannis, l-a avansat cu Ordinul Național „Steaua României” la gradul de Ofițer (2015).

Majestatea Sa Regele Mihai I i-a decernat decorația „Coroana României” în grad de Comandor (2014). Președintele Republicii Moldova, Nicolae Timofti, i-a conferit înalta decorație „Ordinul de Onoare”. A fost distins cu Medalia „Dimitrie Cantemir”, cea mai înaltă distincție a Academiei de Științe a Moldovei, 2013, și cu Medalia „Alexandru Șafran” (decernată de Federația Comunităților Evreiești din România în 2016).

I s-au decernat Ordinul „Sfânta Treime”, „Crucea Voievozilor Maramureșeni”, „Crucea Șaguniană”, Crucea „Sfântul Iosif” ș.a. A fost ales *cetățean de onoare* al municipiului Sebeș, al municipiului Baia Mare, al orașului Săliștea de Sus, Maramureș.

În slujba Academiei Române, în calitate de vicepreședinte și apoi de președinte, trebuie recunoscute meritele Domniei Sale în înființarea Școlii de Studii Avansate a Academiei Române, cu organizare și structura compatibile cu școlile doctorale europene, stabilirea criteriilor și coordonarea evaluării institutelor de cercetare ale Academiei, coordonarea elaborării Strategiei de Cercetare a Academiei și corelarea sa cu programul Uniunii Europene „Orizont 2020”, apărarea argu-

mentată a poziției Academiei Române împotriva exploatării cu cianuri de la Roșia Montană (2013, împreună cu academicianul Ionel Haiduc), coordonarea *Strategiei de dezvoltare a României pentru următorii 20 de ani*, contribuția la elaborarea noii legi a Academiei Române, la aniversarea a 150 de ani de la înființarea instituției (2016), la alegerea Papei Francisc în calitate de membru de onoare al înaltului nostru for. I-am fost alături în multe dintre aceste proiecte și demersuri, astfel încât știu concentrarea și energia cu care s-a dăruit ideilor și proiectelor mari ale Academiei Române, frământarea permanentă pentru promovarea ideilor acestei instituții.

Am început să lucrez îndeaproape cu Domnia Sa încă de când ocupa fotoliul de vicepreședinte al Academiei Române. Mi-a solicitat în repetate rânduri sprijinul, ceea ce a presupus sute de ore de muncă, o corespondență electronică susținută, pregătirea multor materiale, inițierea multor proiecte. Am fost impresionat de seriozitatea și profunzimea de care dădea dovadă, de tenacitatea și patriotismul său, credința sa într-un viitor mai bun al țării.

Uneori – de data aceasta în calitate de vicepreședinte al Academiei Române – nu reușeam să-i înțeleg unele decizii și să-mi explic unele dintre atitudinile sale. Abia după dispariția sa am aflat de situații și contexte necunoscute mie sau membrilor Biroului, cărora a trebuit să le facă față de unul singur, asumându-și responsabilități care ar fi împovărat pe oricine.

Ultima discuție cu Domnia Sa – o discuție de câteva minute – a avut loc în după-amiaza zilei de 23 decembrie 2017, cu doar o zi înainte de plecarea lui dintre noi, când l-am sunat pentru a ști cum se mai simte, a-i auzi vocea și a-i ura sărbători fericite în sânul familiei, alături de nepoți. A fost la fel de cald ca întotdeauna și, deși cunoșteam gravitatea stării sale, nimic nu prevestea un sfârșit atât de rapid...

Ionel-Valentin Vlad, personalitate proeminentă a științei românești*

Acad. Cristian Hera

Stimată doamnă profesoară Adriana Vlad și distinsă familie a regretatului academician Ionel-Valentin Vlad,

Stimate domnule academician Ioan-Aurel Pop, președinte al Academiei Române,

Domnilor vicepreședinți ai Academiei Române, Doamnelor și domnilor membri ai Academiei Române,

Înalți reprezentanți ai cultelor,
Distinși oaspeți de peste hotare,
Distinși participanți,

Am avut privilegiul să lucrez timp de două mandate, în conducerea Academiei Române, cu cel pe care îl omagiem astăzi. În primul mandat, amândoi în calitate de Vicepreședinți ai Academiei, în cel de al doilea, Ionel-Valentin Vlad în calitate de Președinte, cel care vă vorbește în calitate de Vicepreședinte. A fost perioada în care am avut o permanentă colaborare, în deplină armonie și sprijin reciproc, în serviciul Academiei Române. În acest timp l-am cunoscut bine pe specialistul și „omul” omagiat astăzi de Academia Română.

Pe Academicianul Ionel-Valentin Vlad, cercetător cunoscut și recunoscut, realizările și lucrările publicate în domeniile holografiei, prelucrării optice a informației, a opticii nelineare și a instrumentelor de măsurare cu laser, apreciate de specialiști de seamă din țară și străinătate l-au făcut cunoscut ca **personalitate marcantă a fizicii românești**.

A fost un om devotat și cu aleasă dăruire pentru Academia Română.

Ceea ce a impresionat în mod cu totul aparte a fost **eleganța, sensibilitatea interioară, perseverența și rigurozitatea** pentru lucrul bine făcut,

Acad. Cristian Hera

neprecupețind niciun efort pentru a fi prezent la evenimentele majore ale vieții academice interne sau internaționale.

Pregătirea profesională a fost clădită în instituții de învățământ și cercetare de prestigiu, începând cu Liceul „Ion Luca Caragiale” din București, continuând cu Facultatea de Electronică și Telecomunicații a Institutului Politehnic și Facultatea de Fizică a Universității din București. Și-a consolidat cunoștințele din domeniul laserilor și holografiei la Universitatea Paris VI. A urmat pregătirea tezei de doctorat *Metode de prelucrare a informației în holografia convențională*, susținută în anul 1972. După obținerea titlului de *doctor în științe*, Ionel-Valentin Vlad a efectuat multiple stadii de specializare la

*Cuvânt rostit la Sesiunea omagială „75 de ani de la nașterea academicianului Ionel-Valentin Vlad, președinte al Academiei Române între anii 2014–2017” (20 septembrie 2018, Aula Academiei Române)

---

centre de cercetare sau universități renumite din Franța, Germania, Elveția, Anglia, Italia, Rusia, Japonia, Mexic, Statele Unite al Americii.

Primele roade ale carierei profesionale le-a cules în 1991, când a fost **ales membru corespondent al Academiei Române**. Din acea perioadă a început să dedice o mare parte din timpul și din activitatea sa instituției noastre academice.

Noile realizări din domeniul său de specialitate, obținute cu precădere la Institutul de Fizică Atomică de la Măgurele, creșterea prestigiului profesional, precum și legăturile permanente cu Academia Română, au condus la **alegerea sa, în anul 2009, membru titular al Academiei Române**.

În anul 2010, academicianul **Ionel-Valentin Vlad a fost ales Vicepreședinte al Academiei Române**, an în care, așa cum am spus, și semnatarul acestei prezentări a avut privilegiul să fie ales în aceeași calitate. De atunci, colaborarea noastră a devenit permanentă și intensă timp de șapte ani.

Printre multiplele atribuții pe care le-a avut ca Vicepreședinte, o atenție cu totul aparte a acordat-o **înființării și organizării Școlii de studii avansate din cadrul Academiei Române – SCOSAR** – structură comparabilă cu a școlilor europene.

În luna aprilie 2014, academicianul **Ionel-Valentin Vlad a fost ales în funcția supremă de Președinte al Academiei Române, an în care colaborarea noastră s-a intensificat substanțial**.

Eforturile depuse pentru afirmarea Forumului nostru pe plan intern și internațional, *după alegerea sa în funcția de Președinte al Academiei*, au fost din ce în ce mai mari. Și-a propus un program îndrăzneț, ca dimensiuni și importanță, a cărui realizare a urmărit-o permanent și perseverent. În această perioadă, atenția sa principală a fost îndreptată către **realizarea Strategiei de dezvoltare a României pe următorii 20 de ani**. **În același timp nu a ezitat să încheie acorduri de colaborare de lungă durată cu instituții similare din străinătate, să participe cu perseverența-i cunoscută la elaborarea noii legi a Academiei Române sau la marcarea împlinirii a 150 de ani de la înființarea Academiei Române**.

În toate activitățile întreprinse, **Academicianul Ionel-Valentin Vlad s-a implicat cu întreaga sa știință și forță. A fost exemplul de tenacitate și de dăruire pentru instituția în fruntea căreia se afla**.

Cu credință adâncă în Dumnezeu, cu sprijinul frumoasei și distinsei sale familii, al colaboratorilor apropiați, în ultimul an al vieții a luptat din răputeri **să nu se lase copleșit de greutate, de boala ce avansa și pe care a încercat să nu o „recunoască”, numai pentru a-și continua activitățile numeroase și tot mai dificile**. Până în ultima clipă gândul său s-a îndreptat spre Academie, iar **ultimele sale acte publice au fost legate tot de instituția noastră: în noiembrie 2017 a condus delegația Academiei Române în vizita oficială la Vatican, la întâlnirea cu Sanctitatea Sa Papa Francisc. Aflându-mă în apropiere, în momentul în care Sanctitatea Sa i-a mângâiat mâna și l-a binecuvântat, i-am văzut îmbujorarea feței, pe care nu pot să o uit**.

În decembrie, deși bolnav, a ținut să aducă un omagiu la catafalcul Majestății Sale Regele Mihai I, la Castelul Peleş.

Academicianul Ionel-Valentin Vlad, soț, tată și bunic extrem de atașat familiei, cu devotament fără margini față de Academia Română, ne-a părăsit înainte de a termina tot ceea ce-și propusese. **Mai avea multe, foarte multe de spus și de făcut spre binele Academiei Române, spre binele familiei, spre binele oamenilor. Prin plecarea sa în lumea celor veșnici, Academicianul Ionel-Valentin Vlad a lăsat un gol greu de înlocuit**.

Asemenea altor înaintași ai săi, **George Barițiu, Dimitrie Onciul, Theodor Burghel și Gheorghe Mihoc, Academicianul Ionel-Valentin Vlad s-a stins în calitatea sa de președinte al înaltului for**. Și tot asemenea lor, lasă în urmă exemplul unei vieți dăruite din plin științei și mai cu seamă Academiei Române, pentru că ceea ce i-a caracterizat întreaga viață a fost **pasiunea pentru știință și atașamentul pentru Academia Română**.

Personalitatea sa va rămâne veșnic vie în memoria celor care l-au cunoscut, respectat și apreciat.

Academicianul Ionel-Valentin Vlad – produs al fizicii românești și promotor al acesteia*

Acad. Nicolae-Victor Zamfir

Nu puține sunt exemplele care susțin regula potrivit căreia nu poți să fii șef dacă nu ai trecut prin toate etapele carierei profesionale. Profesorul Vlad este unul dintre aceste exemple. A fost, pe rând, tânăr cercetător, responsabil de activități, șef de grup, șef de laborator, director, academician și, în final, președinte al Academiei Române. A avut propria direcție de cercetare, a coordonat direcții de cercetare și, în final, a fost reprezentantul instituției care simbolizează întreaga cultură și știință românească.

A educat și a format tineri cercetători și a susținut în mod constant cercetarea românească de fizică, rămânând atașat de Platforma de Fizică de la Măgurele, de comunitatea de fizicieni și de studenții care i-au continuat munca.

A înțeles că fizica românească trebuie susținută din cele două perspective esențiale: cinstirea înaintașilor și încurajarea și stimularea tinerilor. S-a preocupat, astfel, în permanență, de rememorarea valorilor consacrate ale fizicii românești, în paralel cu accentuarea potențialului actual reprezentat de tineri aflați în plină ascensiune în comunitatea națională și internațională de fizică. El însuși elev al școlii românești de fizică, a fost preocupat de susținerea ei pe mai departe, implicându-se în mod activ în demersurile de întărire ale acesteia.

Acad. Nicolae-Victor Zamfir

Profesorul Vlad a fost o prezență constantă a marilor demersuri naționale de fizică, fiind permanent conectat la marile programe și proiecte ale fizicii românești. Proiectul Extreme Light Infrastructure-Nuclear Physics (ELI-NP), dedicat construirii unuia dintre cele mai prestigioase centre internaționale de cercetări de vârf în domeniul drag profesorului Vlad, acela al fizicii laserilor, a constituit un subiect distinct al sferei sale de preocupări, cu atât mai mult cu cât a contribuit la educația și formarea unora dintre specialiștii

---

*Cuvânt rostit la Sesiunea omagială „75 de ani de la nașterea academicianului Ionel-Valentin Vlad, președinte al Academiei Române între anii 2014–2017” (20 septembrie 2018, Aula Academiei Române)

---

noului centru. A fost în mod constant conștient de faptul că acest nou centru a fost acceptat a se construi în România și pentru că tradiția românească în fizica nucleară și în fizica laserilor a fost unul dintre argumentele solide pentru care comunitatea științifică europeană a acceptat acordarea unui asemenea mandat comunității de fizicieni români. Profesorul Valentin Vlad și generația de laseriști români din care a făcut parte au creat condițiile ca la Măgurele să se poată construi un centru de vârf al cercetării științifice.

ELI-NP a apărut ca o dezvoltare firească a școlii românești de fizică, ale cărei fundamente solide au fost puse de profesorii Horia Hulubei – fizică nucleară, Șerban Țițeica – fizică teoretică și Ion Agârbiceanu – fizica laserilor. Discipolii lor, fizicieni și ingineri fizicieni, au dus mai departe ștacheta. Mai mult, au înțeles că domeniul poate să aibă un viitor numai dacă se implică și în politica

științei la nivel național și internațional, în paralel cu construirea de colaborări stabile și solide cu cercetători renumiți din Europa și din întreaga lume.

Prima întrebare pe care Thales Optronique, directorul firmei producătoare pentru ELI-NP a celui mai puternic laser din lume, mi-a pus-o când am început discuțiile despre construirea unui laser de mare putere, a fost dacă profesorul Vlad știe de proiect. La răspunsul meu „bineînțeles că da!” dialogul s-a înfiripat de parcă eram vechi cunoștințe. Aceste legături trainice au constituit și constituie premise ale dezvoltării fizicii românești, iar profesorul Vlad a știut acest lucru și a acționat în consecință. Beneficiind de legături trainice în comunitatea științifică, create ca exponent al generației sale, profesorul Ionel-Valentin Vlad a continuat, și ca președinte al Academiei Române, să susțină nu numai Proiectul ELI-NP, dar întreaga comunitate de fizică din România.

Academicianul Ionel-Valentin Vlad – omul

Acad. Păun Ion Otiman

Să vorbești sau să scrii despre un OM cu care ai lucrat împreună, zi de zi, umăr lângă umăr, gând la gând, ani în șir, să așezi pe hârtie fapte, amintiri, împliniri și piedici (cauzate mai ales de cei pe care Valentin îi considera colegi și colaboratori, să zicem, apropiați), să-l portretizezi pe OMUL care și-a dedicat toată viața învățaturii și științei, pe OMUL care și-a dat și ultimele clipe de viață instituției pe care a servit-o cu devotament și dragoste nemărginită și nemăsurată, dar, mai cu seamă, să așezi cuvinte potrivite despre un OM care ți-a fost așa de apropiat și care, din păcate, a plecat devreme în veșnicia și prea buna pază a lui Dumnezeu, dar și printre nemuritorii neamului românesc, nu este simplu. De aceea, în acest scurt eseu, încerc să-l prezint pe OMUL Ionel-Valentin Vlad, **omul** de mare omenie și onestitate, **omul** de o moralitate

ireproșabilă (cum puțini mai întâlnești azi în lumea românească, inclusiv cea...), **omul** învățat, **omul** modest, **omul** familist convins, **omul**-savant, inițiator de mari proiecte pentru țara sa, România, **omul** și colegul (de multe ori) neînțeleș, **omul** de echipă...

Pentru că mi-am propus să scriu atât de multe despre OMUL Ionel-Valentin Vlad, fiind convins că nu le pot cuprinde pe toate cele amintite mai sus, voi spicui crâmpie din cele petrecute împreună, care mi-au rămas profund întipărite în minte, în inimă și pe retină până azi și, sper, până în veșnicie.

Ionel-Valentin Vlad – omul de echipă, prietenul. Cea mai bună caracterizare, din acest punct de vedere, ca om din echipa de conducere a Academiei Române și om de echipă și-o face chiar Valentin¹: „Deși am fost ales cu o opoziție de neînțeleș a unui

Foto 1

fost președinte al Academiei, am lucrat în Biroul de Prezidiu din toate puterile mele să secondez un distins președinte și savant, domnul academician Ionel Haiduc, și să colaborez în conducerea Academiei cu o echipă de renumiți academicieni, domnii: acad. Dan Berindei, acad. Cristian Hera, acad. Marius Sala și acad. Păun Ion Otiman, în care experiența profesională și umană s-au îmbinat cu patriotismul luminat. Am învățat mult în această colaborare. Am învățat mult de la domnul acad. Ionel Haiduc, ca și de la întregul nostru Birou de Prezidiu, care de altfel m-a susținut și în alegerea ca președinte al Academiei Române”.

Pe **omul de echipă** Ionel-Valentin Vlad doresc să-l prezint și prin participarea sa la un eveniment al conducerii Academiei Române (mandatul 2010–2014), care ar putea părea, la prima vedere (sau pentru superficialii, nu puțini întâlniți peste tot în lumea noastră de astăzi, inclusiv în...) drept o banalitate, un fapt divers (Foto 1).

În luna martie 2014, odată cu venirea primăverii, după ample lucrări de modernizare și înfrumusețare a spațiului Academiei Române (multă vreme lăsat în uitare), întreprinse de noi în mandatul 2010–2014: reconstrucția Casei Moxa, refacerea parcului, ridicarea statuii efigiei Academiei – Zeița Minerva etc., într-o zi frumoasă ne-am hotărât, toți membrii Biroului (foto 1) – mai ales că urma ca patru dintre noi să încheie în scurt timp mandatul –, să plantăm puiți de brazi pe alea ce leagă clădirea Bibliotecii de refăcuta casă Moxa. Valentin a fost animatorul echipei, cel care s-a bucurat din tot sufletul său blând, bun și delicat, ca un copil, de ce vom face pentru veacurile ce vor veni peste Academia Română. Probabil, în acele momente, și-a amintit, prin această faptă, și de tatăl său – inginer silvicultor – care i-a insuflat dragoste față de natură, pădure, peisaj, viață (Foto 2).

Iar despre **omul și prietenul** Ionel-Valentin Vlad voi spune câteva cuvinte referitoare la modul în care membrii Biroului Prezidiului Academiei Române au sărbătorit, în fiecare an, împreună cu soțiile, la Casa Oamenilor de Știință, ziua de 7 ianuarie, pe Sfântul Ion. Patru dintre cei șase membri ai Biroului aveau (și) numele de Ion, Ioan, Ionel: **Ionel** Haiduc, **Ionel-Valentin** Vlad, **Cristian Ioan** Hera și **Păun Ion** Otiman. Momente de reală bucurie și apropiere, de bună înțelegere și armonie, de cunoaștere și profund respect (care va dăinui întreaga perioadă a mandatelor de președinte ale academicianului Ionel Haiduc), dar și de mare chel-

Foto 2

tuală pentru ceilalți doi colegi (non-Ioni), Dan Berindei și Marius Sala, care ne făceau, în fiecare an, cadoul de Sfântul Ion, binevenita și mult apreciată cupă de șampanie. Aceeași plăcută și destinsă atmosferă am simțit-o și resimțit-o la fiecare aniversare anuală a colegilor de birou.

Ce vremuri, ce atmosferă, ce înțelegere! La toate acestea, Valentin a venit cu preaplinul sufletului și cugetului său generos.

Ionel-Valentin Vlad – omul profund credincios. Am petrecut multe zile și seri „de povești” din copilărie și din tinerețe cu Valentin, în concediile (de tratament) de la Sanatoriul Academiei Române din Olănești. Mi-a vorbit cu mult respect și deosebită căldură despre copilăria sa maramureșeană și ardeleană, petrecută în casele de la țară ale părinților și bunicilor – oameni profund credincioși, credință ce i-au transmis-o, cu sfințenie, și copilului și tânărului Valentin în formare spirituală, duhovnicească.

Dar, cel mai bine mi-am dat seama de profunda credință în Dumnezeu a lui Valentin în vizita făcută Sfântului Părinte, Papa Francisc, la Vatican, de membrii Biroului Academiei Române (mandatul 2010–2014) în zilele de 24–26 martie 2014.

De sărbătoarea Bunei Vestiri, 25 martie 2014, am fost invitați de rectorul Colegiului Pontifical „Pio Romeno” din Vatican, instituție de învățământ superior teologic care pregătește viitorii preoți

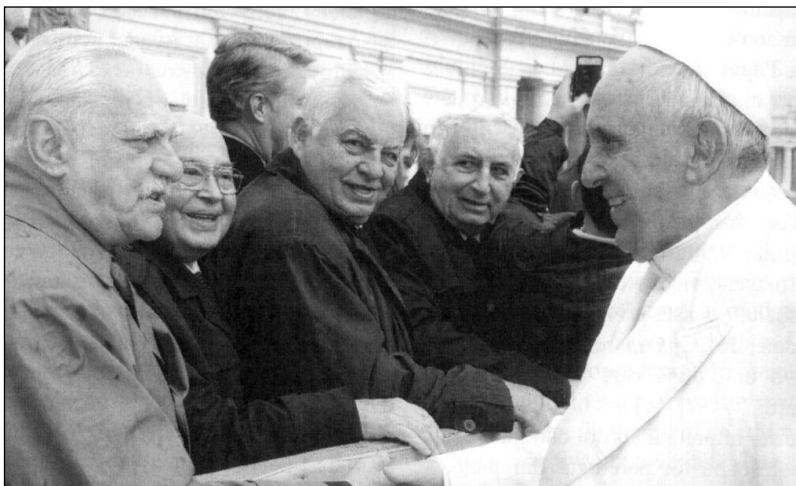

Foto 3

greco-catolici pentru România, cu ocazia hramului bisericii colegiului. Cu toate că ne aflam în postul Sfințelor Sărbători de Paști, masa oferită de conducerea Colegiului Pontifical a fost deosebit de bogată și variată în feluri de mâncare „de dulce”. Deși masa începuse de multă vreme, Valentin nu mâncase încă nimic. La un moment dat, un student român al Colegiului, care servea la masă, observând că Valentin nu mânca, l-a întrebat dacă, cumva, nu-i place mâncarea (atât de felurită). El i-a răspuns simplu: postesc! Atunci, s-a adus la masă pește, Valentin, ca de altfel toți cei care posteam, avea dezlegare la pește.

Dar, pentru a-l înțelege mai bine pe omul profund credincios, vă rog să-l priviți pe Valentin în fotografia (Foto 3) de la prima întâlnire cu Papa

Francisc. Citiți-i pe față sa luminoasă imensa bucurie de a-l vedea și saluta pe Sfântul Părinte!

Boala cruntă, nemiloasă (dar și „comportamentul unor apropiați”, afirm în cunoștință de cauză și din destăinuirile sincere pe care mi le-a făcut președintele Ionel-Valentin Vlad), efortul inimaginabil de a duce la bun sfârșit tot ceea ce a gândit și a întreprins pentru Academia Română și pentru țară nu i-au mai dat timp pentru a intra în al patrulea pătrar de veac și să-și vadă integral visurile și speranțele realizate.

Notă

¹ *In memoriam magistri*, Ed. David Press Print, 2017, p. 132.

Academicianul Ionel-Valentin Vlad – personalitate marcantă a neamului românesc*

Ion Tighineanu

Membru de onoare al Academiei Române

Stimate domnule președinte academician
Ioan-Aurel Pop,

Stimată doamnă profesoară Adriana Vlad,

Distinși membri ai Academiei Române,

Onorată asistență,

Timpul, care se scurge foarte repede și doar într-o direcție, ne îndepărtează tot mai mult de perioada în care am colaborat cu academicianul Ionel-Valentin Vlad, cercetător recunoscut pe toate paralelele și meridianele Terrei, un manager iscusit și devotat activității sale, un mare patriot și o personalitate marcantă a neamului românesc. Fiind fizician, cunosc bine creația științifică a academicianului Vlad și pot să afirm că, prin cercetările sale de anvergură, s-a impus la scară națională și internațională ca un expert de cea mai înaltă valoare în domeniu, fiind, în decursul anilor, codirector al Centrului Român de Excelență în Fonică, director național în Rețeaua de Excelență în Nanofonică a Uniunii Europene și codirector al Societății Europene de Optică. A avut un aport considerabil la dezvoltarea holografiei, opticii nelineare, opticii cuantice, nanofotonicii, rezultatele cercetărilor fiind expuse în circa 400 de lucrări publicate în reviste și materiale ale manifestărilor științifice. Academicianul Vlad a studiat lumina în diverse manifestări și fenomene legate de interacțiunea undelor electromagnetice cu medii condensate, a reușit să pregătească discipoli pentru cele mai moderne ramuri ale opticii și fotonicii. A dus faima științei românești departe de hotarele țării prin rapoartele plene prezentate la importante foruri internaționale, precum și prin calitatea de membru al comitetelor editoriale ale prestigioaselor reviste „Optics Letters”, „Journal

Prof. Ion Tighineanu

of Optics A”, „Journal of the European Optical Society”. A primit aprecierile binemeritate din partea comunității, fiind ales membru de onoare la mai multe Academii, institute și societăți profesionale internaționale. Printre ultimele merită de menționat Institutul de Fizică din Londra, Societatea Americană de Optică și Societatea Internațională de Inginerie Optică; aceasta l-a citat drept „unul dintre cei mai importanți cercetători din lume în domeniul holografiei dinamice, cristalelor fotorefractive și opticii nelineare”.

Activitatea prodigioasă a academicianului Vlad a avut o influență benefică și asupra dezvoltării cercetărilor științifice pe malul stâng al Prutului, în Republica Moldova. Mă voi referi, întâi de toate, la

---

*Cuvânt rostit la Sesiunea omagială „75 de ani de la nașterea academicianului Ionel-Valentin Vlad, președinte al Academiei Române între anii 2014–2017” (20 septembrie 2018, Aula Academiei Române)

cele opt ediții ale Conferinței Internaționale ROMOPTO, organizate de regretatul academician și colegii săi la cel mai înalt nivel, cu o largă și impresionantă participare a experților de elită din multe țări ale lumii, inclusiv cu o participare apreciabilă a cercetătorilor din Republica Moldova. Menționez, că am participat la Conferința ROMOPTO, unde am avut posibilitatea să fac cunoștință cu multe personalități notorii din domeniul opticii și fotonicii și chiar să stabilesc relații de colaborare. Un alt exemplu demn de urmat: astăzi savanții de pe ambele maluri ale Prutului publică lucrări științifice în revista „Romanian Reports in Physics”, care, avându-l în decursul multor ani în calitate de editor pe academicianul Vlad, a atins o valoare relativ înaltă a factorului de impact.

Academicianul Vlad, prin inițiative și acțiuni concrete, a facilitat integrarea comunității științifice din Republica Moldova în spațiul european de cercetare. Mă voi referi aici la primele acțiuni COST (Cooperation in Science and Technology) cu participarea experților de la Chișinău, ei fiind atrași în realizarea proiectelor de către regretatul academician. Am avut fericita ocazie de a participa împreună cu academicianul Vlad la diferite întruniri, în care au fost puse în discuție diverse probleme științifice, au fost elaborate concepte pentru noi propuneri de proiecte bilaterale și comunitare, precum și schițate planuri de colaborare pentru mai mulți ani. Fiind un entuziast al științei și activând cu cea mai mare dăruire de sine, academicianul Vlad demonstra o forță magică de a convinge, a consolida eforturile, a atinge o sinergie maximă din interacțiune. Ne-a impresionat mereu prin optimism, dinamism, perseverență și concentrare.

Un important pas spre aprofundarea relațiilor de colaborare dintre Academia Română și Academia de Științe a Moldovei a fost realizat prin organizarea ședinței comune a Biroului Academiei de Științe a Moldovei și Prezidiului Academiei Române, care a avut loc la București, în noiembrie 2014. Atunci au fost trasate noi perspective de cooperare între cercetătorii de pe ambele maluri ale Prutului și a fost semnat un nou acord de colaborare între Academia Română și Academia de Științe a Moldovei. Acest acord a impulsat participarea comună la apeluri de competiții pentru proiecte de cercetare funda-

mentală, în special, în cadrul Programului Uniunii Europene de cercetare și inovare „Orizont 2020”, precum și colaborarea în organizarea școlilor doctorale și în pregătirea cadrelor cu studii avansate. De menționat că, la inițiativa ambelor Academii, în perioada președinției academicianului Vlad a fost demarat procesul de formare a Filialei Academiei Române la Chișinău.

În toamna anului trecut, academicianul Vlad a organizat o întrevedere la București pentru identificarea unor noi posibilități de pregătire și promovare ale propunerilor de proiecte de cercetare prin Programul comunitar „Orizont 2020”. În acest context, împreună cu academicianul Vlad și profesorul Mathias Fink de la Institutul Langevin, CNRS, Paris, Franța, am întreprins o vizită la „Infrastructura Luminii Extreme – Fizica Nucleară”, care era în curs de creare, cu susținerea financiară din partea Comisiei Europene. În decursul vizitei au fost discutate în profunzime diverse aspecte ce țin de utilizarea eficientă a infrastructurii de echipamente laser accesibile la Institutul Național pentru Fizica Laserilor, Plasmei și Radiațiilor, academicianul Vlad fiind, ca totdeauna, un adevărat generator de idei originale și concepte pentru noi proiecte științifice.

În semn de profundă grațitudine pentru contribuția deosebită la consolidarea relațiilor inter-academice și pentru rezultatele remarcabile obținute în activitatea de cercetare, academicianul Ionel-Valentin Vlad a fost decorat cu „Ordinul de Onoare” de către președintele Republicii Moldova Nicolae Timofti (în anul 2016), a fost ales membru de onoare al Academiei de Științe a Moldovei și apreciat cu Medalia „Dimitrie Cantemir”, cea mai înaltă distincție a Academiei de Științe a Republicii Moldova.

Onorată asistență,

Îmi permiteți, în numele Prezidiului Academiei de Științe a Moldovei, al domnului academician Gheorghe Duca, președinte, în numele tuturor membrilor Academiei de Științe din Republica Moldova, să vă asigur că academicianul Ionel-Valentin Vlad va rămâne pentru totdeauna în memoria noastră ca o personalitate notorie, înzestrată cu spirit inovator și cunoștințe enciclopedice, om de o cultură aleasă și mare patriot al neamului românesc.

Vă mulțumesc pentru atenție.

Academicianul Ionel-Valentin Vlad și metafizica luminii*

Wilhelm Dancă

Membru corespondent al Academiei Române

Domnule președinte,
Stimată doamnă Adriana Vlad,
Doamnelor și domnilor academicieni,
Distinsă audiență,

În această zi în care se împlinesc 75 de ani la nașterea academicianului Ionel-Valentin Vlad, dați-mi voie să evoc personalitatea fostului președinte al Academiei Române, vorbind despre câteva dintre trăsăturile lui umane și creștine. Dar, înainte de a începe, vă spun că alocuțiunea mea este binecuvântată de Eminența Sa Ioan Robu, mitropolit și arhiepiscop de București, și, prin mine, este semnată spiritual de toți membrii Bisericii Catolice din România care l-au cunoscut și l-au prețuit pe academicianul Ionel-Valentin Vlad. Într-adevăr, pentru cei mai mulți dintre noi, el a fost un om generos și simplu, care și-a trăit credința creștină cu o convingere care uneori părea să deranjeze. A întruchipat acea *parresia* (îndrăzneală, deschidere) specifică credinței creștine, dar pe care mulți dintre noi se pare că am pierdut-o. Sau, poate, nu am avut-o niciodată.

Vorbind despre cei care nu mai sunt, latiniile căutau să țină cont de următorul proverb: „De mortuis nisi bene!” („Despre cei morți, să vorbim numai de bine!”). De ce? Pentru că românii erau educați în spiritul dreptății și, pe cale de consecință, considerau că ar fi un act de nedreptate să vorbești de rău pe cineva care nu se mai poate apăra. În termeni pozitivi acest proverb transmite următoarea învățătură: a nu vorbi de rău pe cineva care nu mai este printre noi este un act de dreptate sau o formă de respect.

Ceea ce vă voi spune în continuare trece dincolo de orizontul sapiențial al acestui proverb latin.

Prof. Wilhelm Dancă

Punctul de pornire îl constituie o experiență/discuție personală pe care am avut-o cu academicianul Vlad în urmă cu vreo doi ani. Era vorba de dorința lui de a organiza la Facultatea de Teologie Catolică din București o conferință dedicată luminii. Cred că vă amintiți cum se manifesta atunci când își propunea să facă ceva. Era atât de insistent, încât te determina să sprijini inițiativa lui, chiar dacă nu prea aveai cu ce să-l ajuți. Da, credea în ideile care se legau de profesiunea și vocația sa de inginer! Astfel, insistența de a organiza conferința despre lumină, dialogurile pregătitoare care au urmat și experiența umană trăită cu această ocazie mi-au revelat părți din structura fundamentală a umanității sale și a creștinismului său. Am reținut într-un chip deosebit dorința lui intensă de a fi împreună cu mine la această

*Cuvânt rostit la Sesiunea omagială „75 de ani de la nașterea academicianului Ionel-Valentin Vlad, președinte al Academiei Române între anii 2014–2017” (20 septembrie 2018, Aula Academiei Române)

conferință, adică, el să prezinte punctul de vedere al omului de știință, iar eu punctul de vedere al omului religios. Îmi spunea deseori că pentru Domnia Sa perspectiva științifică și cea religioasă asupra luminii nu sunt alternative sau în opoziție, ele nu se elimină una pe alta, ci sunt complementare. Îmi amintesc că odată i-am replicat: „Dacă susțineți complementaritatea între știință și credință, atunci înseamnă că sunteți de acord cu metafizica luminii din gândirea lui Augustin, potrivit căruia noi vedem sau cercetăm lumina în orizontul luminii lui Dumnezeu”. Augustin zicea: „In lumine tuo videbimus lumen!” („În lumina ta vom vedea lumina”). Teza lui Augustin se inspiră din prima pagină a cărții *Genezei*, unde ni se spune că Dumnezeu a creat lumina chiar din prima zi de existență a universului: „Și a zis Dumnezeu: Să fie lumină! Și a fost lumină” (Gen. 1, 3). În limba latină: „Fiat lux!”

Augustin a tradus acest verset biblic într-o metafizică creștină a luminii, afirmând că principiul constitutiv al cosmosului din care și noi facem parte este lumina. Astfel, lumina este cauza primă care lasă o urmă („vestigium”, în latină) în toate lucrurile din universul nostru. Materia primordială din care este plămădită lumea întregă și făpturile toate poartă amprenta cauzei prime, care este lumina originară. Dar, trebuie spus că, în această privință, Augustin nu este un spirit inovator în mod absolut. Heraclit a afirmat cu câteva sute de ani înaintea lui Augustin că focul este principiul constitutiv al universului. De asemenea, Plotin, care a trăit cu vreo sută de ani înainte de Augustin, gândea în termeni asemănători. Potrivit lui Plotin principiul fundamental al cosmosului este Unul care, asemenea Luminii, se răspândește în jur cu generozitate, fără să aștepte ceva în schimb. În felul acesta, adică prin dăruire gratuită, Unul, Lumina primordială face ca celelalte lucruri din univers să participe la lumina lui. Principiul Unului din gândirea plotiniană se apropie foarte mult de ideea de Dumnezeu generos, Dumnezeu iubire, Dumnezeu creator, pe care o vor dezvolta teologii creștini. Dumnezeu iubire a creat toate din iubire și și-a lăsat amprenta în universul nostru, marcând structura tuturor lucrurilor care există, inclusiv natura ființei umane (*ens*, în limba latină sau la plural *entia*, de la *ens-entis*, ființă, ceea ce există) prin lumina iubirii.

Așadar, potrivit gândirii creștine, lumea este construită metafizic pe principiul luminii. În limba română termenul „lume” provine de la „lumen” (lumină). În limba latină avem două cuvinte pentru

lumină: „lux”, care se folosește în filosofie pentru a vorbi despre cauza primă, iar în teologie despre Dumnezeu sau ființa divină; „lumen” se folosește pentru lucrurile anorganice, care deși sunt opace conțin o anumită lumină, dar și pentru ființele vii, deci viața este lumină, precum și pentru ființele care gândesc. Există trei grade de participare la lumină („lux”) potrivit capacității ființelor de a recepta sau a oglindi lumina necreată („lux”): ființele opace, ființele vii și ființele inteligente.

Metafizica luminii are consecințe importante în epistemologia sau teoria cunoașterii. Se folosesc deseori expresii, precum „în lumina învățării lui...”, „în lumina credinței”, „în lumina teoriei lui...” și așa mai departe. Deci lumina instituie o ierarhie specifică în lumea cunoașterii. Cu cât cineva se apropie mai mult de lumina originară („lux”) a unui autor, a unei cărți, a unui text etc., cu atât cunoaște mai bine. Dacă este vorba despre cosmos, atunci apropierea de lumina originară conduce la abilitatea de a trece din lumea fizică în lumea mistică și de a fi mai aproape de Dumnezeul Creator.

De asemenea, metafizica luminii influențează înțelegerea lumii ontologice în care găsim diferite grade de ființă sau de existență: treapta de jos a lucrurilor corporale, anorganice, apoi treapta ființelor vii și, în cele din urmă, cea a ființelor inteligente, acolo unde sunt oamenii și îngerii. Toate aceste ființe participă în grade diferite la lumină („lux”) și luminează, strălucesc, au o anumită luminozitate, pentru că fac parte din ordinea luminoasă a lui Dumnezeu.

În istoria gândirii creștine găsim două direcții de interpretare a structurii luminoase a universului din care și noi facem parte. Urmându-le, putem să formulăm sau să măsurăm gradul de apropiere a fiecărei ființe de lumina originară, de acea lumină lină din prima zi a Creației. O direcție de interpretare se concentrează pe ideea de participare. A fost inițiată în gândirea creștină de Augustin, dar el s-a inspirat din Plotin. A fost continuată în Evul Mediu de Isaac Israeli în cultura filosofico-teologică evreiască, de Avicena în gândirea musulmană, sau de Bonaventura, Albert cel Mare și Toma de Aquino în gândirea creștină. Cu referire la filosofia și teologia creștină a luminii trebuie să remarcăm nota specifică pe care a introdus-o Toma de Aquino pe urmele lui Aristotel. De data aceasta lumina nu mai este un ceva răspândit în cosmos de lumina originară ce învăluie toate câte există, ci un element constitutiv

al fiecărui lucru din univers. Toma nu a mai folosit cuvântul participare, pentru a vorbi despre raportul dintre „lux” și „lumen”, ci despre prezența cauzei prime luminoase a lumii în natura specifică a fiecărei ființe. Această prezență se traduce prin structura constitutivă și deschiderea naturală a fiecărei ființe (anorganice, vii sau inteligente) spre lumină. Scurtând abrupt acest discurs, pe urmele lui Toma de Aquino, se poate spune că omul este făcut din lumină și destinul său este lumina. Viața este lumină, lucrurile din jurul nostru sunt lumină, oamenii sunt făpturi de lumină. La fel ca Aristotel, Toma susținea că lumina este al cincilea element constitutiv al lumii, după elementele de apă, aer, foc și pământ. De aceea, fiecare lucru, fiecare ființă este, într-un anumit fel și într-o anumită măsură, lumină.

Așadar, fiind făcuți din lumină, căutăm și iubim lumina, vrem să ajungem la lumină. Avem în fața noastră două căi privilegiate ale înțelegerii luminii. Una se numește participare. Aici învățători sunt Plotin, Augustin și Bonaventura. Alta se numește structura naturii umane ca atare, care este alcătuită din lumină. Pe acest drum, repere sunt Aristotel, Toma de Aquino.

Pe scurt, cu ochii deschiși de lumina naturală și de lumina supranaturală, putem vedea în alegerile fundamentale de viață ale oamenilor metafizica implicită a luminii originare. Academicianul Ionel-Valentin Vlad a fost impregnat de această teză, atât teoretic, cât și practic. Am văzut în ochii săi jucăuși strălucirea luminii originare. Am văzut-o, de asemenea, în gesturile lui fundamentale de viață, în comportamentele lui existențiale majore. Omul conștient de lumina din interiorul său, omul care crede că este făcut din lumină își purifică mereu privirea și inima. Iar lucrul acesta nu poți să nu-l vezi la anumiți oameni. Printre aceștia era și Ionel-Valentin Vlad: un om cu privirea și inima curate.

Omul „luminos” își trădează apropierea de lumina originară și bucuria de a fi în lumina divină (cauza primordială, „lux”) prin două atitudini. Prima este simplitatea. Oamenii „luminoși” sunt simpli, nu sunt complicați, nu sunt duplicitari, nu sunt oameni cu mai multe fețe. Acești oameni frizează uneori naivitatea, dar îți plac, te atrag, de aceea te apropii de ei fără rezerve. A doua atitudine este generozitatea. Lumina este generoasă, se răspândește nu pentru că așteaptă ceva în schimb. Esența luminii

este aceea de a se dăruie pe sine. De aceea, lumina a fost comparată sau identificată cu binele, cu acel „bonum diffusivum sui!”, cu acel bine care se răspândește pe sine. Lumina primordială, asemenea Binelui originar, se răspândește pe sine într-un mod generos.

În scrisoarea către Efeseni a sfântului apostol Paul suntem îndemnați să fim imitatorii lui Dumnezeu, să umblăm în iubire, să umblăm „ca niște fii ai luminii, căci rodul luminii constă în toată bunătatea, dreptatea și adevărul!” (Ef 5, 8-9). Așadar, rodul luminii este bunătatea, generozitatea.

Academicianul Ionel-Valentin Vlad a fost un om care a parcurs mai mult cea de-a doua cale a interpretării metafizicii luminii. A mers cumva pe urmele lui Aristotel și Toma de Aquino, pentru că a fost un cercetător empiric al luminii, dar nu a respins dimensiunea ei supranaturală. Pentru academicianul Vlad lecturile multiple ale luminii, cum este cea din perspectivă științifică și cea din perspectivă religioasă, erau complementare. A tradus în viața de zi cu zi metafizica luminii prin cele două atitudini despre care am vorbit mai sus: simplitatea și bunătatea. A fost un om simplu și generos, împrumutând existențial calitățile luminii.

Cardinalul John Henry Newman (1801–1890), pe când era bolnav și urma un tratament de aerosoli în Sicilia, prietenilor care veneau să-l viziteze și, într-un anumit fel, voiau să-și ia rămas bun, le spunea: „Dragilor, mulțumesc că ați venit să mă vizitați, pentru că sunt bolnav. Dar să fiți liniștiți și să nu uitați! Eu nu voi muri, pentru că nu am păcătuit împotriva luminii”.

În *Evanghelia* după Matei se spune că toate păcatele și blasfemiile oamenilor vor fi iertate, dar blasfemia împotriva Duhului Sfânt nu va fi iertată nici în lumea aceasta, nici în lumea care va veni (Mt 12, 31–32). Interpretarea obișnuită a acestui verset este următoarea: blasfemia sau păcatul împotriva Duhului Sfânt înseamnă să refuzi lumina, să-l respingi pe Dumnezeu, care este lumina. Cine refuză lumina, nu poate fi iertat!

Cardinal J.H. Newman credea că nu va muri, pentru că nu a păcătuit împotriva luminii. Inspirat de aceeași credință, îndrăznesc să spun că și Ionel-Valentin Vlad nu a murit și nu va muri, pentru că nu doar că nu a păcătuit împotriva luminii, ci a fost un inginer creștin care a iubit lumina.

Ionel-Valentin Vlad, un savant de excepție, un reprezentant de elită al intelectualității românești*

Carol Iancu

Membru de onoare al Academiei Române

Distinsă familie Vlad,
Domnule profesor Ioan Pop, președinte al Academiei Române,

Domnilor academicieni Dan Berindei, Bogdan Simionescu, Victor Spinei, Răzvan Theodorescu și Victor Voicu,

Doamnelor și domnilor academicieni,

Onorată asistență,

Îmi este agreabil să mulțumesc doamnei profesoare Adriana Vlad și conducerii Academiei Române care m-au asociat la sesiunea omagială consacrată regretatului președinte Ionel-Valentin Vlad. Este o imensă onoare pentru mine să pot evoca în fața dumneavoastră figura acestui savant de excepție, reprezentant de elită al intelectualității românești, să fac cunoscute câteva dintre ideile și gândurile pe care mi le-a împărtășit cu ocazia întâlnirilor pe care am avut onoarea și plăcerea să le am cu Domnia Sa. Trei subiecte au reținut în mod deosebit atenția sa: atitudinea față de locurile de baștină și de țara natală, raportul dintre știință și credință, relațiile evreo-creștine. Evocarea lor ne permite să apreciem atașanta sa personalitate.

I. Atitudinea față de locurile de baștină și de țara natală

Acest subiect a fost abordat chiar la prima noastră întâlnire, care a avut loc în biroul său de la Academie, la 18 decembrie 2015, înaintea ceremoniei de distribuire a premiilor Academiei, în cadrul căreia mi s-a acordat Premiul „A.D. Xenopol” pentru cartea *Evreii din Hârlău. Istoria unei comunități*. El a ținut să mă felicite, exprimându-și interesul pentru Hârlăul meu natal, străveche vatră

Prof. Carol Iancu

de cultură românească, timp de peste 250 de ani leagănul unei comunități evreiești care a marcat istoria sa. El a fost plăcut impresionat de strânsa legătură pe care am păstrat-o cu acest orașel moldav, unde am primit la școală și liceu bazele intelectuale, dragostea de carte, o etică și o morală care m-au călăuzit pretutindeni. El mi-a dezvăluit atunci că, deși născut la București, a păstrat toată viața un imens atașament pentru satul bunicilor și străbunicilor săi Vlazi, Pianu de Jos, pentru meleagurile transilvane în general și maramureșene în particular; printre localitățile citate în care el a fost adesea prezent, la Alba Iulia a revenit cel mai mult, reprezentând simbolul României întregite. A fost bucuros să afle că și eu cunoșteam acest minunat

*Cuvânt rostit la Sesiunea omagială „75 de ani de la nașterea academicianului Ionel-Valentin Vlad, președinte al Academiei Române între anii 2014–2017” (20 septembrie 2018, Aula Academiei Române)

oraș unde am fost elev în clasa a VIII-a la liceul din Cetate. El mi-a ținut o adevărată pledoarie pentru realizatorii Marii Uniri, al cărei Centenar a dat loc anul acesta la comemorări importante sub egida Academiei Române. A insistat îndeosebi asupra necesității de a nu uita pe toți cei care s-au sacrificat în luptele pentru realizarea idealului național român. Punându-mi întrebări privind familia mea, i-am revelat că ambii mei bunici au murit în Războiul de Reîntregire a României, numele bunicului din partea mamei mele fiind menționat în *Monitorul Oficial*, în listele lungi ale eroilor. El și-a exprimat aprecierea față de atitudinea și devotamentul evreilor români manifestate pe câmpurile de luptă, în pofida faptului că în imensa lor majoritate plecaseră la război fiind încă lipsiți de drepturile cetățenești. De la această primă întâlnire, am reținut că sentimentul său profund național a constituit o coordonată intrinsecă a concepției universului său, a *weltanschauung*-ului său intim, semnalată cu emoție de colegii săi apropiați, printre care, domnii academicieni Dan Berindei, Bogdan Simionescu și Alexandru Surdu, la sesiunea omagială pe care Academia Română i-a dedicat-o în 2013, la aniversarea vârstei de 70 de ani.

II. Raportul dintre știință și credință

La sfârșitul acestei prime convorbiri, i-am expus un proiect coordonat cu profesorul Jean Askenasy – organizarea unei reuniuni științifice consacrate lui Alexandru Șafran, fost șef rabin al României și Mare rabin al Genevei, membru de onoare al Academiei Române, cu ocazia comemorării a zece ani de la dispariția sa. Răspunsul său a fost pozitiv, și un simpozion „Dr. Alexandru Șafran” a avut loc în Aula Academiei în care ne aflăm sub președinția sa, la 7 septembrie 2016. Cu ocazia pregătirii acestui simpozion internațional am putut discuta în mai multe rânduri despre importanța credinței și a fenomenului religios în societate și în viața personală, despre raportul pe care omul de știință îl poate avea cu religia. Om al unei credințe profunde, creștin aparținând bisericii greco-catolice, mi-a mărturisit că a fost marcat în copilărie de o inscripție care se află pe o cruce la intrarea în satul bunicilor și străbunicilor săi și în fața căreia el se oprea mereu: „Roagă-te și lucre/ Bette und arbeite/ Ora et labora”. Apropo de această formulă, i-am amintit că în ebraică ideea muncii se identifică cu aceea de serviciu religios, cuvântul *avoda* presupunând o activitate spirituală care se exprimă prin rugăciune și o

activitate materială, care se concretizează prin munca fizică. Acestei injoncțiuni de pe crucea de la Vlazi, slujirea lui Dumnezeu și slujirea oamenilor, la fel de pregnantă în creștinism ca și în iudaism, Ionel-Valentin Vlad i-a rămas fidel în întreaga sa viață. Creștin observant, nu a ezitat să participe la slujbele dominicale și de sărbători, chiar și în vremurile dificile ale regimului comunist totalitar. Om de știință vizionar, care a studiat toată viața „lumina”, el a proclamat că „suntem creații ale luminii, suntem copiii luminii, ai lui Dumnezeu, după porunca sa, «Să Fie Lumină!»”. El a pronunțat-o în limba latină: „Fiat Lux!” și a fost bucuros să o audă în ebraică „Va-Ihi Or”. Apropo de aspectele spirituale ale luminii, mi-a citat pe de rost, primele versete din *Tora*, din *Cartea Genezei*, și apoi din *Evangelhia* după Ioan. Nu este de mirare că a ales și a tratat subiectul luminii la simpozionul consacrat lui Alexandru Șafran. Într-adevăr, lumina a ocupat un loc important și în opera fostului șef rabin al României și Mare rabin al Genevei; chiar ultima sa carte, apărută postum, se intitulează *Lumières pour l'avenir* (tradusă în limba română de Țicu Goldstein la Editura Hasefer, *Lumini pentru viitor*). A apreciat următoarea definiție a lui Alexandru Șafran: „Lumina – singurul fenomen care este material și spiritual”. Între activitățile sale științifice și credința sa nu a existat niciun antagonism, din contra, credința – mi-a spus-o în mai multe rânduri – i-a fortificat convingerile și ipotezele de cercetare care l-au plasat pe plan internațional printre cei mai străluciți savanți. El s-a pronunțat pentru modernizarea învățământului științelor, vizând dezvoltarea spiritului critic al elevilor:

„Libertatea de gândire, hărnicia și bucuria descoperirii ar trebui transmise tinerilor, încă de pe băncile liceului, împreună cu îndemnul și sprijinul în mici încercări. Restul vine de la sine. Și apoi, trebuie să luptăm pentru demnitatea lor într-o societate care nu are neapărat aceleași ținte, dar care are o mulțime de concepții și informații greșite despre știință” (citată din discursul de doliu rostit la funeraliile academicianului Solomon Marcus, la 20 martie 2016).

III. Relațiile evreo-creștine

Bun cunoscător al creștinismului, el și-a exprimat admirația față de poporul evreu care a dăruit lumii monoteismul și *Cartea Cărților*, credința în Dumnezeu unic transcendent și imanent, pretutindeni prezent și nicăieri materializat, și

Biblia pe care o cunoștea atât de bine. Poziția sa privind relațiile dintre creștini și evrei are la bază conștiința că rădăcinile creștinismului se regăsesc în iudaism și, din acest punct de vedere, el a subliniat datoria de recunoștință a creștinilor față de evrei. Regretând că în decursul istoriei relațiile între creștini și evrei au fost adesea tensionate, el a denunțat cu vigoare persecuțiile contra evreilor. Exprimându-și compasiunea față de victimele Shoahului, el nu a ezitat să înfiereze pe toți aceia care poartă răspunderea celei mai teribile tragedii din istoria omenirii. Relațiile dintre evrei și creștini au fost abordate și în perspectiva rolului și activităților lui Alexandru Șafran căruia i-am consacrat o trilogie. Apreciind remarcabila operă de filosofie religioasă și dragostea pe care Marele rabin a manifestat-o pentru România și pentru poporul român, Ionel-Valentin Vlad a fost impresionat de acțiunea acestuia, în vederea apropierii evreo-creștine. Întru totul de acord cu opiniile lui Alexandru Șafran, el mi-a declarat că trebuie depuse toate eforturile pentru a transmite tineretului de astăzi un învățământ al stimei față de poporul Israel, catehismele și cărțile religioase trebuind să reflecteze acest lucru. Marcat de universalitatea *Bibliei*, reputatul om de știință, președinte al Academiei, a respectat întotdeauna îndemnul care se regăsește în *Biblia* ebraică: „Iubește-ți aproapele ca pe tine însuși!” („Ve-ahavta le-reeha camoha”, *Levitic*, 19, 18) și „Să iubești pe Domnul Dumnezeuul tău, din toată inima ta, din tot sufletul tău și din toate puterile tale” („Ve-ahavta et Adonai Eloeha be-khol levavha, be-khol nafsheha u-be-khol meodeha”, *Deuteronomul*, 6,4).

Concluzie

Doresc să subliniez câteva dintre calitățile care au călăuzit parcursul profesional al academicianului Ionel-Valentin Vlad, pe care le-am rezumat în șapte cuvinte: patriotism, implicare, expresivitate, erudiție, sensibilitate, generozitate, finețe.

Patriotismul asumat cuprinde dragostea pentru glia strămoșească și poporul său, dar, în același timp, respectul față de Celălalt, care este diferit, prin religia sau originea sa etnică. Pentru Ionel-Valentin Vlad, modul de a concepe identitatea românească

și modul de a concepe românismul sunt practic indisolubile: el a fost mândru de a fi român, dar fără orgoliu.

Implicarea în viața Cetății. Reputat fizician, el nu a rămas închis într-un turn de fildeș al științei, din contră s-a făcut cunoscut prin luările sale de poziție în varii domenii care privesc evoluția societății românești. Astfel, el a fost partizan al ecumenismului și al dialogului necesar între evrei și creștini.

Expresivitatea, arta de a se exprima bine într-o frumoasă limbă românească nu numai în manifestările publice, dar și în convorbirile private, a constituit pentru el un adevărat imperativ. Am fost cucerit de felul vorbirii Domniei Sale, de armonia frazelor sale înlănțuite pe un ton de confidențialitate, mai ales când am abordat subiecte grave.

Erudiția sa, depășind preocupările strict științifice, a cuprins domeniul artelor, pentru care a manifestat un viu interes, și domeniul muzicii, pentru care a avut o adevărată pasiune: „Datorez muzicii – mi-a spus el – unele dintre cele mai mari bucurii”.

Sensibilitatea sa deosebită, vasta sa cultură, erau dublate de o blândețe care dădea încredere celor din jur.

Generozitatea sa a fost demonstrată constant, el fiind întotdeauna gata să ofere prietenia, chiar de la prima întâlnire.

Finețea sa proverbială se regăsește în celebra formulă franceză, care i se potrivește atât de bine: „Il possédait à la fois l’esprit de géomètre et l’esprit de finesse”.

Ionel-Valentin Vlad face parte din pleiada celor mai reputați și probi intelectuali cu care România se poate mândri și care face cinste culturii române, culturii europene și străvechii tradiții umaniste evreo-creștine.

Adresându-mă doamnei profesoare Adriana Vlad, fiicei, doamna Ana Vlad, doamnelor și domnilor academicieni, onorată asistență, permiteți-mi să afirm: Ionel-Valentin Vlad nu ne-a părăsit. El trăiește în inimile tuturor celor care l-au cunoscut, l-au admirat și l-au iubit. Eu fac parte dintre ei.

Vă mulțumesc.

Ionel-Valentin Vlad – cercetător și inovator în domeniul holografiei*

Jean-Jacques Askenasy

Membru de onoare al Academiei Române

Prof. Jean-Jacques Askenasy și acad. Ionel-Valentin Vlad

Academician profesor dr. Ionel-Valentin Vlad, președinte al Academiei Române, distins cercetător și inovator în domeniile holografiei, nanophotoniei, a pus bazele holografiei profesionale în România. Mi-a prilejuit o clipă de fericire când mi-a înmănat titlul de membru de onoare din străinătate al Academiei Române.

Ascultând omagiile aduse personalității sale de către cei 15 antevorbitori, consider că este datoria mea de conștiință, în calitate de neurolog, să insist încă o dată asupra laturii umaniste.

Iohanan Ben Zakai, unul dintre marii înțelepți ai secolului I, din perioada distrugerii celui de-al

doilea templu al Ierusalimului, a fost întrebat de unul dintre discipolii săi, cum se poate exprima toată înțelepciunea *Bibliei* într-o singură propozițiune? Răspunsul său consider că este personificarea celui care a fost Ionel-Valentin Vlad: „Ceea ce nu-ți place să ți se facă ție, nu face niciodată semenului tău”. Frază pe atât de banală, pe atât de rar întâlnită. Acest deziderat emblematic al personalității sale, însoțit de darul adevăratei omenii și adevăratei modestii, l-a caracterizat. Forța credinței sale în Dumnezeu i-a prelungit viața cu șase luni.

---

*Cuvânt rostit la Sesiunea omagială „75 de ani de la nașterea academicianului Ionel-Valentin Vlad, președinte al Academiei Române între anii 2014–2017” (20 septembrie 2018, Aula Academiei Române)

Ziua Limbii Române

Cuvânt de salut la sărbătoarea națională „Ziua Limbii Române”*

Acad. Ioan-Aurel Pop

Președintele Academiei Române

Sărbătoarea națională „Ziua Limbii Române” este – în contextul Centenarului Marii Uniri a tuturor românilor – încărcată de semnificații profunde. În acest cadru, cele două academii naționale românești au decis să celebreze împreună limba noastră cea română, cea mai importantă creație spirituală a poporului român. Academia Română îi felicită cu acest prilej pe toți românii și cu deosebire pe aceia din stânga Prutului, obligați în ultimele două secole să treacă prin cazne grele și să-și vadă primejduită existența prin atentatul asupra „comorii”, asupra „focului ce arde”, asupra „cântecului”, asupra „graiului pâinii”, asupra „frunzei verzi”, asupra „vechilor izvoade”, adică asupra „limbii sfinte” care este limba română.

Martorii străini au reușit să afle, cu peste o jumătate de mileniu în urmă, secretul dăinuirii noastre la Dunăre, la Carpați, la Prut și la Nistru: românii există, în ciuda tuturor greutăților, fiindcă știu să își apere mai mult limba decât viața! În acest efort de viețuire, de supraviețuire și de conviețuire, Academia de Științe a Moldovei a militat constant în ultimele decenii pentru denumirea corectă a limbii naționale ca „limba română”, pentru prețuirea limbii române ca principal instrument de comunicare între toți românii, pentru menținerea și marcarea identității românești în Republica Moldova și pentru consolidarea unității tuturor românilor. În plus, Academia de Științe a Moldovei, reprezentând unica instituție publică de

interes național și cu rol plenipotențiar în sfera științei și inovării, rămâne coordonatorul activității de cercetare din țară, cu statut autonom și cu funcționare în baza principiilor autoadministrării.

În acest sens, Academia de la Chișinău s-a manifestat ca o instituție cu incontestabilă autoritate științifică și culturală, reunind în sânul său intelectualitatea basarabeană întru sporirea eforturilor de creștere a părții de națiune cuprinsă între cele două râuri. Acesta este un motiv în plus să susținem azi, în momente de cumpănă, Academia Moldovei, care joacă un rol plenipotențiar în sfera științei și inovării, cu statut autonom de funcționare, pe temeiul principiilor autoadministrării.

Prin urmare, felicitările noastre se îndreaptă spre colegii noștri, membri ai celui mai înalt for de consacrare științifică și culturală de la Chișinău, aflat în parteneriat strâns cu Academia Română, spre acea instanță a elitei intelectuale românești răsăritene, menite să păstreze și să întărească spiritualitatea noastră în vremuri și în spații mult încercate. Academia Moldovei a înțeles că apărându-ne limba noastră cea română scrisă cu grafie latină, ne apărăm ființa națională și ne pregătim să existăm și în viitor, în concertul națiunilor europene.

De aceea, la 100 de ani de la unirea Basarabiei, Bucovinei și Transilvaniei cu România, „uniți în cuget și-n simțiri”, aducem împreună cel mai frumos prinos limbii noastre românești.

Vivat, crescat, floreat!

*Mesaj transmis cu ocazia sărbătorii „Ziua Limbii Române”
(Academia de Științe a Moldovei, 31 august 2018)

Mesaj de felicitare adresat cu prilejul sărbătorii naționale „Ziua Limbii Române”*

Acad. Gheorghe Duca

Președintele Academiei de Științe a Moldovei

Membriu de onoare al Academiei Române

Sărbătoarea națională „Ziua Limbii Române” are pentru noi o semnificație specială, potențată de sacrificiul generațiilor de scriitori și intelectuali, dar și de oameni de rând, pentru a păstra vie identitatea lingvistică românească.

Istoria Basarabiei ne arată cum a dăinuit spiritul poporului și caracterul lui național, susținute fiind de eforturile înaintașilor noștri pentru transformarea în realitate a dreptului de a vorbi în și despre limba română.

În 1996, Adunarea generală a Academiei de Științe a Moldovei, prin declarația sa, a confirmat „opinia științifică, argumentată de specialiștii filologi din Republică și de peste hotare, declară că denumirea corectă a limbii de stat (oficiale) a Republicii Moldova este limba română”.

Chimistul Ion Vatamanu, matematicianul Petru Soltan, maestrul academician Eugen Doga și mulți alții au fost alături de filologii Silviu Berejan, Dumitru Matcovschi, Nicolae Corlăteanu, Anatol Ciobanu, Mihai Dolgan, care au argumentat romanitatea limbii noastre și dreptul ei incontestabil de a se numi română. De atunci încolo, poziția Academiei de Științe a rămas fermă și univocă. Mult mai târziu, abia în anul 2013, Curtea Constituțională a consolidat blocul constituțional al țării cu acest adevăr.

Cu regret însă constatăm că, în acest interval de timp, nu au fost create condiții prielnice pentru creș-

terea limbii române în acest spațiu istoric. Discuții în contradictoriu asupra denumirii limbii, lipsa factorilor sociali care să favorizeze încetățenirea și afirmarea ei drept instrument de coeziune națională au dus mai degrabă la degradare decât dezvoltare și îmbogățire.

Anul acesta, în contextul Centenarului Marii Uniri, sărbătoarea națională „Ziua Limbii Române” capătă o și mai mare valoare simbolică. Limba română este cea mai importantă realizare spirituală a neamului românesc, garantul nostru etnic și cultural, reazemul nostru ontologic. Asta avea în vedere Nichita Stănescu, când scria: „Patria mea este limba română”. Limba ne adună pe toți de aici și de dincolo de Prut, legitimându-ne unitatea de neam.

Academia de Științe a Moldovei îi felicită pe toți cu prilejul acestei sărbători de unitate și consolidare frățească. Ne bucură și ne onorează faptul că Academia Română și alte centre culturale și științifice din România celebrează împreună cu noi această sărbătoare de adâncă simțire națională.

Ziua de 31 august să ne fie un bun prilej pentru a „surpa” spiritual din hotarele care ne despart, fără voia noastră! Să ne bucurăm împreună de cel mai mare dar pe care îl are de veacuri poporul nostru, spre dăinuire și prosperare – limba română!

*Mesaj transmis cu ocazia sărbătorii „Ziua Limbii Române” (Academia de Științe a Moldovei, 31 august 2018)

Trei proiecte de țară și două generații de oameni de stat

Acad. Răzvan Theodorescu

Vicepreședinte al Academiei Române

Pornind de la cunoscuta vorbă potrivit căreia oamenii de stat sunt cei care se gândesc la generațiile viitoare, iar oamenii politici la alegerile viitoare, îmi iau libertatea să afirm că România modernă a fost opera celor dintâi de-a lungul unui secol prefațat de momentul revoluției pașoptiste și postfațat de cel al instaurării dictaturii comuniste (punct culminant al altor episoade de autoritarism regal, legionar și antonescian).

Oamenii de stat ai modernității românești sunt realizatorii celor trei proiecte de țară care s-au numit Unirea cea mică din ianuarie 1859, Independența din 1877–1878 și Unirea cea Mare din martie-decembrie 1918 și ei aparțin generației 1820 și generației 1865–1870, date reper pentru ivirea pe lume a acestor personalități. Toți acești făuritori de Românie, școliți aproape toți în străinătate și reveniți în patrie, au fost și oameni ai cărții, aproape toți membrii Academiei Române, particularitate, adaug, care îi distinge pe toți oamenii noștri de stat și îi face irepetabili în condițiile de după 1950, în epoca totalitară și în cea postdecembristă.

Dacă primul proiect de țară a putut fi socotit o capodoperă politică românească – inaugurând acțiunea faptului împlinit înaintea marilor puteri care doreau fie o unire parțială (convenția franco-engleză de la Osborne), fie Principate Unite dar cu doi domni (Convenția de la Paris), lucrul a fost posibil și printr-o solidaritate a elitelor – repetată și în celelalte două proiecte – și printr-un altruism politic remarcabil, începând cu caimacamul Grigore Alexandru Ghica, continuând cu Vasile Alecsandri, cu Costache Negri și cu Nicolae Golescu.

A pregătit ideologic primul proiect unionist Nicolae Bălcescu și l-a întruchipat cu asupra de măsură Alexandru Ioan Cuza – pentru unii dintre noi, ei sunt superlativele patriotice până astăzi –, l-au

servit în diferite chipuri – așijderea și al doilea proiect național – C.A. Rosetti căruia mișcarea liberală, dar și începuturile Academiei Române îi datorează nu puțin, „beiul de Samos”, ambasadorul la Londra, primul ministru și de patru ori președinte al Academiei Române, Ion Ghica, Mihail Kogălniceanu unind aievea timpul Academiei Mihăilene cu cel al Academiei Române pe care a și prezidat-o, cel fără de care nici reformele lui Cuza, nici proclamarea neatârnării statale nu pot fi evocate, în fine Ion C. Brătianu, inițiatorul aducerii lui Carol de Hohenzollern, întemeietorul Partidului Liberal și „vizirul” a cărui guvernare de un deceniu a consolidat tânărul regat românesc (a doua inițiativă românească conducând la faptul împlinit se leagă de acest remarcabil om de stat, când marile puteri europene s-au văzut silite să recunoască prințul străin pe care – spre deosebire de cazul grecesc și bulgăresc – nu-l voiseră pe tronul de la București).

Al treilea proiect de țară și ultimul realizat de români în epoca modernă este Unirea din 1918. Era momentul căderii celor trei monarhii care creaseră în această parte de continent așa-numita situație „inter-imperială” – abdicarea lui Nicolae al II-lea Romanov, a lui Carol I de Habsburg și a lui Mehmet al V-lea Reșid, deschizând calea spre republicile succesoare, iar în istoria românească anul 1918 a fost unul început sub norii negri ai ocupației Puterilor Centrale, ai tratativelor de la Buftea și ai oneroasei păci de la București (neratificată de regele Ferdinand), dar încheiat cu apoteoza de la Alba Iulia. A fost anul de grație în care a doua generație amintită a dat măsura morală și politică a autenticilor oameni de stat: cea a lui Vasile Goldiș, Iancu Flondor, Nicolae Iorga, Iuliu Maniu, Ion I.C. Brătianu (probabil cel mai important lider român al tuturor timpurilor).

Primul act al Marii Uniri a fost realizat, cum bine știm, de patrioții din Basarabia trecuți repede de la ideea autonomiei în cadrul unei noi Rusii revoluționare la Unirea cu patria mamă. De la Vasile Stroescu și Pavel Gore, la Onisifor Ghibu și Ion Inculeț, de la Pantelimon Halippa și Daniel Ciugureanu la Constantin Stere – cel ce proclama că drumul spre Alba Iulia trece prin Chișinău –, aceștia au fost cei care, în martie 1918, au venit să se unească cu o țară sfâșiată, parțial ocupată, învinsă. Rămâne meritul istoric al acestei generații – nu mai puțin cel al lui Alexandru Marghiloman care a mers în Basarabia în numele națiunii române spre a consfinți actul votat de Sfatul Țării – de a fi realizat primul pas unionist.

Celelalte momente în noiembrie 1918 au fost făcute la Cernăuți și la Alba Iulia în condiții internaționale absolut noi și dătătoare de speranță. Oricum, toate cele trei momente ale celui de-al treilea proiect de țară sunt profund naționaliste (cuvântul fusese folosit pentru prima oară în Franța, cu puțin timp înainte), ținând de un naționalism superior comparabil celui italian al lui Cavour și celui german al lui Bismarck. Un naționalism care așeza firesc și cuviincios țara în Europa și în lume. Era ceea ce avea să scrie în anii interbelici Nicolae Iorga, unul dintre făuritorii de seamă ai Unirii celei Mari: „Pentru orice țară și orice neam sunt anumite mari probleme de care atârnă dreptul și viitorul lor. Astfel vechimea locuinții neamului în patrie, dovedirea unor însușiri mai înalte, rolul pe care îl joacă în omenirea întregă”. Se făcea tot pe atunci, ecoul cuvintelor istoricului național, un alt om de stat, puțin mai tânăr, dar cu o reputație internațională de prim rang, diplomatul Nicolae Titulescu pe care

nicio minte lucidă nu-l poate acuza de xenofobie: „Omenirea nu mă interesează, dacă România nu-și găsește locul în sânul ei”.

Făuritorii principali ai ultimului proiect de țară de acum o sută de ani au dispărut, cei mai mulți, înaintea ultimului război, iar câțiva, victime ale totalitarismului de diferite nuanțe și scriu apăsător că ultimii oameni de stat ai României au pierit, ca Iorga, în pădurea de la Strejnic, în 1940, sau în temnița de la Sighet, ca Maniu, în 1953. Iar șirul de vârste nedemocratice ale României, din februarie 1938 până în decembrie 1989, a făcut imposibilă apariția unor figuri de independentă anvergură statală și, implicit, a unor proiecte de țară pe care oamenii politici de duzină, oricât de onorabili, nu le pot concepe și realiza.

Evident că nu se poate accepta ideea că aderarea României la NATO și la Uniunea Europeană ar fi fost proiectele noastre de țară – știm bine că ele, cu părțile lor bune și cu cele mai discutabile, au fost comune mai multor națiuni –, iar unicul demers major care ar fi putut deveni al patrulea proiect românesc, unirea cu Basarabia, prezintă dificultăți și subtilități de politică internațională, pe care o țară ca a noastră, cu o politică externă foarte modestă, nu le poate asuma și gestiona acum.

De exact 65 de ani, – iau ca reper moartea lui Iuliu Maniu – România nu mai cunoaște un om de stat, situație puțin obișnuită, dar explicabilă prin deceniile precomuniste, comuniste și postcomuniste. La prăznuirea unui veac de la consumarea ultimului proiect de țară oamenii politici români – dintre care niciunul nu poate pretinde statura de om de stat – au măcar datoria de a reflecta la acest trecut și de a învăța ceva din el.

Manifestări dedicate sărbătoririi Centenarului Marii Uniri*

Acad. Victor Spinei

Vicepreședinte al Academiei Române

Sărbătorirea Centenarului Marii Uniri în acest an mobilizează numeroase instituții centrale și locale de pe toată întinderea țării, ceea ce este foarte firesc, dată fiind relevanța acestui moment pentru devenirea noastră istorică, prilej de prospectare a celor înfăptuite de predecesori, de cuantificare a valențelor moștenirii receptate prin prisma abordărilor curente și de definirea perspectivelor ce se configurează pentru viitorul mai apropiat sau mai îndepărtat, în măsura în care acesta ar putea fi cu adevărat predictibil.

La o estimare – prin forța lucrurilor – sumară, căci mijloacele de informare accesibile nu sunt generoase, trăim cu impresia că, cel puțin până în prezent, organismele statale abilitate, absorbite unidirecțional de problemele spinoase de ordin economic, juridic și de altă natură, ignoră întâmpinarea la parametri firești a aniversării unui moment crucial din trecutul neamului, de care se leagă împlinirile noastre cele mai consistente. Cum am putea taxa această precară stare de fapt, dacă nu o desconsiderare flagrantă a eforturilor eroice ale celor care și-au dat obolul de sânge pe câmpurile de luptă, ale celor care nu și-au precupețit energiile și competențele pentru a smulge la masa tratativelor cu potențaii vremurilor condiții favorabile pentru evoluția neamului în spectrul normalității.

Despre demersurile conducerii Academiei Române în privința sărbătoririi Centenarului, dorim să precizăm că acestea au fost stipulate, încă în a doua jumătate a anului 2016, în volumele dedicate *Strategiei de dezvoltare a României în următorii 20 de*

ani, elaborate de un colectiv de academicieni și de colaboratorii acestora, sub coordonarea regretatului președinte Ionel-Valentin Vlad, iar într-o formă mult augmentată în *Programul Academiei Române de sărbătorire a Centenarului Marii Uniri*, datat la 5 iulie 2017, purtând semnătura Biroului Prezidiului, și plasat pe *site*-ul Academiei, precum și într-un articol personal inserat în sumarul periodicului „Academica” (XXVII, 315, 2017,1, p. 22–25).

Unul dintre obiectivele prioritare ale Academiei Române constă, precum au fost înștiințate și oficialitățile guvernamentale, în elaborarea a circa 25–30 de sinteze asupra tuturor domeniilor relevante ale culturii și științei naționale, proiect amplu și ambițios, care, am satisfacția să constat, a dobândit adeziunea unui mare număr de eminente savanți membri ai instituției noastre, în pofida scepticismului inițial al multor colegi. În momentul de față înregistrăm nu numai virtualități, ci și concretizări, în sensul că au fost deja predate la Editura Academiei opt volume privind lingvistica, etnologia și etnografia, științele geonomice, istoria chimiei, filosofiei și a muzicii românești, roade ale travaliului coordonat de doamna academician Cornelia Sabina Ispas și de domnii academicieni Nicolae Anastasiu, Dan Bălțeanu, Octavian Lazăr Cosma, Petre Frangopol, Nicolae Panin, Dan Rădulescu, Marius Sala, Alexandru Surdu, precum și de domnul prof. Nicolae Saramandu. Alte trei volume, aferente istoriei românilor și istoriei Bisericii Ortodoxe Române, coordonate de domnii academicieni Dan Berindei

*Raport prezentat în cadrul Adunării generale a Academiei Române (23 februarie 2018, Aula Academiei Române)

și Mircea Păcurariu, se află depuse la Editura Enciclopedică, aceasta cooperând cu Editura Academiei. Disponem, prin urmare, în prezent de 11 volume cvasifinite și profit de întâlnirea noastră spre a adresa, cu tot respectul, rugămintea către domnii academicieni, coordonatori și autori ai celorlalte tomuri, să ni le prezinte cât mai repede cu putință. Avem promisiunea că Ministerul Culturii și Identității Naționale își va asuma costurile de tipărire a sintezelor, dar, în cazul nedorit că vor apărea curențe în această privință, scontăm pe sprijinul financiar al primăriilor municipiilor Iași și Cluj-Napoca, cu care Academia a încheiat recent parteneriate de colaborare. În concordanță cu cele inserate în textul unui alt parteneriat, semnat recent cu Institutul Cultural Român, prin persoana președintelui așezământului, doamna Liliana Țuroiu, acesta își va asuma traducerea tuturor volumelor în limba engleză și va sprijini difuzarea lucrărilor în străinătate.

Pro memorias, un alt obiectiv preponderent, având conexiuni cu aniversarea Centenarului, privește deschiderea de institute de propagare culturală și de cercetare în străinătate, destinate investigării vestigiilor și documentelor cu valențe istorice și artistice, precum și formării intelectuale a tinerilor studioși. Aceasta a fost și menirea institutelor românești din perioada interbelică, ce au activat la Roma și Paris și, doar pentru scurtă vreme, la Berlin, după modelul așezămintelor cu profil identic fondate de statele occidentale, în special în arealul mediteranean și oriental. În instituțiile amintite, întemeiate și conduse de Vasile Pârvan, Nicolae Iorga și Sextil Pușcariu, s-a format un cortegiu de istorici, literați și artiști, ce au constituit o adevărată elită intelectuală. Fără a dispune de un complex florilegiu intelectual, România va lăncezi într-o perpetuă postură de cenușăreasă, dar nu o cenușăreasă reperată de un prinț generos, precum în basmul fraților Grimm și în opera lui Rossini, ci una cu rosturi de slujnică umilă. Mai succint și mai plastic decât mine, Nicolae Iorga spunea că „fără steag de cultură, un popor e o gloată, nu o oaste”. Fără îndoială, elitele se pot plămădi și în alte perimetre ambientale, dar considerăm că o cale deja patentată, ilustrată de institutele diseminate în străinătate, prezintă garanții de eficiență.

Ținând seama de anumite circumstanțe, am propus ca astfel de institute coordonate de Academia Română să fie amplasate la Freiburg, Madrid, Paris, Istanbul, Berlin, iar în această privință am demarat demersuri pe lângă mai mulți miniștri, diplomați și politicieni, dat fiind că instituția noastră nu deține, din păcate, resurse suficiente de generoase pentru a le gestiona autonom. Rezumând rezultatele eforturilor depuse până în prezent pentru deschiderea institutelor dincolo de hotare, aș putea conchide, precum un mucalit autor francez: *Nous avons remporté une défaite (Am câștigat o înfrângere)*. Se impune să recunoaștem că intervențiile de până acum la oficialitățile guvernamentale cu primenire sezonieră nu au fost suficiente de persuasive și de percutante, astfel că s-au lovit de un zid de apatie și de lipsă de înțelegere, dar nutresc totuși speranța că am pierdut doar niște bătălii, nu și războiul.

Dacă pentru institutele din străinătate, rezultatele au fost cele devoalate, în schimb am înregistrat o indubitabilă eficiență în privința editării volumelor din seria „Basarabica”, în care publicăm lucrări semnificative ale savanților din Republica Moldova. Până în momentul de față, în cursul anului trecut și în primele săptămâni ale anului în curs au văzut lumina tiparului șase volume, pregătite împreună cu profesorul Ionel Căndea, membru corespondent al Academiei și director al Muzeului Brăilei „Carol I”. La acestea se adaugă două tomuri complementare, din seria intitulată „Documenta Basarabiae”, iar până la sfârșitul anului estimăm ca posibilă publicarea a cel puțin încă patru volume din seria „Basarabica”, mizând și pe sprijinul financiar al Institutului „Eudoxiu Hurmuzachi” pentru România de Pretutindeni, condus de profesorul Nicolae Brânzea.

În afară de acestea, Academia Română – împreună cu institutele din subordine – s-a implicat în coorganizarea unor manifestări științifice de anvergură. Astfel, la 21 noiembrie 2017, împreună cu academicianul Alexandru Zub, cu profesorul Gheorghe Cliveti și mai mulți colegi de la Institutul de Istorie „A.D. Xenopol” din Iași, am participat la conferința de la Chișinău dedicată aniversării centenarului constituirii Sfatului Țării, iar la 24 ianuarie 2018 mai mulți membri ai Academiei

Române au luat parte la sesiunea de comunicări „Unirea Principatelor Române, temelie a Marii Uniri de la 1918” de la Patriarhia Ortodoxă Română, unde au prezentat alocuțiuni acad. Cristian Hera, președintele Academiei (moderatorul manifestării), Preafericitul Părinte patriarh Daniel și domnul Klaus Werner Iohannis, președintele României, urmate de comunicări susținute – în ordinea dispunerii în program – de academicienii Dan Berindei, Victor Spinei, Victor Voicu, Ioan-Aurel Pop și Eugen Simion.

În perioada următoare, Facultatea de Istorie a Universității „Al.I. Cuza” din Iași va organiza în colaborare cu institutele de istorie din București și Iași și cu facultățile de istorie din Chișinău, București și Cluj-Napoca conferința internațională „Marea Unire a românilor (1918). Istorie și actualitate”, pe 22–24 martie 2018, în vechea capitală a Moldovei, iar academiile Republicii Moldova și României vor conlucra la sărbătorirea zilei Unirii Basarabiei cu Vechiul Regat la Chișinău și Iași, pe 27 și, respectiv, 28 martie 2018. Alte numeroase manifestări științifice, cu caracter național și internațional, dedicate, de asemenea, Primului Război Mondial și Marii Uniri, vor avea loc prin aportul membrilor Academiei și al cercetătorilor institutelor adiacente în mai multe centre universitare din țară: Suceava, Cluj-Napoca, Alba Iulia etc. Dintre aceste acțiuni pare a se detașa prin amplitudine cea gestionată de secretarul general al Academiei Române, academicianul Victor Voicu, proiectată încă în cursul anului trecut și despre care a prezentat anumite detalii chiar principalul său inițiator.

Întrucât Academia Română urmărește o proliferare sporită a ecourilor aniversării Marii Uniri dincolo de hotare, este prevăzut un set consistent de manifestări. Un program complex de acțiuni preconizează în această direcție Accademia di Romania de la Roma și Istituto Romeno di Cultura e Ricerca Umanistica din Veneția. S-ar cuveni semnalat faptul deloc normal că aceste două vechi și importante așezăminte nu au făcut de mai mulți ani obiectul unei prospectări riguroase din partea Academiei Române (care le desemnează doar directorii și contribuie la selectarea bursierilor), instituția noastră concedând aproape în exclusivitate coordo-

narea activității lor Ministerului Afacerilor Externe și Institutului Cultural Român. Asemenea disfuncționalități ar trebui remediate cu celeritate, iar în acest sens directorii așezămintelor ar fi util să-și prezinte rapoartele de activitate în cadrul adunărilor generale.

O inițiativă foarte meritorie pentru vizibilitatea spiritualității românești în exterior se profilează a fi programarea unui ciclu de zece conferințe la Institut für Österreichkunde de la Viena, susținute de dr. Mădălina Diaconu, profesoară asociată la Alma Mater din capitala Austriei, având tema *Ideengeschichte Rumäniens. Hauptakteure, Denkschulen, Wirkungen (Istoria ideilor din România. Actorii principali, școlile de gândire, rezultate)*, ce survolează momentele semnificative ale culturii noastre, începând de la Școala Ardeleană și până la contemporaneitate. Finanțarea conferințelor a fost asumată integral de Fundația Menachem H. Elias din subordinea Academiei Române. Ne face plăcere să relevăm colaborarea benefică cu Fundația Elias, coordonată cu competență de domnul academician Aurel Iancu și domnul profesor Vasile Stănescu, membru de onoare al Academiei Române, prin a căror bunăvoință s-au asigurat stagii de documentare unor tineri cercetători la Viena. Precum am convenit cu Domniile Lor, chiar din acest an între bursierii Fundației vor fi incluși pentru prima dată și istorici basarabeni, din rațiuni ce nu necesită explicații.

Tot în spațiul cultural germanofon va avea loc, la 9–10 martie 2018, un simpozion dedicat aniversării Centenarului la Institutul Român (Rumänisches Institut) de la Freiburg im Breisgau, din inițiativa directorului așezământului, hăruiul literat Mihai Neagu, la care, pe lângă intelectuali din Germania și Franța, urmează să participe trei istorici din România și alți doi din Republica Moldova. Aș ține să remarc inconvenientul că organizarea unor conclavuri științifice internaționale de amplitudine nu are șanse să se materializeze pe deplin corespunzător dacă invitațiile remise specialiștilor parvin numai cu puțină vreme înainte de data programării lor, pentru motivul că nu se dispune de timp suficient pentru elaborarea comunicărilor și se acționează într-un climat de incertitudini manageriale.

Ar mai fi de adăugat că numeroși membri ai Academiei Române s-au angajat în diverse activități aferente marcării Centenarului cu reverberații în mass-media, constând din participarea la emisiuni radiofonice sau televizate, susținerea de conferințe, colaborarea la periodice culturale etc., ceea ce este meritoriu.

Personal nu agreez tendințele de sărbătorire ale Centenarului Marii Uniri într-o manieră excesiv de festivistă, în condițiile în care se perpetuează carențe ce cangrenează evoluția țării spre un liman mai civilizată și prosper, iar unele neajunsuri, în loc să fie stopate, se extrapolează: exodul galopant spre alte meridiane – probabil cel mai mare flagel al societății românești contemporane –, sărăcia, corupția, analfabetismul, activizarea curentelor antinaționale, desconsiderarea culturii și a intelectualității. M-aș întreba, evident retoric, dacă avem îndreptățirea să arborăm seninătate deplină la sărbătorire, în condițiile în care Basarabia și nordul Bucovinei continuă să fie desprinse din entitatea

statală românească, când în nordul Bucovinei, în Balcani și Ungaria se derulează un proces rapace de deznaționalizare a enclavelor românești? Academia Română împreună cu instituțiile din subordine trebuie să se implice mai ferm și coerent spre susceptibilizarea clasei politice și mass-mediei în legătură cu aceste realități intolerabile și, totodată, să-și asume anumite demersuri în domenii în care deține competență și mijloace de reacție. Totodată, consider că este vital ca manifestările dedicate Centenarului Marii Uniri să nu se cantoneze spre palierele retoricii emfatică, ci să vizeze aspecte de substanță, cu reverberații durabile, care să conducă la benefice împliniri perene pentru întreaga românită.

Mă grăbesc să închei alocuțiunea, ghidându-mă după aforismul unui contemporan al lui Shakespeare, filosoful Francis Bacon, potrivit căruia discursurile lungi ar ajuta la rezolvarea problemelor la fel de mult precum un frac pe alergătorul de la competițiile de cros.

Sistemul filosofic al trilogiilor lui Lucian Blaga

Acad. Alexandru Surdu

Încă din tinerețe, Lucian Blaga și-a anunțat un sistem filosofic trilogial pentadic. Acesta urma să cuprindă cinci trilogii: 1) *Trilogia cunoașterii*; 2) *Trilogia culturii*; 3) *Trilogia valorilor*; 4) *Trilogia cosmologică* și 5) *Trilogia pragmatică*. Fără nicio altă considerațiune, s-ar putea spune că este vorba de un sistem filosofic disciplinar. Față de unul clasic pentadic, care să cuprindă 1) ontologia; 2) logica; 3) metodologia; 4) gnoseologia și 5) epistemologia, adică un sistem pentadic cu discipline fundamentale, enumerate după ordinea istorică în care au apărut, sistemul lui Blaga se dovedește parțial-fundamental, în sensul că el cuprinde numai o disciplină fundamentală clasică, respectiv gnoseologia, prin *Trilogia cunoașterii*, și, prin *Trilogia cosmologică*, o parte din ontologie. Celelalte sunt discipline moderne, derivate, cu apariție târzie, spre secolul 20: filosofia culturii, axiologia sau teoria valorilor și pragmatica, de la orientarea filosofică numită „pragmatism”.

Ce-i drept, gnoseologia, apărută în perioada filosofiei moderne ca disciplină filosofică fundamentală, are serioase implicații ontologice prin „obiectul cunoașterii” și logice prin „subiectul cunoașterii”, care presupune cunoașterea senzorială și cunoașterea rațională, redată prin expuneri ale cunoștințelor despre formele gândirii care presupun logica, dar și cunoștințe metodologice referitoare la modalitățile raporturilor obiect-subiect. Pe baza acestora pot fi expuse și disciplinele filosofice subordonate, ca teoria culturii și teoria valorilor (axiologia), mai puțin însă pragmatica. Ultima are accepții deosebite, moral-pedagogice și praxiologice.

Principial, ar fi greu de alcătuit un asemenea sistem filosofic disciplinar, care să aibă o anumită coerență deductivă și secvențială între cele cinci componente enumerate de tânărul Blaga „prin anii '35”¹. Aceasta, fără să deținem alte amănunte

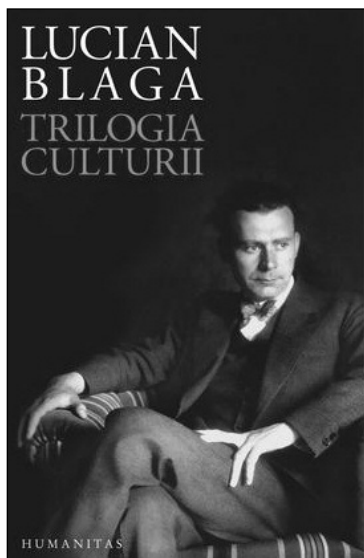
metodologice, în afară de „structura” trilogială a disciplinelor, care sugera o inspirație kantiană sau clasic germană, dialectico-speculativă. S-a dovedit ulterior că autorul n-a respectat nici structura pentadică a sistemului, redusă la patru discipline, și nici structura triadică a fiecărei discipline, ceea ce dovedește că nici pentada și nici triada n-au avut vreo semnificație metodologică deosebită.

Renunțarea la *Trilogia pragmatică* (ultima) se pare că nu s-a făcut numai din motive de timp, căci Blaga avea deja o lucrare (*Ființa istorică*) programată pe locul întâi din ultima disciplină, pe care a trecut-o însă pe locul trei din *Trilogia cosmologică* (a patra). Ar fi avut timp și pentru restul lucrărilor din pragmatică, căci la *Ființa istorică* scria și publica din 1943, dar Blaga n-a mai anunțat niciun alt titlu de lucrare pentru această ultimă trilogie. În plus, *Ființa istorică*, nici după titlu, nici după conținut, nu are legătură cu pragmatica.

Reducând disciplinele filosofice la patru și considerând „încheiat” sistemul cu adaosuri la trilogiile inițiale: două la prima = cinci; două la a treia = cinci, în total 16 lucrări, și noi suntem obligați să-l considerăm ca atare.

Mai intervine însă ceva în legătură cu ordinea celor patru discipline și structura sistemului filosofic. Ordinea, așa cum au fost elaborate lucrările, este de la prima la a IV-a, dar sistemul ca atare, adică ordinea sistematică este *alta* și se dovedește mai mult *categorială* decât disciplinară. Ea se găsește schițată în lucrarea *Ființa istorică*², terminată în 1959, când Blaga avea în față toate lucrările și nu-l mai interesa ordinea în care au fost elaborate.

Parcursul lucrărilor filosofice, cu titulaturile lor disciplinare, dovedește însă, chiar la o simplă răsfoire fugitivă, că sunt altceva decât ne-am fi așteptat, adică nu sunt simple teorii ale domeniilor respective, cu problematici clasice sau tradiționale,

ajustate, cum se face de regulă cu adaosuri moderne. Ce-i drept, Blaga, urmând stilul tradițional, de origine aristotelică, de prezentare *in extenso* a contribuțiilor filosofice, științifice, culturale, artistice ale predecesorilor, pe care de regulă le combate, ne oferă și o imagine, dacă nu sistematică, totuși concret-istorică asupra domeniului disciplinar în care face investigații personale.

În domeniul cunoașterii, Blaga vorbește despre două tipuri de cunoaștere: cea obișnuită, numită paradisiacă, și cea științifică, numită luciferică. Indiferent de terminologie, el nu face o analiză detaliată a cunoașterii (o teorie), ci doar separă cunoașterea obișnuită de cea științifică, ilustrată cu exemple din științele vremii. Ar fi vorba aici mai degrabă de ceea ce s-a numit „epistemologie”. Cert este că în noul eon sau noua eră a cunoașterii se ajunge, prin extinderea ei, până la limitele existenței perceptibile senzorial, adică până la transcenderea acesteia. Specifice exprimărilor prin care sunt descrise fenomenele limitative sunt antinomiile sau paradoxele inacceptabile din perspectiva logicii obișnuite. Blaga face abstracție de doctrinele logico-dialectice create special pentru justificarea acestor enunțuri contradictorii și consideră că ele ar trebui admise ca atare, ca dogme, de unde și expresia de „eon dogmatic”.

Obiectul cunoașterii, astfel conceput, de neînțeles, rămâne, oricât ne-am strădui, ascuns. Este un mister, pe care cunoașterea luciferică, numită și minus cunoaștere, nu poate decât să-l actualizeze și să-l permanentizeze. Există o „cenzură transcendentă”, trasată de Marele Anonim, care împiedică dezlegarea misterelor, dar care permite totuși „revelarea” lor prin creații culturale.

Trilogia cunoașterii nu este, prin urmare, o teorie a cunoașterii, nici măcar a celei științifice, ci doar încercarea, în manieră kantiană, de a trasa o limită a cunoașterii luciferice. Blaga n-o spune explicit, dar cunoașterea luciferică nu-i este dată oricui și nici conștiința acestei limite.

Având în vedere însă că revelarea misterelor prin creații culturale atinge forme elevate în artele populare, se poate considera că și inconștientul poate să joace un rol important.

Creația însă, fiind și cultă și populară, este o modalitate umană cvasigenerală de revelare a misterelor, mai ales că procesul are determinații ale inconștientului. *Trilogia culturii* nu este însă o filosofie clasică a culturii, ci cuprinde, prin „matricea stilistică” o teorie originală a creației, pe baza căreia pot fi clasificate operele de artă, dar și cele științifice și filosofice. Dar indiferent de stilul creațiilor culturale, și acestea sunt limitate, prin caracterul lor metaforic, la aspecte superficiale ale misterelor.

Aceeași valoare, față de revelarea misterelor, o au, la rândul lor, științele, magia, religia și arta, în ciuda „bunurilor” materiale și spirituale pe care le pot produce, ceea ce înseamnă că nici *Trilogia valorilor* nu este o axiologie în sensul obișnuit al cuvântului, ci un fel de ilustrare a *Trilogiei culturii* cu exemple care presupun adesea numeroase reluări din lucrările anterioare.

Trilogia cosmologică începe cu reluarea discuției despre Marele Anonim ca „generator” al lumii în diferite faze (*Diferențialele divine*) și continuă cu detalii despre om ca ființă creatoare (*Aspecte antropologice*) și cu progresele pe care le-a făcut în

cursul istoriei, fiind totuși condamnat pe vecie să nu cunoască niciodată absolutul.

Schema celor patru trilogii (sistemul editorial) în prezentarea elaborării lor succesive este următoarea: (I) adoptarea metodei dogmatice; împărțirea cunoașterii în paradisiacă și luciferică; transcendența și misterul; limita cunoașterii luciferice sau cenzura transcendentă; (II) ilustrare culturală prin matricea stilistică a inconștientului; (III) ilustrare valorică în știință, magie, religie, artă; (IV) ilustrare în crearea lumii, a omului și a istoriei.

Rezultă că nucleul sistemului editorial este cunoașterea și accepțiile sale care au la bază matricea stilistică, drept ilustrare culturală. Ea justifică și celelalte ilustrații. Trecerea, ca succesiune sistematică necesară este de la (I) la (II) și de la (II) la celelalte fără vreo ordine strictă spre (III) sau (IV), care ar fi putut să fie independente, presupunând totuși, fiecare, cunoștințe despre (I) și (II). Ceea ce înseamnă că sistemul editorial al lui Blaga nu este deductiv, ci ilustrativ, enumerativ. Dovadă și faptul că în (III) se pornește de la știință la magie, religie și artă.

Oricum, sistemul editorial, pseudo-disciplinar, poate fi numit „gnoseologic”, având la bază (I), dar și stilistic-matricial, căci se pornește cu ilustrații de la (II). Este însă, cum zice Blaga, „o viziune metafizică despre totalitatea existenței” numai prin (IV), celelalte trei părți fiind doar pregătitoare. Acesta este și motivul pentru care Blaga însuși face un „sistem rezumativ” al celor patru trilogii, pornind de la a IV-a, mai precis de la „ideea despre Marele Anonim”³.

În sistemul rezumativ se pornește de la (IV), Marele Anonim fiind „centrul generator” al „existenței mundane”, prin diferențialele divine (prima trilogie, 1, din (IV), el creează lumea și apoi omul (a doua trilogie, 2, din (IV), cu particularitățile sale gnoseologice (I) și matricea sa stilistică (II), ilustrată prin toate creațiile înfăptuite (III) în desfășurarea lor istorică (ultima trilogie din (IV)). Aici ordinea ar fi: (IV), 1; (IV), 2; (I); (II); (III); (IV), 3, în care (I); (II) și (III) sunt prezentate succint.

Sistemul rezumativ al filosofiei lui Blaga este categorial, cum o spune el însuși: „Trei sunt aceste elemente [structurale ale sistemului rezumativ]: Marele Anonim, lumea, omul”⁴. La care se adaugă: cunoașterea, misterul, matricea stilistică și ilus-

trațiile sale în legătură cu omul și istoria acestuia. Cvasiooriginale și discutabile (controversate) sunt Marele Anonim, lumea, cunoașterea și misterul, originală și remarcabilă este teoria matricei stilistice și multe dintre ilustrațiile sale, discutabile fiind doar cele din domeniul științelor. În genere, referințele științifice se mărginesc la cunoștințele anterioare celui de Al Doilea Război Mondial.

În afară de multe lucrări de exegeză ale operei filosofice a lui Lucian Blaga, n-am întâlnit încercări de a-i continua ideile, nici pe linie sistematică (editorială sau rezumativă), nici pe linia aprofundării vreuneia dintre temele sale. Rămâne totuși emblematică încercarea lui Vasile Băncilă de a scrie o lucrare despre *Spațiul Bărăganului*, chiar înainte de *Spațiul mioritic*, dar pe care n-a mai desăvârșit-o, tocmai din cauza *spațiului mioritic*!

Ceea ce nu înseamnă că filosofia lui Blaga, cum se spunea, a fost făcută, ca și poezia, o dată și pentru totdeauna așa cum este. Dovadă, faptul că Blaga însuși i-a „spart” structura pentadică inițială și apoi cea triadică a celor patru trilogii rămase. Adică filosofia lui poate fi și restructurată și dezvoltată. Dar timpul pentru astfel de îndeletniciri nu a trecut încă, mai ales că, cel puțin la noi, așa cum am spus-o cândva, noul eon, un fel de *New Age* anticipat de către Blaga, de-abia începe. Or, cum o zicea tot el, de la Spengler citire, acesta va dura o mie de ani...

Bibliografie

(I). *Trilogia cunoașterii*: 1. Eonul dogmatic, 2. Cunoașterea luciferică, 3. Cenzura transcendentă.

(II). *Trilogia culturii*: 1. Orizont și stil, 2. Spațiul mioritic, 3. Geneza metaforei și sensul culturii.

(III). *Trilogia valorilor*: 1. Știință și creație, 2. Gândire magică și religie, 3. Artă și valoare.

(IV). *Trilogia cosmologică*: 1. Diferențialele divine, 2. Aspecte antropologice, 3. Ființa istorică.

Note

¹ L. Blaga, *Opere*, vol. VII, Ed. Minerva, București, 1985, p. 57.

² L. Blaga, *Ființa istorică în Trilogia cosmologică*, Ed. Humanitas, București, 1997, p. 484–490.

³ L. Blaga, *Trilogia cosmologică*, ed. cit., p. 484.

⁴ *Loc. cit.*

Declinul demografic și componentele sale*

Vasile Ghețau*

Guvernul a adoptat, la 10 mai a.c., proiectul de lege privind *Strategia de dezvoltare economică și socială a României până în anul 2040* (Guvernul României, 2018). Documentul urma să fie transmis Parlamentului pentru dezbateră și adoptare. Proiectul prevede înființarea Comisiei „România 2040”, misiunea acesteia fiind pregătirea proiectului de strategie, fundamentarea acesteia, realizarea de scenarii de dezvoltare și armonizare și integrarea contribuțiilor instituțiilor care vor contribui la elaborarea strategiei. Comisia urmează să-și desfășoare activitatea pe întinderea a 12 luni, de la 1 iunie 2018 la 1 iunie 2019, la sfârșitul activității urmând să prezinte proiecte de documente asupra Strategiei naționale „România 2040”, prognozelor și scenariilor de dezvoltare (detaliată în raport de fundamentare) și propunerilor de actualizare a strategiilor sectoriale și principalelor politici publice reclamate de implementarea strategiei. Ajuns la Senat, în calitate de primă cameră sesizată, proiectul de lege a fost adoptat la 27 iunie 2018, urmând să fie transmis Camerei Deputaților, for decizional. Schimbarea survenită la Senat este reducerea perioadei de activitate a Comisiei „România 2040” de la 12 la doar 10 luni (1 septembrie 2018–1 iulie 2019).

O strategie națională de dezvoltare economică și socială pe termen lung are, în mod firesc, în centrul ei populația țării în dubla ei calitate: de factor al realizării programelor și de beneficiar al rezultatelor strategiilor sectoriale și politicilor publice de aplicare a Strategiei „România 2040”. În prima ei calitate, populația s-ar cuveni să constituie o componentă endogenă a elaborării prognozelor, scenariilor alternative și celor sectoriale de dezvoltare, acolo

unde populația este factor indispensabil (ca număr și structură pe sexe și vârste). Acest studiu își propune să ofere un cadru general al dezvoltărilor demografice potențiale până la mijlocul secolului, dar având reper central anul 2040, orizontul Strategiei „România 2040”.

Anul 2018 este al 29-lea an de declin al populației țării. Cu datele publicate de Institutul Național de Statistică asupra mișcării naturale a populației în anul 2017 și în primele patru luni din acest an și admitând că migrația externă netă negativă în anul 2017 și în acest an se va situa la nivelul din anii 2015 și 2016, se poate estima o populație rezidentă în acest an mai mică de 19,5 milioane locuitori. Comparativ cu populația de la sfârșitul anului 1989, declinul ar ajunge la 3,7 milioane locuitori, însemnând o pierdere de 16 la sută.

O privire asupra contribuției migrației externe și a scăderii naturale evidențiază la nivelul întregii perioade 1990–2017 primatul masivei emigrații – 2,5 milioane persoane –, dar se poate constata după anul 2010 inversarea dimensiunii migrației negative și a scăderii naturale. Migrația externă anuală s-a diminuat, iar scăderea naturală s-a majorat. Instalarea unui astfel de raport trebuie privită nu numai din perspectiva mecanismului determinant, ci și din cea a evoluțiilor așteptate în viitor. Prima componentă are o determinare predominant economică și se poate schimba rapid în funcție de context (cel din țară, dar, mai ales, din țările dezvoltate de destinație). Cea de a doua componentă rezultă din evoluțiile a două fenomene cu determinări extrem de complexe: natalitatea și mortalitatea. La primul fenomen rolul economicului – definit în accepțiune simplificată de venit și standard de viață – a început

să fie erodat ca importanță de factorii culturali și în societăți europene dezvoltate, dar și în țara noastră. Sensibilitatea acestor factori la măsuri de susținere/stimulare a natalității este insuficient cercetată și cunoscută pe plan internațional, dar direcția de acțiune a fost și este, predominant, de reducere a numărului de copii aduși pe lume de o femeie. A doua componentă – a creșterii naturale a populației – este mortalitatea generală. Din majorarea acesteia după anul 1990 și, în măsură mai mare, din reculul natalității s-a instalat începând cu anul 1992 scăderea naturală a populației. Este o realitate demografică nouă și gravă prin consecințe asupra evoluției populației țării, iar momentul are și o semnificație istorică particulară: privind în trecutul îndepărtat al României și neluând în considerare anii celor două mari conflagrații mondiale, datele demografice indică o scădere naturală a populației doar în câțiva ani din prima jumătate a anilor 1870 în Transilvania, prin teribila epidemie de holeră. Mortalitatea populației este, în general, un fenomen stabil, chiar rigid, având o determinare nu numai foarte complexă, ci și etalată în timp. Se împletesc factori de natură economică, nivelul de trai îndeosebi, cu nivelul cultural al populației și stilul de viață, cu asistența medicală, cu manifestări ale naturii și starea mediului. Felul cum a evoluat numărul de născuți și de decedați după anul 1989 și, implicit, scăderea naturală a populației, poate fi examinată în Figura 1.

Alura și fermitatea curbelor celor două componente sunt impresionante. Două observații pot fi adăugate. Evoluțiile din cea mai mare parte a anilor

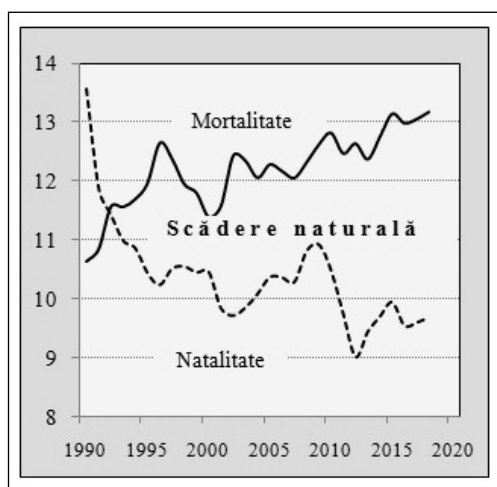

Figura 1. Evoluția natalității și mortalității generale în anii 1990–2018 – rate la 1000 de locuitori

Sursa datelor: anii 1990–2016: Institutul Național de Statistică; 2017 și 2018: estimări ale autorului

1990 se înscriu, la mortalitate, în continuarea celor de după anul 1975. Deteriorarea stării de sănătate, în anii 1980, în special, și-a transmis efectele în majorarea numărului de decese în anii 1990. După anul 2000 s-a instalat o anumită stabilitate a acestora în jurul valorii de 250 mii anual și ea provine din compensarea efectelor opuse ale ameliorării stării de sănătate, vizibilă în reculul mortalității pe vârste și ascensiunea speranței de viață la naștere, pe de o parte, și din tendința de majorare a numărului deceselor prin accentuarea procesului de îmbătrânire demografică, pe de altă parte. Continuarea regresului numărului de născuți a îndepărtat însă cele două curbe, amplificând dimensiunea scăderii naturale. Prezentarea acestor detalii asupra celor două fenomene de mișcare naturală este utilă mai bunei înțelegeri a dezvoltărilor viitoare, în contextul în care scăderea naturală a devenit după anul 2010 componenta majoră a declinului populației țării, depășind nivelul migrației externe nete negative.

Privire prospectivă.

Construcția, rezultatele și concluziile sale

Elaborarea unei proiectări a populației țării impune folosirea unui model care să plece de la distribuția pe *ani* de vârstă a populației masculine și a celei feminine și care să aibă drept rezultat populația proiectată în aceeași distribuție detaliată. Populația inițială este populația *rezidentă* la începutul anului 2017 (datele de la mijlocul anului vor fi disponibile doar în toamna anului). În populația proiectată pentru anul 2040 se vor distinge două subpopulații: cea provenită din populația de la 1 ianuarie 2017, redusă cu numărul de decese din anii 2017–2039, și cea provenită din născuții anilor 2017–2039 (redusă și ea cu mortalitatea din anii respectivi). Rezumând, se impune determinarea ansamblului intrărilor și ieșirilor pe cale naturală în anii 2017–2039. Aici intervine modul și măsura în care dezvoltările viitoare ale celor două fluxuri de evenimente demografice – nașteri și decese – sunt determinant înscrise în evoluțiile demografice de până acum și în caracteristicile actuale ale structurii pe vârste a populației țării.

Proiectarea prezentată în acest articol prevede o continuare a reducerii mortalității pe vârste și a regresului *speranței de viață la naștere*. *Probabilitățile de deces* pe ani de vârstă, diferențiate la bărbați și la femei, corespund deci unor valori mai ridicate ale acestui indicator sintetic. În ceea ce

privește ipoteza asupra *fertilității feminine*, alegerea a înclinat spre păstrarea nivelului din ultimii ani, având echivalent un *număr mediu de copii aduși pe lume de o femeie de-a lungul vieții* de 1,57 (*rata fertilității totale*). Exploratoriu, sunt construite și alte două variante cu valori mai ridicate ale fertilității.

Cu rate de fertilitate pe vârste neschimbate, corespunzătoare unei fertilități totale de 1,57 copii la o femeie, numărul de născuți depinde numai de evoluția în viitor a numărului femeilor în vârstă de 15–49 ani (grupare internațională standard). Determinarea acestei populații feminine pe ani de vârstă nu implică dificultăți, ea va fi compusă din femei care se află în viață și doar după anul 2035 vor intra la vârstele de 15–19 ani femeile din generațiile 2018–2024, deținând însă o proporție minoră în ansamblul femeilor în vârstă de 15–49 ani. Declinul populației feminine urmează a fi unul dramatic, cel ilustrat în Figura 2, prin intrarea la vârstele de 15–49 ani a generațiilor mici născute după anul 1989 și din acest declin va rezulta regresul la fel de dramatic al numărului de născuți. Evoluția numărului de decese va avea un model similar ca determinare. Prin creșterea apreciabilă a speranței de viață, decesele au loc la vârste din ce în ce mai avansate, iar creșterea numărului și proporției populației vârstnice în ansamblul populației amplifică ponderea deceselor de la aceste vârste în ansamblul deceselor

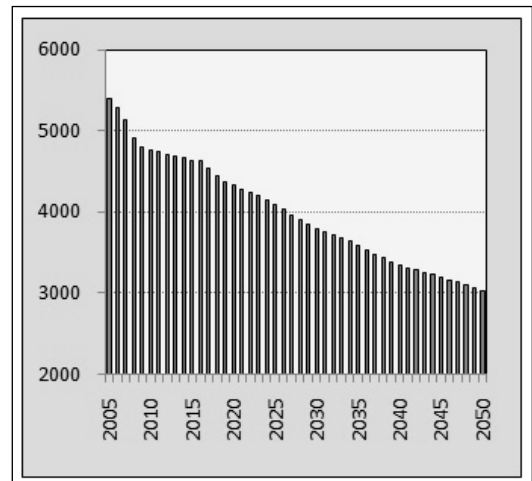

Figura 2. Populația feminină în vârstă de 15–49 ani în anii 2005–2016 și cea proiectată pentru anii 2017–2050 – în mii persoane

Sursa datelor: anii 2015–2016: Institutul Național de Statistică; anii 2017–2050 proiectări ale autorului

și, implicit, numărul total de decese. Proporția deceselor la populația de 65 ani și peste a avut o evoluție ferm ascendentă după mijlocul anilor 1990, pe fondul progresului apreciabil al speranței de viață, mai mult de trei sferturi dintre decesele din ultimii ani s-au produs la aceste vârste, iar tendința este de a urca această proporție la vârstele de 70 ani și peste. Revenind la evoluția așteptată a numărului de decese în anii următori, ea va depinde direct de felul în care va evolua populația vârstnică. În Figura 3 este prezen-

TABEL

Indicatori ai populației rezidente în perioada 2017-2040 Valori proiectate pentru anii 2020, 2025, 2030, 2035 și 2040

Indicatori	Rata fertilității totale (RFT) = 1,57 copii la o femeie						2040		2040 Divizia de Populație ONU (DP - ONU) RFT = 1,48 copii la o femeie
	2017	2020	2025	2030	2035	2040	RFT=1,8 copii la o femeie	RFT=2 copii la o femeie	
Numărul populației – în mii locuitori	19638	19417	19001	18546	18061	17535	17976	18724	17051
Populația pe trei grupe mari de vârstă – număr și structură									
Număr – în mii									
- 0-19 ani	4128	4034	3861	3623	3455	3290	3674	4321	2955
- 20-64 ani	12017	11741	11287	11144	10566	10006	10062	10164	9699
- 65 ani și peste	3493	3641	3853	3779	4041	4239	4239	4239	4397
Proportii – în %									
- 0-19 ani	21,0	20,8	20,3	19,5	19,1	18,8	20,4	23,1	17,3
- 20-64 ani	61,2	60,5	59,4	60,1	58,5	57,1	56,0	54,3	56,9
- 65 ani și peste	17,8	18,8	20,3	20,4	22,4	24,2	23,6	22,6	25,8
Populația de vârstă școlară (3-23 ani) – în mii persoane	4377	4331	4168	3978	3735	3561	3941	4579	...
Vârsta mediană a populației - ani	41,8	42,7	44,3	45,3	46,5	47,1	46,0	44,2	48,5
Număr născuți – în mii	190	183	172	164	159	155	175	215	129
Rata natalității – la 1000 loc.	9,7	9,4	9,0	8,8	8,8	8,8	9,7	11,5	7,7

Număr decedați – în mii	260	260	260	258	261	263	263	263	254
Rata mortalității – la 1000 loc.	13,3	13,4	13,7	13,9	14,5	15,0	14,6	14,1	15,2
Scădere naturală anuală – în mii persoane	-70	-77	-89	-94	-102	-108	-88	-48	-125
Speranța de viață la naștere – ani:									
- Bărbați	71,9	72,3	73,0	73,7	74,5	75,3	75,3	75,3	76,0
- Femei	78,9	79,2	79,6	80,1	80,6	81,1	81,1	81,1	81,9
Raportul de dependență :									
- a tinerilor (RDT)	34,3	34,4	34,2	32,5	32,7	32,9	36,5	42,5	30,5
- a vârstnicilor (RDV)	29,1	31,0	34,1	33,9	38,2	42,4	42,1	41,7	45,3
- a tinerilor și vârstnicilor (RTD)	63,4	65,4	68,3	66,4	70,9	75,2	78,6	84,2	75,8
Raportul de dependență economică (RDE)	115					134			
Densitatea populației	82,4	81,4	79,7	77,8	75,8	73,6	75,4	78,5	74,1
... lipsă date RDT = persoane tinere (0-19 ani) la 100 persoane adulte (20-64 ani) RDV = persoane vârstnice (65 ani și peste) la 100 persoane adulte (20-64 ani) RTD = persoane tinere (0-19 ani) și vârstnice (65 ani și peste) la 100 persoane adulte (20-64 ani) RDE = persoane inactiv economic la 100 persoane active economic Sursa datelor: anul 2017: date INS; anii 2020-2040: proiectări ale autorului; United Nations Population Division, 2017 (date pentru anul 2040).									

tată această evoluție atât ca număr al populației în vârstă de 65 ani și peste, cât și ca proporție în întreaga populație. Urmează să crească până în anul 2027, prin aportul generațiilor mari din anii 1948–1956, va cunoaște un regres moderat în anii 2027–2032, odată cu atingerea vârstelor de 65 ani și peste de generațiile mai mici din anii 1957–1966 și își va relua masiv ascensiunea după anul 2032, când la vârstele respective ajung generațiile mari de după anul 1966.

Prin mecanismele descrise, evoluțiile proiectate ale numărului de născuți și de decedați urmează a fi extrem de negative (Figura 4), continuând și amplificând de fapt evoluțiile negative de până acum. Nu poate surprinde tendința fermă și aproape liniară de recul al numărului de născuți, ea este similară cu cea a dimensiunii populației feminine în vârstă de 15–49 ani, din Figura 2. În evoluția numărului de decese, curba nu urmează decât în secundar evoluția ascendentă a dimensiunii și ponderii populației vârstnice

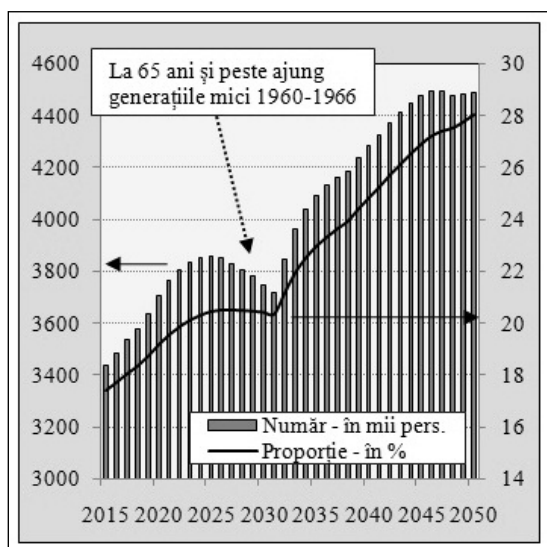

Figura 3. Perspectivele unei subpopulații care nu depinde până în anul 2050 de evoluția viitoare a natalității – populația în vârstă 65 de ani și peste; număr și proporție în populația totală
Sursa datelor: proiectări ale autorului

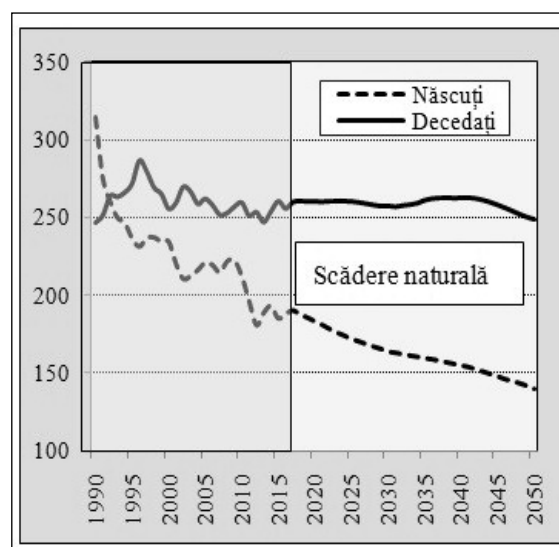

Figura 4. Evoluția numărului de născuți și decedați în anii 1990–2016 și valori proiectate pentru anii 2017–2050 – în mii

Sursa datelor: anii 1990–2016: Institutul Național de Statistică; anii 2017–2050: proiectări ale autorului

din Figura 3. Explicația o găsim în efectele pozitive pe care ar urma să le aibă reducerea mortalității pe vârste, asociată ipotezei de creștere a speranței de viață la naștere. Evoluțiilor paralele ale numărului de născuți și de decedați le corespunde amplificarea dimensiunii scăderii naturale a populației, de la 70 de mii persoane în ultimii ani, la 100 de mii în anul 2035 și aproape 110 mii în anul 2040.

Cele mai importante rezultate ale scenariului prospectiv fundamentat pe menținerea fertilității actuale (1,57 copii la o femeie în anul 2017) sunt prezentate în tabel. Am adăugat pentru anul 2040 rezultate din alte două variante cu fertilitate în creștere considerabilă, pentru a evalua dimensiunea unei redresări a perspectivelor populației țării. De asemenea, pentru același an, sunt incluse în tabel rezultatele variantei *Fertilitate constantă* din Revi-zia 2017 a Perspectivelor Populației Mondiale elaborate de Divizia de Populație ONU.

Consecințele declinului populației din ultimii 29 de ani, deteriorarea alarmantă a structurii pe vârste a populației, regresul și menținerea fertilității la valori inferioare celei care asigură înlocuirea generațiilor în timp (2 copii la o femeie) conturează fără echivoc continuarea degradării populației țării ca dimensiune și parametri majori ai evoluției în deceniile următoare, depopularea urmând să capete proporții dramatice (țara noastră se plasa printre țările cu gradul cel mai ridicat de depopulare în Europa încă de la mijlocul anilor 2000–2010 – Bucher și Mai, 2005). Relațiile dintre elementele de stare a populației – număr și structuri și elementele de mișcare: rate (probabilități) de fertilitate și mortalitate pe vârste – sunt imuabile și rezultatele din tabel provin din aceste relații.

Cu menținerea fertilității totale la 1,57 copii la o femeie, populația țării ar fi cu 2,1 milioane mai mică în anul 2040 (11 la sută). Privind dinamica la nivelul populației din cele trei grupe mari de vârstă se poate remarca plasarea scăderii îndeosebi la populația în vârstă de 20–64 ani, populație în vârstă de muncă. Reculului de la grupa de vârstă 0–19 ani, de 840 mii persoane, îi corespunde un progres apropiat ca mărime al populației vârstnice, aproape 750 de mii. De fapt, populația tânără și adultă ar urma să scadă cu aproape 2,9 milioane persoane, dar menționatul progres considerabil al populației vârstnice determină la nivelul întregii populații declinul de 2,1 milioane locuitori. Implicațiile economice ale schimbărilor structurale se reflectă în majorarea raportului de

dependență a vârstnicilor: revin astăzi 29 de persoane vârstnice (65 ani și peste), inactive economic în cea mai mare parte, la 100 de adulți, predominant activi economic, și vor fi 42 în anul 2040. Studii foarte recente deschid o nouă arie în cercetarea demo-economică, cea a relației dintre schimbările din structura pe vârste a populației și inflație (Juselius și Takáts, 2018). Analiza acestei relații în 22 de țări dezvoltate în perioada 1870–2016 duce la constatarea că presiunea inflaționistă crește în contextul ascensiunii procesului de îmbătrânire demografică și, implicit, a proporției persoanelor dependente economic. Se poate adăuga și o altă concluzie la care s-a ajuns prin analiza datelor economice și demografice din perioada 2005–2016 în state din Europa Centrală și de Est: o majorare cu 1 punct procentual a ponderii populației în vârstă de 65 ani și peste duce la o diminuare a creșterii Produsului Intern Brut *potențial* (cu rată constantă a inflației) cu 1,3 puncte procentuale (Banca Națională a României, 2018).

Populația de vârstă școlară (3–23 ani) își va continua declinul, trecând de la 4,4 milioane la 3,6 milioane. Dacă ținem cont că în anul 2000 această populație era de 6,8 milioane, imaginea dimensiunii schimbărilor pe care le-a cunoscut și le va cunoaște întreg sistemul educațional și a implicațiilor care i se asociază se conturează cu multiple semnificații. Din evoluția descendentă a numărului de născuți și stabilitatea numărului anual de decese la 260 mii rezultă majorarea dimensiunii scăderii anuale a populației de la 70 mii persoane astăzi la 100 de mii în anul 2035 și aproape 110 mii în anul 2040.

Datele Institutului Național de Statistică indică o populație activă economic în anul 2017 de 9,1 milioane persoane, cea inactivă fiind de 10,5 milioane (Institutul Național de Statistică, 2018b). Rezultă un *raport de dependență economică* de 115 persoane inactive la 100 persoane active. Aplicând populației proiectate pe sexe și vârste ratele de activitate pe sexe și vârste din anul 2017 (valori medii ale ratelor din cele patru trimestre), se poate estima populația activă economic pe sexe și vârste la orizontul anului 2040 cu menținerea participării la activitatea economică din anul 2017. Numărul acesteia ar ajunge la 7,5 milioane, pe fondul scăderii populației în vârstă de muncă. Reducerea dimensiunii populației active corespunde reducerii dimensiunii întregii populații, fiind trei schimbări

care evidențiază o anumită deteriorare a caracteristicilor populației active. Prin modificările din structura pe vârste a populației, ponderea celei active economic s-ar reduce de la 46 la 43 la sută, raportul de dependență economică ar ajunge la 134 de persoane inactice economic la 100 de persoane active, iar în interiorul populației active proporția celei în vârstă de 50 ani și peste s-ar majora de la 25 la 36 la sută. Creșterea consistentă a ratelor de activitate la populația feminină, unde ratele se află considerabil sub valorile medii din UE28 (Eurostat, 2018a), ar putea compensa într-o anumită măsură declinul populației active provenit din reducerea dimensiunii populației la vârstele tinere și, în anii care vin, la vârstele adulte.

Implicațiile economice ale schimbărilor care vor avea loc în structura pe sexe și vârste a populației la orizontul anului 2040 se regăsesc și în posibila dinamică a numărului de intrări în populația de pensionari, ecou al marilor variații ale natalității din anii 1950–1960 și expresie a impactului pe termen lung și foarte lung al unor mari dezechilibre demografice. Ar putea fi și un avertisment. Au intrat în populația de pensionari în anul 2015 un număr de 121 mii femei și 129 mii bărbați (limită de vârstă, pensie anticipată și de invaliditate). Cu păstrarea probabilităților de intrare la pensie pe sexe și vârste din anul 2015 (și luarea în considerare a schimbării vârstei standard de pensionare), numărul intrărilor va urma, firesc, evoluția populației de la vârstele de 55–65 ani, vârste la care au loc cele mai multe pensionări. În anul 2015, pensionările până la vârsta de 60 ani au reprezentat 44 la sută la bărbați și 54 la sută la femei, vârsta efectivă de pensionare la cele trei categorii de pensionari fiind de 59 ani la bărbați și 57 ani la femei. Valorile estimate ale numărului de intrări în populația de pensionari până în anul 2040 sunt prezentate în Figura 5. Iată câteva constatări. Numărul intrărilor va cunoaște un regres apreciabil până în anul 2023, la vârstele de 55–65 ani ajungând generațiile mici din anii 1957–1966 (în secțiunea B a figurii). În cea de-a doua jumătate a anilor 2020 urmează însă să ajungă la vârstele respective generațiile 1967–1968, deosebit de mari, dar și cele care le-au urmat, dimensiunea intrărilor în populația de pensionari urmând să crească considerabil în cea de a doua jumătate a anilor 2020 la femei (secțiunea C) și – cu un decalaj provenind din fizionomia pe vârste a probabilităților de intrare la pensie –, în

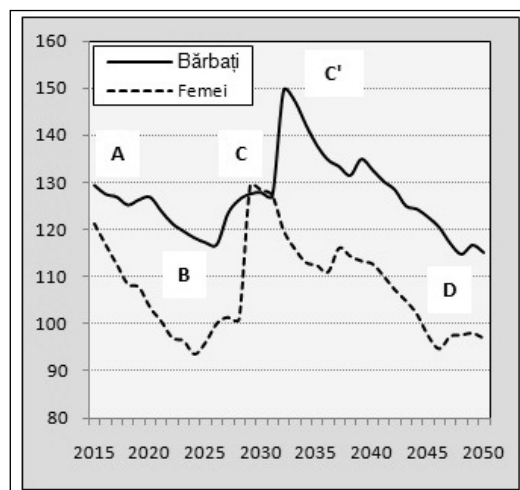

Figura 5. Intrări în populația de pensionari în anul 2015 și valori proiectate pentru anii 2016–2050 – în mii persoane

Sursa datelor: anul 2015: Casa Națională de Pensii; ceilalți ani: proiectări ale autorului

prima jumătate a anilor 2030 la bărbați (secțiunea C'). Șocul valului generațiilor 1967–1968 va fi urmat de un recul al intrărilor (secțiunea D), generațiile care vor intra în grupa de vârstă 55–65 ani având efective în regres. Aproximarea valorilor din anul 2040 de cele din anul 2015 nu este surprinzătoare, în acest din urmă an populația în vârstă de 55–65 ani provenind din generații mari, cele din anii 1950–1960 (în secțiunea A).

Evoluția particulară a natalității în anii politicii pronataliste a vechiului regim a avut și are încă consecințe și implicații demografice, economice și sociale provenite, esențial, din veritabila explozie a natalității. Am asistat după anul 1989 la alte consecințe și implicații provenite însă din reducerea masivă a natalității și menținerea ei la un nivel scăzut. În contextul regresului fluxurilor anuale de emigranți, declinul populației este determinat după anul 2010 în măsură mai ridicată de scăderea naturală a populație decât de migrație, iar componenta majoră a declinului natural este veritabila scădere a natalității. Numărul de născuți în anii 1967 și 1968 a fost dublu comparativ cu anul 1966. Numărul de născuți în anul 2015 a ajuns la 185 mii, fiind la jumătatea celui din anul 1989. Creșterea din anii 1967–1968 a fost una bruscă, o veritabilă ruptură demografică (de la 1 la 2). Declinul numărului de născuți din anii 1990–2015 este similar ca amplitudine comparativă (de la 1 la 0,5), dar a fost etalat pe 26 de ani. A avut efecte economice benefice la nivelul societății prin reducerea unor mari resurse finan-

ciare orientate spre maternitate, asistență medicală adresată mamei și copilului, alocații, cheltuieli în domeniul educației și altele. Chiar și la nivelul familiei s-au diminuat unele dintre aceste cheltuieli prin reducerea numărului de copii. Toate aceste avantaje încep să aibă și vor avea în măsură mai mare în viitor costuri imense, dar etalate în timp și de natură diferită de cele din anii politicii pronataliste brutale și forțate.

În toate dezbaterile asupra redresării situației demografice a țării, atâtea câte sunt, nu este luată în considerare contribuția pe care ar putea-o avea reducerea mortalității populației, ca și cum nivelul fenomenului este determinat exclusiv de biologic și intangibil la programe de reducere a nivelului. Mortalitatea este foarte ridicată în România, comparând-o cu cea din celelalte state membre ale UE28. Mă refer la *mortalitatea pe vârste*, cea care este expresia stării de sănătate a populației, și este sintetizată în nivelul speranței de viață la naștere. Cu valori de 71,5 ani la bărbați și 78,5 ani la femei ne aflăm în partea inferioară a clasamentului, la 8 ani față de valorile din țările dezvoltate. Mai mult, ascensiunea speranței de viață la naștere după anul 1996 a intrat într-o fază de stagnare și ușor regres al nivelului după anul 2013, datele pe anul 2017 confirmând tendința. O stagnare a creșterii etalată doar pe unul sau doi ani poate proveni din manifestări conjuncturale ale mortalității, dar o stagnare și un ușor regres etalate pe 4 ani ar putea constitui preludiviu la degradarea stării de sănătate prin epuizarea resurselor interne ale societății în lupta cu maladiile, ceea ce ar fi grav. Stagnarea progresului speranței de viață adâncește decalajul față de celelalte țări ale Uniunii Europene. Dacă privim la nenumăratele probleme ale sistemului public de sănătate, la instabilitatea managerială, risipa de resurse, corupția, revoltătoarea funcționare a sistemelor informatice ale Casei Naționale de Asigurări de Sănătate, infecțiile intra-spitalicești, ascunse ori necunoscute, permanentele crize de vaccinuri și medicamente, la incredibila (prin dimensiune și cazuri mortale) epidemie de rujeolă, la moartea de pe șosele, gravitatea stării de sănătate își găsește cauzalitatea. În mod explicabil i se adaugă deformarea mortalității pe cauze de deces prin incompetență, superficialitate, dezinteres și alte diverse practici (Ghețau, 2016). Pentru a conchide, diminuarea dimensiunii scăderii naturale a populației prin aportul unei mortalități generale în regres nu are de unde proveni.

Proiectul național cel mai important pe care îl poate avea România în deceniile celui de Al Doilea Centenar

Orizontul prospectiv al acestui studiu este anul 2040. O comparație a rezultatelor din varianta centrală a demersului prospectiv, cea fundamentată pe un număr mediu de copii la o femeie de 1,57, cu rezultatele din varianta Fertilitate Constantă a proiectărilor Diviziei de Populație ONU, incluse în tabel, indică o bună convergență a ansamblului indicatorilor. Populația din anul 2040 – 17,5 milioane și, respectiv, 17,1 milioane – nu diferă consistent, originea diferenței provenind din includerea în proiectările DP-ONU a unei ipoteze exploratorii asupra migrației externe nete, pentru anii 2015–2040 aceasta fiind de –350 mii persoane. Și nivelul fertilității este moderat mai mic în proiectările DP-ONU, 1,48 copii la o femeie (nivel propriu anului 2016) [Nota].

Gradul de deteriorare a stării populației țării până în anul 2040, în ipotezele proiectării, poate fi examinat în Figura 6. Sunt indicate și originile

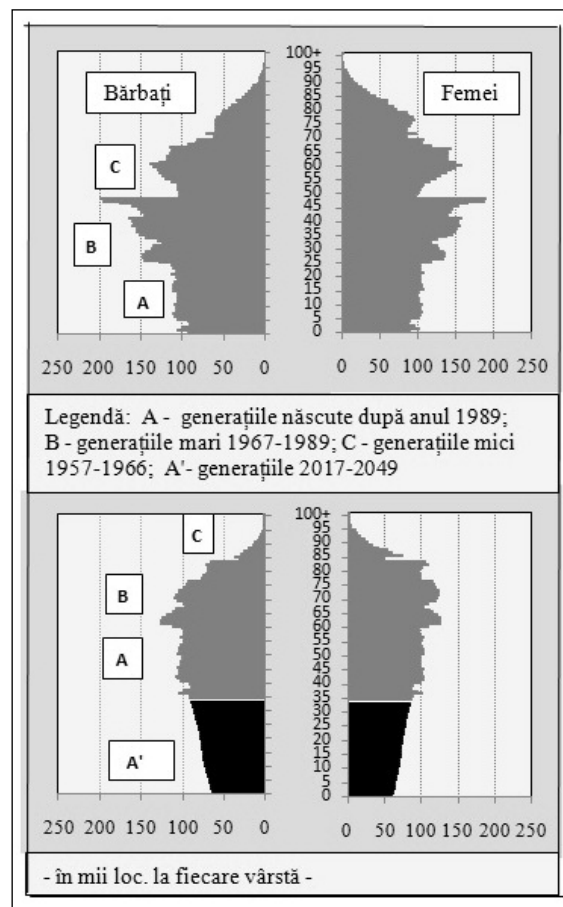

Figura 6. Populația pe sexe și vârste în anul 2016 și cea proiectată pentru anul 2050

Sursa datelor: anul 2016 – date Institutul Național de Statistică; anul 2050 – proiectări ale autorului

variațiilor din structura pe vârste. Forma și caracteristicile structurii din jumătatea inferioară a piramidei în anul 2040 definesc o populație în fază de epuizare a resurselor interne de redresare.

Ritmul deteriorării situației demografice a țării ar urma să se amplifice după anul 2040, populația proiectată pentru anul 2050 fiind de 16,2 milioane locuitori, iar indicatorii de structură și mișcare descriind un grad mai ridicat de deteriorare. Și pentru anul 2050 rezultatele Seriei 2017 a proiectărilor Diviziei de Populație a Națiunilor Unite confirmă tabloul sumbru al populației țării la mijlocul secolului rezultat din propriile proiectări. Confirmare și mai apropiată găsim în rezultatele proiectărilor elaborate de Eurostat (2017), având drept an de plecare anul 2015. Populația României în anul 2050, în *Scenariul de bază*, prevăzând o fertilitate în progres, dar și o migrație negativă considerabilă, ar urma să ajungă la 16,3 milioane locuitori. Cu menținerea unei fertilități de 1,5 copii la o femeie, populația ar atinge 14,9 milioane. În proiectările elaborate de Institutul Național de Statistică, populația ar ajunge în anul 2050 la 16,6 milioane locuitori, în „... *variantea cea mai plauzibilă asupra evoluției populației...*” (Varianta Medie) (INS, 2017).

O populație rezidentă de 17 milioane locuitori în anul 2040 ar fi mai mică decât cea actuală cu 2,1 milioane locuitori. Dacă luăm drept orizont mijlocul secolului, când populația rezidentă ar ajunge la 16,2 milioane locuitori, diferența ar fi de 3,3 milioane, ceea ce ar însemna un declin de aproape 17 la sută, similar cu cel din perioada 1990–2015 de 16 la sută. Ajungem astfel la o problemă extrem de complexă și sensibilă: de ce nu am accepta o populație mai mică decât cea actuală, ce dezavantaje ar avea? O populație mai mică nu este incompatibilă cu un grad ridicat de dezvoltare economică și un standard de viață ridicat. Parametrii economici și sociali ai societății sunt adaptați mărimii populației, astfel încât performanța să fie cea optimă. Europa oferă destule exemple în care populații de 5–10 milioane locuitori au atins un grad ridicat de dezvoltare și un înalt standard de viață. Problema majoră este cum se ajunge la astfel de populații, prin declin al unor populații mai mari în trecut sau prin progres numeric în timp, pornind de la populații și mai mici? Istoria demografică este, fără echivoc, de partea celei din urmă căi. Populația de 16 milioane la mijlocul secolului s-ar atinge după 60 de ani de declin și toți parametrii ei ar acționa ferm, prin nivel și structura

pe vârste a populației, într-o singură direcție, cea a continuării și amplificării declinului. Opțiunea pentru o populație mai mică decât cea actuală impune – în mod indispensabil – stoparea declinului.

Sunt incluse în tabel și rezultatele pentru anul 2040 a două scenarii construite cu valori considerabil mai mari ale numărului mediu de copii aduși pe lume de o femeie de-a lungul vieții: 1,8 și 2. În primul dintre ele semnele redresării sunt vizibile la numărul de născuți, la natalitate, la structura pe vârste a populației. Nu pot fi schimbări spectaculoase, pentru că o natalitate în creștere după 27 de ani de nivel scăzut ar urma să diminueze mai întâi gradul de deteriorare a structurii pe vârste, sursa unor evoluții pozitive mai consistente în deceniile următoare. Varianta cu 2 copii la o femeie este pur exploratorie. În lumea științifică se aprecia încă în anul 2000, când fertilitatea ajunsese în mai multe țări europene la valori apropiate de 1,5 copii la o femeie, că revenirea fertilității la nivelul de înlocuire în timp a generațiilor nu mai este posibilă (United Nations Population Division, 2000). Rezultatele variantei pentru anul 2040 sugerează o redresare spectaculoasă la nivelul ansamblului indicatorilor de stare și mișcare a populației. Declinul nu poate fi însă stopat, iar mesajul cel mai important al acestei variante se referă la duritatea și întinderea efectelor negative ale unei natalități scăzute, etalate pe aproape trei decenii: stoparea declinului natural s-ar instala în jurul anului 2075 (moment identic în proiectările DP-ONU și în propriile proiectări).

Migrația externă nu a fost inclusă în scenariile prospective. Datele Institutului Național de Statistică arată a diminua numărul de emigranți cu schimbare de reședință obișnuită, după imensele valori din a doua jumătate a anilor 1990 și îndeosebi din anii 2000–2010. Propensiunea spre emigrare este încă ridicată, la tineri, atât timp cât un mare decalaj de standard de viață (de venit) există între țara noastră și țările dezvoltate, iar migrația românilor va continua, dar la un alt nivel. Resorturile emigrației românilor se află în țările europene dezvoltate și nu în țară. O creștere economică mai ridicată în aceste țări va reclama o forță de muncă mai numeroasă, iar acoperirea necesarului nu va putea fi asigurată din resurse naționale decât în măsură limitată, generațiile foarte mari din anii de după război atingând vârstele de pensionare și fiind înlocuite cu generațiile mai mici din anii de regres al natalității de după mijlocul anilor 1960. Neincluderea

migrației în proiectări are însă un mesaj lipsit de echivoc: datele prezentate vor fi erodate de migrație, iar perspectivele vor deveni și mai sumbre. Nu poate fi eliminată din analiză problema imigrației. Accentuarea penuriei de forță de muncă în unele sectoare economice este de așteptat să ducă la creșterea importului de forță de muncă, dar imigrația cu motive demografică are cu totul alte fațete, dimensiuni și implicații. Imigrația nu poate vindeca grava maladie demografică a țării – scăderea naturală a populației. Din altă perspectivă, Institutul Național de Statistică a avut și are dificultăți enorme în stabilirea populației rezidente în țară, prin lipsa unor informații fiabile asupra fluxurilor anuale și caracteristicilor emigranților români cu schimbare de reședință. De aceea nu avem date asupra populației rezidente la nivelul localităților și într-un astfel de context programele de dezvoltare la nivelul localităților și al județelor sunt lipsite de un fundament major în elaborarea lor. Semne de întrebare ridică și numărul populației rezidente a țării, supraestimarea masivă a acestuia fiind foarte probabilă. Recensământul din anul 2021 va constitui singura operațiune care va putea stabili populația rezidentă a localităților, dacă va fi pregătit și efectuat după toate regulile și exigențele unei astfel de operațiuni. Datele de la recensământ vor constitui baza determinării populației țării în toți anii de după recensământ, prin luarea în considerare a mișcării naturale a populației, nașteri și decese, a migrației interne cu schimbare de reședință permanentă (domiciliu) și a migrației externe cu schimbare de reședință obișnuită (emigranți și imigranți pentru o perioadă de cel puțin 12 luni). Cunoașterea migrației externe va fi indispensabilă determinării populației rezidente a țării după recensământ și crearea/construirea unui instrument statistic capabil să ofere date fiabile asupra emigrației a devenit un imperativ. Acest instrument este *Registrului Românilor Rezidenți în Străinătate*. Ar fi recurgerea la soluția adoptată de Italia și Spania în contextul imensei migrații pentru muncă din aceste țări în anii 1950–1970, când au realizat că instituțiile naționale de statistică erau în imposibilitatea de a determina numărul populației rezidente în țară. Elaborarea unui astfel de registru și buna lui funcționare, având multiple utilizări și avantaje, ar constitui și un test de evaluare a capacităților autorităților românești care ar avea responsabilități în proiect.

România nu are o politică în domeniul populației. Existența unei astfel de politici ar fi adus în atenția societății starea și perspectivele populației țării, prin dezbaterile din perioada elaborării și prin conținutul ei. Cum s-ar putea elabora scenarii, prognoze, programe și strategii realiste de dezvoltare economică și socială pe termen lung, fără includerea populației în starea și în parametrii pe care îi va avea în deceniile care vin, potrivit prognozelor detaliate?

Scăderea numărului de născuți este rezultatul deciziilor a sute de mii de tinere cupluri de a nu avea copii (și de a-și organiza viața fără copii) și a altor sute de mii de tinere cupluri, mai multe, care au luat decizia fermă de a avea un singur copil. Nu știm ce se află în spatele acestor decizii. Este factorul economic cel decisiv? Unde se află factorii culturali ca importanță în aceste decizii, știut fiind că au cunoscut schimbări radicale în noul context economic și social național, dar și internațional?

Măsura concediului și a indemnizației de creștere a copilului, introdusă în primăvara anului 2003, a fost și a rămas singura măsură generoasă de susținere a natalității în context de acces neîngrădit la contracepție și întreruperea sarcinii. Ea a contribuit la redresarea moderată a natalității în mediul urban, unde se află preponderent femeile salariate, acoperind continuarea regresului născuților din mediul rural. Concediul și indemnizația își arată însă limitele și pericolele. La sfârșitul anului 2017 erau 166,6 mii de beneficiari ai indemnizației (148,2 mii erau mame, iar celălalt părinte (tatăl) era beneficiar în 18,4 mii de cazuri). Nu știm la câți din cei 188 de mii de născuți din anul 2016 mama (sau tatăl) a avut concediu și indemnizație de creștere a copilului. Afirmam că măsura concediului și a indemnizației este o măsură generoasă la nivelul resurselor societății. Date ale Agenției Naționale pentru Plăți și Inspecție Socială relevă însă fațete îngrijorătoare asupra situației economice a femeilor beneficiare. Din cei aproape 167 mii de beneficiari, 63% aveau indemnizația minimă. Cu alte cuvinte, veniturile acestora erau egale sau mai mici decât salariul minim brut pe țară garantat în plată (1400 lei în luna decembrie 2017). Pe de altă parte, datele Eurostat indică o proporție a femeilor în vârstă de 20–29 ani aflate în risc de sărăcie de 33% la cele trăind fără părinți și 24% la cele trăind cu părinți (Eurostat, 2018b). Este o realitate dură a natalității actuale în România. Nu există date asupra unor

caracteristici importante ale mamelor beneficiare de concediu și indemnizație: nivel de educație, categorie socio-profesională, stare civilă, rangul copilului. Mamele care au avut și au indemnizație, ca și cele care o vor avea în viitor, fac parte din populația feminină tânără aflată predominant în mediul urban. La mijlocul anului 2016, populația feminină în vârstă de 15–49 ani era de 2,6 milioane în mediul urban și de aproape 2 milioane în mediul rural.

Cercetări selective efectuate pe eșantioane reprezentative de populație ar putea oferi răspunsuri la multe dintre întrebările pe care ni le putem pune asupra situației demografice a țării și perspectivelor sumbre care se conturează cu mare claritate în toate proiectările naționale și internaționale, asupra determinării atitudinilor și comportamentelor tinerelor cupluri în ceea ce privește familia și copiii.

Redresarea situației demografice a țării și reducerea dimensiunii declinului populației și a gradului de depopulare constituie proiectul național cel mai urgent și cel mai important pe care îl poate avea România, un proiect care reclamă voință politică autentică, competență, responsabilitate, continuitate, viziune pe termen lung și mari resurse economice.

Notă: Pot fi formulate rezerve asupra valorii de 1,57 copii la o femeie din propriile proiectări ca și asupra acestei valori. Strania majorare a ratei fertilității totale din ultimii doi-trei ani are loc în context de stabilitate a numărului de născuți și nu de creștere. Cu un număr anual relativ constant de născuți, creșterea ratei fertilității provine exclusiv din reducerea populației rezidente feminine de la vârstele de 15–49 ani prin migrație externă negativă. Este foarte probabil ca această constanță a numărului de născuți să aibă originea în erori de clasare a născuților aduși pe lume în țară de mame care au reședința obișnuită în alte țări (chiar dacă au reședința permanentă – domiciliul – în România). Treccera de la o rată a fertilității totale de 1,3 copii la o femeie în toată perioada 1995–2011 la o rată de 1,4–1,6 în ultimii ani ridică semne de întrebare, cu implicații în cunoașterea manifestărilor reale ale fenomenului într-un context demografic extrem de complex și, deopotrivă, în rezultatele proiectării populației.

Referințe

- Banca Națională a României. 2017. *Raport asupra stabilității financiare*, decembrie 2017, Anul II, nr. 4.
- Bucher, Hansjoerg și Ralf Mai. 2005. *Depopulation and its consequences for the regions of Europe*, Council of Europe Publishing, Strasbourg (DG3/CAHP10(2005) 7).
- Eurostat. 2017. *Population projections 2015 at national level (base year 2015)* (<http://ec.europa.eu/eurostat/web/population-demography-migration-projections/population-projections-data>).
- Eurostat. 2018a. *Activity rates by sex, age and citizenship (%)*[lfsq_argan] (<http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTable>).
- Eurostat. 2018b. *Young people's at-risk-of-poverty rate by sex, age and living/not living with parents*[yth_incl_060](<http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui>).
- Ghețau, Vasile. 2016. *Revenind la Sănătatea românilor. Sunt corecte datele asupra mortalității pe cauze de deces?*, Contributors, 20 septembrie 2016 (<http://www.contributors.ro/administratie/revenind-la-sanatatea-romanilor-sunt-corecte-datele-asupramortalita%c8%9bii-pe-cauze-de-deces>).
- Guvernul României. 2018. *Lege privind elaborarea și actualizarea Strategiei naționale pe termen lung „România 2040”* – Proiect (<http://gov.ro/ro/guvernul/sedinte-guvern/guvernul-a-adoptat-proiectul-de-lege-privind-strategia-de-dezvoltare-economica-si-sociala-pe-termen-lung-romania-2040>).
- Juselius, Mikael și Elöd Takáts. 2018. *The enduring link between demography and inflation*, Bank for International Settlements, Working Papers, no. 722.
- Institutul Național de Statistică. 2017. *Proiectări ale populației României în profil teritorial. Orizont 2060*.
- Institutul Național de Statistică. 2018a. *Evenimente demografice în anul 2017*.
- Institutul Național de Statistică. 2018b. *Forța de muncă. Populația activă – Ancheta forței de muncă în gospodării – AMIGO. Rate de activitate pe grupe de vârstă și sexe* (<http://statistici.insse.ro/shop/index.jsp?page=tempo3-&lang=ro&ind=AMG155A>).
- United Nations Population Division. 2000. *Below Replacement Fertility*, Population Bulletin of the United Nations, Special Issue nr. 40–41, 1999, United Nations, New York.
- United Nations Population Division. 2017. *World Population Prospects: The 2017 Revision*, United Nations, New York (<https://esa.un.org/unpd/wpp/Publications/>).

Limba română în fața globalizării¹

Dan Gabriel Sîmbotin*

Introducere

Articolul de față pornește de la o întrebare care mă apasă de foarte multă vreme: cum evoluează și cine este responsabil pentru dezvoltarea limbii române? Nu am pus această întrebare pentru a identifica un vinovat, ci, mai degrabă, pentru mine însumi, cu scopul de a vedea ce pot face pentru a păstra și participa la creșterea limbii în care gândesc și vorbesc zi de zi, folosind puținele resurse pe care le are un cercetător științific în România. Întoarcerea spre sine a scos în prim-plan limitările individuale de a acționa din punct de vedere instituțional, dar și faptul că fiecare are puterea de a face ceva.

Discursul public și publicarea de articole în limba română sunt principalele instrumente personale pe care le putem folosi, dar și acestea sunt strâns legate de politicile publice privind cercetarea. În aceste condiții, inițiativa personală, chiar dacă ajută, reprezintă o soluție cu impact redus pe termen scurt și mediu, care poate avea un efect amplu doar dacă este corelată cu politicile naționale. De aceea, oricât de mult mi-am dorit să nu caut răspunsul la nivel central, m-am întors la analiza de sistem, urmărind efectele complexe ale aplicării strategiilor, politicilor și reglementărilor specifice. Cea mai evidentă problemă (ce poate fi regăsită în multiple planuri ale dezvoltării și implementării de politici naționale) este inconsistența² acțiunilor, determinată de lipsa de colaborare instituțională sau inter-instituțională, fapt care, în ciuda intențiilor pozitive ale decidenților, determină efecte negative. În acest context putem vorbi în cercetarea românească despre un paradox care pune față în față promovarea

limbii române și politicile care susțin dezvoltarea și vizibilitatea științei românești. În ciuda faptului că ambele au drept scop dezvoltarea culturii și științei, cele două politici – cea vizând dezvoltarea limbii române și cea vizând vizibilitatea cercetării naționale – pot avea efecte contradictorii, subminându-se una pe cealaltă. Internaționalizarea cercetării românești prin publicarea în limba engleză (mai ales în cazul științelor sociale și umaniste) determină o sărăcire a limbii române, în timp ce publicarea numai în limba română ar limita drastic vizibilitatea rezultatelor cercetării românești și accesul la piața științifică mondială. Este foarte important să se identifice acea cale prin care cele două direcții să nu se anihileze reciproc. Pentru aceasta, în continuare am analizat fiecare dintre cele două părți ale paradoxului, punându-le în relație.

Limba română. Importanță și dezvoltare

„Dezvoltarea limbii române este importantă” este unul dintre sloganurile întâlnite des în spațiu public, dar și o formulă cu substrat atunci când este afirmată de către personalități ale culturii și gândirii naționale. În acest scop au fost create instituții, cum ar fi Institutul Limbii Române sau Institutul Cultural Român, care au drept misiune „promovarea limbii, culturii și civilizației românești în străinătate”. Fiecare dintre aceste instituții își îndeplinește obligațiile atât cât este cu putință (în funcție de finanțare, politici naționale, management propriu etc.), în condițiile unei sarcini complexe. Schimbările radicale produse în ultimii douăzeci de ani prin mișcările de populație românească, dublate de

impactul globalizării, au determinat ample modificări structurale, lingvistice și sociale fundamentate pe emigrație, modificări la care politicile naționale trebuie să se adapteze.

Înainte de 1989, emigrația, redusă ca dimensiuni, era motivată politic și era formată dintr-un număr de persoane aflate la un nivel de performanță profesională ridicată, care au avut curajul să facă acest pas, în pofida riscurilor și a presiunilor la care erau supuse. Ruptura cu țara era cvasitotală, dar cei plecați din țară păstrau o relație specială cu limba natală și încercau să o cultive individual. Acest tip de emigrație este baza pentru arealul extins al migrației românești și pentru ceea ce constituie astăzi a doua și a treia generație de emigranți, stabiliți definitiv în spațiile alese, majoritatea fiind integrați și adoptați, având și cetățenie, emigranți care în foarte multe cazuri au uitat limba română.

După anii '90 ai secolului trecut, creșterea numărului de persoane care au emigrat, eterogenitatea acestora, arealul divers în care s-au stabilit ș.a. fac ca problema limbii române să devină din ce în ce mai complexă. În noul context emigrația este economică, persoanele provin din toate mediile sociale, se integrează variabil în țara de adopție, au posibilitatea întoarcerii, iar abilitățile de comunicare în limba română nu mai reprezintă o miză. Odată cu creșterea numărului de persoane care au emigrat, modalitatea în care limba română participă la procesul de globalizare se modifică. Aceasta este perspectiva pe care Sanda Golopenția³, profesor de origine română la Brown University, Provence, încearcă să o surprindă în lucrarea sa *Româna globală. Româna și vorbitorii ei în afara României*⁴. Ea urmărește modul în care evoluează limba română sub impactul globalizării. Dorința sa de a realiza „ imaginea globală a unei limbi de dimensiune mijlocie, pulsarea ei în lume”⁵ s-a constituit într-un proiect care trebuie privit ca începutul cercetării sistematice, multidimensionale, a limbii române într-un nou context socio-politic, așa cum l-a și lansat. Avantajul acestui proiect este că vine de la început cu o metodologie foarte bine structurată și cu experiența vie a exilului.

Nu dorim în continuare să facem analiza acestui proiect, dar pornind de la suportul său teoretic vom urmări tipologia vorbitorilor de limbă română. Pornind de la cele trei tipuri de vorbitori⁶: vorbitori *reali*, *potențiali* și *amuțiți sau anulați*, adăugând

perspectiva istorică și cea socio-geografică, am constatat existența a șase tipuri de vorbitori de limbă română⁷. Primul este acela al cetățenilor români rămași în țară, care vorbesc limba română ca limbă maternă și care constituie nucleul de dezvoltare lingvistică. Aceștia sunt vorbitori reali, care mențin dinamica lingvistică.

Al doilea tip este al cetățenilor din Republica Moldova, vorbitori de limba română ca limbă oficială, fie că este recunoscută ca atare sau nu. Și aceștia sunt vorbitori reali, dar aflați într-o situație specială determinată de contextul istoric și politic. Evoluția limbii române după trecerea în 1775 a Bucovinei la Imperiul habsburgic și în 1812 a Basarabiei la Imperiul rus arată că la sfârșitul secolului al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea limba română era deja bine încheșată și că încercările de destructurare a acesteia au reușit numai parțial. Menținerea unei limbi române⁸ destul de apropiată de cea dezvoltată natural în spațiul României actuale arată profunzimea caracterului latin al acesteia și faptul că nu a fost o limbă de salon sau una administrativă, ci, dimpotrivă, una dezvoltată în mediul rural de către populația stabilă a acestor zone.

În acest spațiu cultural lupta pentru limbă română se dă încă. 150 de ani (chiar dacă au existat întreruperi) de rusificare intensivă, prin introducerea alfabetului chirilic, utilizarea în mediul academic și științific doar a limbii ruse, introducerea limbii ruse ca limbă a administrației, au determinat modificări de natură lingvistică unice, conducând la variații specifice spațiului de peste Prut. Chiar dacă după 1991 s-a încercat o normalizare a situației lingvistice, în Declarația de independență a Republicii Moldova susținându-se limba română ca limbă oficială a noului stat, atât Constituția, cât și fluctuațiile politice au perpetuat până astăzi⁹ ideea limbii moldovenești. În ciuda tuturor presiunilor politice care s-au reflectat până și la nivelul lingvisticii¹⁰, limba română din spațiul Republicii Moldova s-a dezvoltat, aducând un plus real din punct de vedere cultural. Cele două contexte diferite în care a fost utilizată limba română în cele două state au determinat modificări de vocabular, dar și sintactice, care pot constitui un obiect de cercetare important. Dar dincolo de componenta de cercetare putem emite o concluzie chiar acum, și anume că, în absența susținerii limbii române la nivel academic și științific, vom putea urmări o alterare a acesteia în

privința componentei sale rafinate și o reducere a capacității sale de comunicare la nivel abstract.

În aceeași măsură, o altă observație, optimistă, se referă la faptul că în ciuda tuturor presiunilor de natură politică, într-un spațiu lingvistic în care limba maternă se vorbește în interiorul familiei, ea supraviețuiește în formele sale profunde și denotă păstrarea identității naționale. Limba este coruptă, importă multiple forme nenaturale, dar își păstrează esența, care poate fi folosită pentru revitalizare sau renaștere.

Cel de-al treilea tip este cel al vorbitorilor de limba română emigranți de prima generație. După 1989 contextul global s-a modificat, iar migrația românilor în spațiul occidental s-a amplificat. Treptat, tot mai multe persoane au încercat să se realizeze în vestul Europei. Dacă la început a existat o emigrație sezonieră, sau pe perioade scurte de timp, după anul 2000, un număr important de cetățeni români s-a stabilit în țările Uniunii Europene.

În 2013, Institutul Național de Statistică¹¹ remarcă scăderea populației României la 20,01 milioane locuitori, deci o diminuare cu 3,1 milioane față de 1989, din care 2,3 milioane erau considerați emigranți. În 2017, statisticile ONU¹² arată că emigrația a devenit un fenomen amplu și că aproape 20% din populația României (3,71 milioane) trăiește peste hotare. Din perspectiva limbii mai putem adăuga ca vorbitori de limbă română și un procent important din emigranții din Republica Moldova¹³, astfel că putem considera că astăzi sunt în Uniunea Europeană (exceptând România) peste 4,5 milioane vorbitori de limbă română¹⁴. Dacă realizăm o analiză în funcție de țările spre care s-au orientat românii, acestea sunt cele apropiate din punctul de vedere al limbii: Italia (46%), Spania (34%) și, pentru minoritatea maghiară, Ungaria (3%), și nu cele mai dezvoltate din punct de vedere economic: Germania (6%) și Marea Britanie (4%)¹⁵.

Al treilea tip de vorbitori este cel care face trecerea de la vorbitorul real la cel potențial. Se poate observa o alienare lingvistică, o pierdere treptată a nuanțelor simbolice, semantice și sintactice. În repetate rânduri, Sanda Golopenția a subliniat într-un mod subtil, poetic, că incontestabil „în exil, limba moare în fiecare zi în noi”¹⁶. Prin uitare, prin „falșii prieteni” lingvistici, prin restructurările sintactice, limba își pierde structura originară. În acest context nu mai putem vorbi despre un aport impor-

tant privind dezvoltarea lingvistică, iar efortul susținut ce trebuie realizat este de susținere a limbii, oferindu-se contexte cât mai variate în care aceasta să fie vorbită.

Cel de-al patrulea tip de vorbitori îl reprezintă emigranții de după a doua generație, care trăiesc într-un mediu lingvistic străin și urmează școala într-o altă limbă decât cea maternă, ceea ce determină o alienare lingvistică accentuată. Numărul celor aflați într-o astfel de situație nu este foarte mare, dar va crește exponențial odată cu nașterea și creșterea copiilor emigranților de după 1989. În aceeași situație se află și copiii ce sunt aduși de părinți în țara de adopție, spre a fi integrați în sistemul de învățământ local. După generația a doua și a treia se poate face trecerea de la un vorbitor potențial la unul „amuțit”. Aceștia sunt supuși unor presiuni lingvistice și sociale permanente care pot determina abandonarea limbii materne, ei considerând că astfel le va fi mai ușor să se integreze în comunitate.

Pentru a nu se întâmpla acest lucru este necesar a fi oferite cât mai multe contexte de comunicare în limba română în țările de adopție ale vorbitorilor de limbă română. Pe lângă susținerea culturală și educațională ce trebuie oferită de statul român, trebuie cunoscută cu exactitate situația românilor din străinătate¹⁷. Tot pentru emigranții de generația a doua sau a treia, care au uitat sau sunt pe cale să uite limba română, trebuie depuse eforturi consistente de reactivare a limbii materne.

Cel de-al cincilea tip de vorbitori de limbă română sunt cei aflați între granițele țărilor învecinate sau apropiate de România (altele decât Republica Moldova), comunități închegate care mai cunosc încă limba română. Aici putem să integrăm în primul rând românii din Ucraina, Serbia, Ungaria, Bulgaria etc., dar într-o definiție largă a limbii ne putem referi și la aromâni, istoromâni, meglenoromâni etc. Aceștia sunt vorbitori pasivi sau amuțiți, iar evoluția din punct de vedere statistic a vorbitorilor de limbă română din cele trei țări arată că sunt supuși unei presiuni foarte mari de renunțare la limba română. Multiplele semnale de alarmă trase și încercările timide ale autorităților române nu au îmbunătățit situația vorbitorilor de limbă română din aceste regiuni. De asemenea, am putea vorbi și despre un al șaselea tip de vorbitori de limbă română: străinii care învață limba română ca limbă străină sau emigranții de origine română care au

uitat limba maternă. Aceștia fac parte dintr-o categorie specială, dar numărul lor relativ mic crește în noul context al globalizării.

Prin prezentarea celor șase tipuri de vorbitori de limbă română, doresc să scot în evidență faptul că dezvoltarea limbii române se poate realiza astăzi în bune condiții doar în limitele teritoriului românesc și, cu mari eforturi ale cercetătorilor, ale oamenilor de cultură și ale populației românofone, se poate realiza și în Republica Moldova¹⁸. Politicile de susținere a limbii române trebuie să pornească din România și ele trebuie să ofere suport pentru toate celelalte cinci tipuri de vorbitori de limbă română. Doar prin susținere și deschidere culturală aceștia pot deveni la rândul lor participanți activi la dezvoltarea limbii române.

Politicile privind promovarea cercetării românești

După argumentarea faptului că principalul spațiu în care poate fi dezvoltată limba română este cel al României, dorim să urmărim în ce măsură dezvoltarea lingvistică este ajutată prin politicile privind cercetarea. După 1989, cercetarea românească, ca de altfel întreaga societate, a trebuit să își găsească un nou drum, deschis înspre cooperare și integrat în sistemul global. Pentru aceasta a început un proces amplu de creștere a vizibilității internaționale și de adaptare la tendințele actuale ale cercetării. Din cauza resurselor financiare reduse (România având unul dintre bugetele cele mai mici din Uniunea Europeană dedicate cercetării), s-a considerat că cel mai economic mod de a acționa este la nivelul formei, modificându-se cerințele/criteriile pentru promovare și acces la resursele financiare dedicate cercetării. Efectele s-au observat, crescând exponențial numărul de reviste din România indexate în baze de date internaționale, inclusiv ISI/Thomson Reuters (astăzi, proprietate a Clarivate Analytics) și de articole publicate în astfel de reviste. Dacă la nivelul formei modificările sunt vizibile, următorii pași privind recuperarea deficitului de imagine nu pot fi parcurși decât prin modificări structurale de fond, prin finanțarea eficientă și constantă a cercetării, prin elaborarea de strategii clare și aplicarea acestora într-un mod în care să se realizeze un echilibru între palierul național și cel internațional.

În contextul aplicării politicilor privind cercetarea, trebuie realizată și o analiză privind impac-

tul acestora asupra scrierilor în limba română. Odată cu creșterea numărului de reviste indexate care publică articole în limba engleză, ca și a numărului de articole publicate în engleză de către autori români, a scăzut în mod îngrijorător numărul celor publicate în limbă română. Procesul s-a desfășurat astfel: revistele neindexate, în funcție de specialitate, au însemnat reviste științifice publicate în limba română. Acestea au fost transformate pentru a fi introduse în baze de date internaționale, proces ce s-a desfășurat paralel cu modificarea limbii în care au fost publicate articolele, susținându-se limbile de circulație internațională, în mod special engleza, în defavoarea limbii române. Pe de altă parte, cercetătorii români și-au focalizat atenția spre revistele aflate în baze de date internaționale, scriind (sau traducând) în limba engleză majoritatea articolelor.

În acest context, revistele științifice în limba română au pierdut foarte mult, deoarece cei care doreau să publice s-au reorientat spre alte reviste, scăzându-le astfel calitatea științifică, ceea ce a determinat și o scădere a numărului de cititori. Pas cu pas, reviste de tradiție fie s-au reorientat spre internaționalizare, publicând în limba engleză, fie au dispărut. În același timp s-a realizat o nivelare valorică, prin scăderea calității, dispărând importanța tradiției academice, cât și acele publicații științifice de ucenicie, asumate ca atare, deschise spre tinerii cercetători sau doctoranzi. Într-un mod paradoxal, toate revistele au pornit de la un punct zero, iar acele reviste care datorită tradiției lor trăiau din prestigiu și relevanță internă au avut cel mai mult de pierdut. Efectul final a fost scăderea drastică a numărului de reviste științifice și de articole publicate în limba română.

Observând aceasta, am realizat o analiză succintă asupra cercetării românești din perspectiva dezvoltării limbii române. Analiza nu a urmărit numărul de articole publicate în limba română, ci modalitatea în care politicile naționale de promovare a științei susțin limba română. Palierele de analiză au fost: politici generale privind cercetarea, criteriile de promovare universitară și academică, stabilite de către Consiliul Național de Atestare a Titlurilor, Diplomelor și Certificatelor Universitare (CNATDCU) și criteriile de evaluare a proiectelor de cercetare finanțate la nivel național prin Unitatea Executivă pentru Finanțarea Învățământului Superior, a Cercetării, Dezvoltării și Inovării (UEFISCDI).

a. Politici generale privind cercetarea

Indiferent de opiniile exprimate sau de discursul public, politicile privind susținerea științei sunt reflectate în modul în care este finanțată cercetarea. Direcționarea resurselor are ca efect imediat compactarea sau dezvoltarea unor domenii. Efectul este în lanț, pentru că subfinanțarea în reprize repetate sau finanțarea inconstantă a unor domenii ar putea avea consecințe grave pe termen mediu și lung, ducând până la dispariția acestora. O analiză pragmatică a acestor consecințe este complexă; multe dintre efecte nu pot fi determinate pe termen scurt, iar pe termen mediu și lung identificarea lor este tardivă.

Din punct de vedere normativ un prim pas a constat în elaborarea strategiei privind cercetarea. După mai multe reveniri, analize și dezbateri publice în care și Academia Română a fost implicată, în cele din urmă a fost aprobată *Strategia națională de cercetare, dezvoltare și inovare 2014–2020 (SNCDI 2020)*¹⁹ prin Hotărârea de Guvern nr. 929 din 21 octombrie 2014, publicată în Monitorul Oficial 785 din 28 octombrie 2014. După cum se poate observa cu ușurință, aprobarea s-a făcut cu întârziere trecând deja aproape un an din intervalul 2014–2020, dar, ținând seama de întârzierile cu care se confruntase România în implementarea exercițiului financiar anterior, totul era remediabil.

S-a dorit ca noua strategie să fie revoluționară, să creeze direcții clare privind cercetarea, focalizând resursele spre cercetarea aplicativă. În același timp s-a urmărit transferul tehnologic către industrie, motiv pentru care a fost introdus și termenul „inovare” ca termen-cheie, totul în conformitate cu strategiile europene în domeniu. După enunțarea a trei obiective generale, destul de generoase, a patru obiective specifice „mai generale” decât obiectivele generale și a două obiective transversale vagi²⁰, sunt stabilite direcțiile de acțiune. Între acestea și introducerea *domeniilor de specializare inteligentă*: bioeconomia; tehnologia informației și a comunicațiilor, spațiu și securitate; energie, mediu și schimbări climatice și eco-nanotehnologii și materiale avansate. Cele patru domenii devin prioritare și vor avea acces la resurse, susținute strategic într-un proces de colaborare public-privat.

Pe lângă cele patru *domenii de specializare inteligentă* au mai fost enunțate trei *domenii de priori-*

tate publică: patrimoniu și identitate culturală, tehnologii noi și emergente și sănătate. Acestea, în conformitate cu cele precizate în *Strategie*, ar trebui să aibă prioritate la direcționarea fondurilor publice dedicate cercetării. Scopul principal enunțat este de a constitui relații între instituțiile care reprezintă cererea și oferta pe piața cercetării.

La o analiză profundă a *Strategiei* privind cercetarea, aceasta este una acceptabilă (deși pot exista critici privind alegerea priorităților sau anumite formulări), focalizată pe ideea internaționalizării și pe cea de excelență, creând o imagine amplă a ceea ce se dorește a se implementa în cercetarea românească. În ceea ce privește analiza noastră, domeniul de prioritate publică *Patrimoniu și identitate culturală* ar trebui să constituie un instrument suficient pentru susținerea financiară și strategică a cercetării în limba română. La acestea s-au mai adăugat capitole în care se vorbește despre rolul Academiei Române în elaborarea strategiilor de cercetare și despre importanța științelor socio-umane.

Din păcate, realitatea este cu totul alta. În procesul de punere în aplicare a acestei strategii a fost emis *Ordinul Ministrului Educației Naționale 5376/19.10.2017 privind aprobarea domeniilor și specializărilor / programelor de studii universitare corelate cu sectoarele economice cu potențial de creștere în România*. Acesta ar fi trebuit să realizeze o corelație între *Strategia* CDI 2014–2020 HG 929/21.10.2014 și realitățile învățământului universitar românesc. În realitate, *Ordinul* amintit este un document inconsistent, inutil, ce blochează în mod artificial accesul la resurse al unor domenii importante. Fără a fi radical, afirm în cunoștință de cauză că acest document este cel mai virulent atac împotriva științelor umaniste din întreaga istorie a învățământului universitar românesc (excepție făcând, poate, perioada anilor '50 ai secolului trecut).

Să argumentăm afirmațiile anterioare. Este un document inconsistent, pentru că intră în contradicție cu prevederile *Strategiei* pe care ar fi trebuit să o completeze. Prin crearea matricelor disciplinare și precizarea corespondenței dintre domenii nu se respectă principiile enunțate înainte de enumerarea domeniilor inteligente.

„Specializarea inteligentă presupune:

– stimularea unui anumit tip de comportament

economic, cu ambiții și orientare regionale sau globale;

– înțelegerea impactului social al științei, tehnologiei și al activităților economice în sectoarele relevante;

– cercetarea și dezvoltarea interdisciplinară.

Ca atare, *domeniile de specializare inteligentă sunt deschise, în principiu, oricărei discipline științifice*” (s.n.).

Prin Ordinul ministrului este eliminată libertatea de decizie, atitudinea liberă în crearea de strategii regionale privind promovarea cercetării în universități și, nu în ultimul rând, cercetarea interdisciplinară în toate formele sale. Prin intermediul lui sunt eliminate în mod arbitrar un număr important de domenii fiind declarate – *mutatis mutandis* – „specializări fără potențial de creștere în România”.

Documentul analizat este dovada clară a lipsei de viziune și înțelegere a ceea ce se întâmplă în domeniul cercetării. Dau un singur exemplu: domeniul filosofie, care lipsește din matrice, chiar dacă din punct de vedere universitar nu are specializări subordonate, integrează multiple subdomenii cum ar fi: filosofie sistematică, logică, epistemologie, filosofia minții, etică, antropologie filosofică și culturală, axiologie, filosofia științei, filosofie politică (domeniu teoretizant diferit de științele politice), filosofie socială etc. Datorită caracterului său generalizant, analitic, putând aduce plusvaloare în multiple direcții și în conformitate cu principiile deja enunțate în *Strategia CDI 2014–2020*, filosofia ar fi trebuit corelată cu cel puțin patru dintre cele cinci domenii introduse în ordin: *bioeconomie, tehnologia informațiilor și a comunicațiilor, spațiu și securitate, energie, mediu și schimbări climatice și sănătate*.

O altă contradicție este determinată de blocarea componentei creative și inovative în dezvoltarea sistemului universitar românesc. Sistemul descurajează, în mod arbitrar, introducerea oricărei noi specializări, limitând dinamica enunțată în mod explicit în *Strategie*:

„Procesul de specializare inteligentă este unul dinamic, ce presupune culegerea și analiza permanentă de date, la nivel regional și național, cu un mecanism complet de monitorizare în cadrul ciclului strategic. Specializarea inteligentă este susținută printr-un set de instrumente care:

- acoperă întregul spectru de activități creative, de la idee la piață;

- pune în valoare colaborări și parteneriate între operatori diverși.”

O altă contradicție care subliniază caracterul inconsistent al *Ordinului* constă în alegerea în mod aleatoriu a cinci domenii dintre cele șapte enunțate în mod explicit în *Strategie* și în toate documentele privind cercetarea derivate din acestea. De ce au fost eliminate două dintre cele trei domenii de prioritate publică: *Patrimoniu și identitate culturală* și *Tehnologii noi și emergente*? Care a fost criteriul?

Ordinul MEN 5376/19.10.2017 este inutil, pentru că *Strategia* CDI 2014–2020 prevede clar, în repetate rânduri, deschiderea spre toate domeniile sau disciplinele, inclusiv prin cercetări interdisciplinare, așa cum este normal într-un sistem modern de cercetare. În aceste condiții nu este necesară o limitare a domeniilor/specializărilor, ci doar o direcționare tematică a cercetărilor. Eliminarea arbitrară a mai multor domenii/specializări, în primul rând a celor specifice disciplinelor umaniste, creează contextul limitării accesului la resurse. Prima consecință constă în imposibilitatea aplicării pentru *Proiectele* POCU de burse doctorale și postdoctorale, încă o dată, în pofida celor precizate în *Strategie*, capitolul 4.2.4 Doctorate și postdoctorate: „(...) fără a neglija domeniile de prioritate publică sau cercetarea fundamentală (...)”. Dar efectele pot fi mult mai profunde și de lungă durată, creând contextul marginalizării amplificate a acestora.

Cadrul legislativ analizat arată că în ceea ce privește politicile privind cercetarea, focalizate pe ideea internaționalizării și prin limitarea accesului la resurse a științelor umaniste, nu numai că nu se încurajează dezvoltarea limbii române, dar se și împiedică în mod sistematic aceasta. Chiar dacă acest proces nu este conștient, el va avea efecte negative ample pe termen mediu și lung. Politicile prin care finanțarea cercetării în limba română este limitată vor îndepărta specialiștii valoroși din domeniu și vor obliga la deprofesionalizare, aducând mari prejudicii culturii naționale.

b. Impactul CNATDCU

CNATDCU, în conformitate cu Legea Educației Naționale nr. 1/2011, joacă un rol foarte important în evaluarea calității învățământului universitar, fiind enumerată în art. 192, alin. (1) între instituțiile care

participă la „asigurarea calității învățământului superior și a cercetării științifice universitare”. Chiar dacă sunt cunoscute atribuțiile Consiliului, aș dori să le readuc în prim-plan pe cele care ne interesează. În conformitate cu *Ordinul nr. 3482/24.03.2016 privind unele măsuri de organizare și funcționare a Consiliului Național de Atestare a Titlurilor, Diplomelor și Certificatelor Universitare*, care este de fapt *Regulamentul de organizare și funcționare al Consiliului Național de Atestare a Titlurilor, Diplomelor și Certificatelor Universitare*, CNATDCU are două atribuții cu rol strategic în dezvoltarea cercetării. Acestea se regăsesc la art. 3, literele g) și h) și se referă la propunerea standardelor „minimale necesare și obligatorii pentru participarea la concursurile pentru ocuparea funcțiilor didactice universitare de lector universitar/șef de lucrări, conferențiar universitar, respectiv profesor universitar și pentru acordarea gradelor profesionale de cercetător științific II și cercetător științific I” și „conferirea calității de conducător de doctorat și a atestatului de abilitare”. Chiar dacă nu este evident, aceste standarde trebuie considerate ca fiind una dintre componentele fundamentale ale strategiei privind dezvoltarea cercetării din România, pentru că ele constituie temelia oricărui plan de carieră individual vizând învățământul universitar sau cercetarea.

Pentru a putea dezvolta o astfel de strategie este necesar a se lua o altă decizie strategică importantă, fundamentată epistemic: delimitarea și clasificarea domeniilor, cu scopul identificării panelurilor și comisiilor. Clasificarea realizată prin *Ordinul nr. 3759 din 9 februarie 2011* distribuie științele într-un număr mic de paneluri, mai precis cinci: Matematică și științe ale naturii, Științe inginerești, Științe biomedicale, Științe sociale și Arte și științe umaniste. Fiecare dintre acestea are în coordonare un număr de comisii și fiecărei comisii îi corespunde între unu și șase domenii. În sine, această clasificare a domeniilor, fundamentală pentru strategie, ar merita un studiu amănunțit, căci ea încalcă multiple reguli ale unei clasificări corecte.

În primul rând, numărul mic de paneluri a determinat stabilirea de strategii comune pentru domenii care nu au nicio legătură de natură metodologică sau privind promovarea cercetării. Care sunt elementele comune dintre *matematică și oceanografie, educație fizică și sport și cibernetică, statistică și informatica economică sau filosofie și muzică*? Punerea în

comun a unor discipline fără legătură între ele determină impunerea unor direcții majoritare în dezavantajul altor domenii cu particularități diferite. S-a considerat că acest impediment a fost depășit prin stabilirea criteriilor la nivelul fiecărei comisii. Inconstanța acestei clasificări poate fi urmărită și în ceea ce privește numărul de membri de la nivelul fiecărei comisii, acesta variind de la cinci la douăzeci și cinci.

Vom analiza în continuare modalitatea în care criteriile de promovare elaborate de CNATDCU²¹ încurajează publicarea de articole în limba română. În primul rând vom prezenta concluziile pentru panelul de *Arte și științe umaniste* care ar trebui să aibă un statut special, având în componența sa domenii care sunt indispensabile dezvoltării limbii române. Anexa nr. 29 a *Ordinului nr. 6129 din 20 decembrie 2016* precizează care sunt criteriile pentru Comisia de filologie. În primul rând, dorim să precizăm faptul că trebuie să respecte aceleași criterii specialistul în istoria literaturii române, cel în literatură engleză, criticul literar sau lingvistul, în condițiile în care interesul privind promovarea rezultatelor cercetării este diferit de la un domeniu la altul. În al doilea rând, statutul limbii române este de „limbă tolerată”²², în condițiile în care ar fi trebuit ca în acest panel să fie evidentă *susținerea* limbii române.

Să argumentăm afirmația: punctajul acordat pentru lucrări publicate sau prezentate în limbi de circulație internațională (identificate după sintagmele „edituri de prestigiu din străinătate”, „reviste științifice indexate ISI/Thomson Reuters, Elsevier/Scopus, Ebsco”, „prezentate la manifestări științifice (conferințe, congrese, simpozioane, colocvii, workshop-uri etc.) cu comitete științifice sau sistem de selecție *peer review*, în străinătate” etc.) au punctaje de la 30% până la 100% mai mari decât cele publicate sau susținute în limba română. Această diferențiere de punctaj continuă cu faptul că:

- un „membru al unui colectiv de redacție al unei reviste de specialitate cu *peer review* din străinătate” primește un punctaj cu 50% mai mare decât al unuia din țară;

- un „referent științific și coordonator de colecții la edituri sau reviste acreditate, din străinătate” primește un punctaj cu 40% mai mare decât dacă revista este din țară (în condițiile în care beneficiul

---

adus cercetării și culturii românești este mult mai mare dacă specialistul respectiv participă la dezvoltarea unei reviste românești);

- calitatea de *keynote speaker* la „conferințe în plenară, la colocvii, simpozioane, conferințe, congrese internaționale” are un punctaj cu 100% mai mare decât la cele naționale;

- „editarea cu aparat științific a unei opere științifice sau literare (inclusiv antologii) cu text(e) aparținând altui autor decât cel al ediției” este cu 25% mai mare dacă editura este din străinătate (aceasta însemnând în principiu editarea într-o limbă străină).

Exemplele ar putea continua și susțin ideea lansată anterior. Ultimul exemplu invocat arată cum nu se poate mai clar faptul că singurul criteriu după care s-au realizat aceste standarde a fost gradul de dificultate, și mai puțin impactul sau rolul în dezvoltarea cercetării și a limbii române. Din acest punct de vedere, multe dintre punctaje sunt coerente, dar nu înțeleg de ce ar fi mai puțin dificil pentru un expert în literatură română efortul de a edita o operă literară/antologie cu aparat științific în limba română, la o editură din România, decât ar fi pentru un germanist să o publice în germană la o editură din Germania?

Doresc să mai aduc încă un exemplu prin care să dovedesc că *dezvoltarea limbii române* nu a reprezentat un criteriu pentru stabilirea acestor standarde. Punctajul care s-a acordat pentru o traducere (care are un aport important în dezvoltarea limbii și/sau în promovarea culturii române) este inferior celui acordat editării „cu aparat științific a unei opere științifice sau literare (inclusiv antologii) cu text(e) aparținând altui autor decât cel al ediției” și chiar editării „de volume decurgând din lucrări ale unor simpozioane, colocvii, conferințe, congrese, workshop-uri pe teme științifice, organizate în cadru instituțional” publicate la edituri de prestigiu din străinătate (se subînțelege că în limbi de circulație internațională).

Lucrul pozitiv este faptul că, dincolo de criticile anterioare, traducerile sunt considerate activitate științifică, iar cercetarea în limba română, chiar și din statutul de „limbă tolerată” este luată în considerare inclusiv la nivelul revistelor neindexate.

Chiar dacă punctajele și activitățile punctate sunt diferite, și în cadrul celorlalte comisii din cadrul panelului situația este similară. Diferențe importante apar în ceea ce privește bazele de date

internaționale luate în calcul, activitățile specifice, modalitatea de calcul a punctajelor, în toată imaginea de ansamblu rămânând o singură dominantă: superioritatea punctajelor acordate pentru articolele scrise într-o limbă de circulație internațională sau pentru activități desfășurate în străinătate, față de cele românești. Sunt unele comisii în cadrul cărora diferențele nu sunt atât de mari: Comisia de arte vizuale acordă o atenție deosebită manualelor didactice și *syllabi* pentru cursurile și lucrările practice de atelier/laborator, nediferențiind între cele publicate în România și acelea publicate în străinătate, iar la celelalte criterii diferențele sunt relativ mici; Comisia de artele spectacolului pune pe același nivel editurile de prestigiu internațional cu cele din categoria A din țară; Comisia de filosofie oferă o rută complementară pentru „carte internațională”: „orice carte disponibilă în cel puțin 12 biblioteci ale unor instituții de învățământ superior și/sau de cercetare din celelalte state membre ale Uniunii Europene sau din statele membre ale OCDE, indexate în Karlsruhe Virtual Catalog KVK (http://www.ubka.uni-karlsruhe.de/kvk_en.html) sau WorldCat (<http://www.worldcat.org/>)”.

Pentru celelalte domenii fundamentale/paneluri, însă, crește accentul pus pe reviste ISI Thompson cu factor de impact, de la științe sociale la matematică și științele naturii, ajungându-se la situația extremă de la matematică sau chimie, unde cercetarea în limba română nu este nici măcar tolerată. Nu este punctată activitatea didactică susținută prin cursuri publicate în limba română, nici cea de cercetare, dovedită prin cărțile/studiile din volumele colective publicate în România. Neexistând reviste WOS/ISI Thompson în limba română, cercetarea din aceste domenii trebuie făcută doar în engleză. Atunci ne punem întrebările retorice: chiar nu este necesară în cadrul acestor domenii cercetarea în limba română? Nu aduce aceasta niciun plus științific și cultural? Nu merită să fie recunoscut efortul pe care îl face cercetătorul pentru a scrie o carte în limba română (cărți științifice, cursuri, manuale, cărți de popularizare etc.)?

Aceste întrebări mi s-au părut a avea doar o componentă retorică până când, la Conferința CRIFST din octombrie 2017, ridicând această problemă am auzit din sală mai multe comentarii, urmate de întrebări care pot fi sintetizate în următoarea propoziție: poate că această problemă se

referă la științele umaniste și sociale, dar matematica este un limbaj formalizat universal, nu contează dacă scrii în limba română sau engleză. Această opinie nu face decât să reducă foarte mult modul de a privi o știință amplă, cum este matematica. Sunt de acord cu faptul că structurile formale sunt universale, în măsura în care au fost acceptate ca atare la nivel global. Acestea facilitează foarte mult comunicarea în interiorul științei. Fiecare sistem formal ajută gândirea, dar în egală măsură o și limitează. De asemenea, niciun limbaj formal nu epuizează prin sine dezbateră științifică. Fiecare știință trebuie să apeleze și la limbajul colocvial pentru cel puțin câteva motive: ca să realizeze legătura între formalizare și realitate, să descrie efecte, consecințe, impact ale rezultatelor etc., să transfere informația spre alte științe sau către publicul larg. Toate acestea se realizează într-un limbaj colocvial, iar nedezvoltarea acestuia în limba română determină o sărăcire a limbii, o dezvoltare discordantă a acesteia în comparație cu alte limbi, introducerea de barbarisme lingvistice (cuvinte împrumutate *ad litteram*, necorelate cu esența fenomenului sau a obiectului) de către neinițiați etc.

La aceste argumente mai trebuie adăugat și faptul că matematicieni²³ de excepție au avut un rol important în dezvoltarea limbii, literaturii și filosofiei românești. Îmi trec prin minte trei nume majore: Dan Barbilian, Grigore Moisil sau, recent, Solomon Marcus. Să mai adăugăm la aceasta rolul pe care îl au în învățarea limbii române culegerile de matematică, manualele de științe și suporturile de curs. Ce dezastru educațional îl reprezintă toate aceste instrumente prost realizate, se știe, iar implicarea mediului academic de elită în realizarea lor ar trebui să fie mult mai amplă.

Acestea sunt câteva dintre motivele pentru care niciun domeniu nu ar trebui să excludă cercetarea în limba română. Este suficient ca pe lângă criteriile care țin de vizibilitatea internațională să fie introduse și criterii privind cercetarea în limba română. Pentru matematică și științele naturii se pot adăuga fără dificultate itemi privind publicarea în limba română: cărți științifice, suporturi de curs, manuale sau alte instrumente. În cazul științelor sociale sau umaniste, trebuie să se acționeze mult mai intens pentru susținerea limbii române prin criterii specifice de promovare.

c. Rolul UEFISCDI

UEFISCDI este cea mai importantă instituție cu atribuții în gestionarea fondurilor naționale dedicate cercetării. Prin intermediul ei se dezvoltă și se implementează programele naționale de cercetare din *Strategia națională de cercetare, dezvoltare și inovare* și planurile naționale derivate din aceasta. Astfel, UEFISCDI elaborează studii privind necesitățile academice și organizează competiții de proiecte pentru repartizarea resurselor financiare, ulterior monitorizând modalitatea de implementare a proiectelor finanțate.

Prin rolul pe care îl are, UEFISCDI ar trebui să fie cea mai importantă susținătoare a cercetării în limba română și a limbii române în general, în condițiile în care aceasta ar trebui să fie parte importantă în planurile naționale privind cercetarea. Din păcate, nu există un asemenea obiectiv strategic, cercetarea dezvoltându-se în conformitate cu principiile internaționalizării și avându-se ca reper exclusiv vizibilitatea internațională a rezultatelor cercetării. În absența unui astfel de program, resursele care sunt direcționate spre cercetarea în limba română și a limbii române sunt marginale, parte infimă din fondurile direcționate către științele umaniste, care sunt la rândul lor foarte mici în comparație cu necesitățile.

De asemenea, criteriile de evaluare, pornind de la evaluatorii până la membrii echipelor de cercetare, sunt legate doar de vizibilitatea internațională, rigourile impuse crescând de la un an la altul. În anumite situații aceste criterii sunt foarte greu de atins de către cercetătorii din România, dar foarte ușor abordabile către cei ce își desfășoară activitatea în străinătate. Chiar și în aceste condiții, foarte importante sunt stabilitatea și transparența criteriilor de evaluare. Indiferent de gradul de dificultate a atingerii lor, acestea nu trebuie să se modifice o perioadă lungă de timp (peste cinci ani) pentru a putea deveni obiectiv individual pentru cercetători.

Dorim încă o dată să subliniem importanța creșterii vizibilității internaționale. Este un obiectiv major, aceasta fiind singura posibilitate de a ieși dintr-o zonă periferică a cercetării mondiale, dar promovarea internațională nu trebuie făcută în defavoarea dezvoltării limbii române. Cele două pot coexista armonios printr-o perspectivă strategică echilibrată. Este suficient ca UEFISCDI să introducă un obiectiv transversal, valabil pentru toate

domeniile: publicarea de articole în limba română, demers complementar celui deja existent. Într-o anumită măsură, acest demers nu ar fi unul radical, deoarece astăzi UEFISCDI „tolerează” publicarea de studii în limba română, considerându-le parte a activității de cercetare, în mod special dacă studiile sunt publicate în reviste aflate în baze de date internaționale (BDI).

Concluzii

Prin statutul său, limba română se află în situația comună limbilor mijlocii. Se află printre limbile nepericlitată²⁴, dar nu are un impact global major din punct de vedere cultural, politic, economic sau social. Româna se află printre limbile care trebuie să se dezvolte în noul context global²⁵, iar acest lucru este realizabil doar printr-o strategie coerentă de susținere a producțiilor culturale și științifice de calitate. Dacă pentru alte direcții de dezvoltare poți primi sprijin și recomandări din partea diferitor instituții și organisme internaționale, este puțin probabil ca dezvoltarea limbii române să devină prioritatea acestora. Chiar și în cazul Republicii Moldova, în situația politică ambiguă de peste Prut, nu te poți aștepta la susținerea limbii române decât prin eforturi deosebite individuale sau particulare, susținute instituțional doar în mod marginal. De aceea, singurele care pot susține sistematic și coerent limba română sunt instituțiile din România.

În noul context global în care emigranții vorbitori de limbă română au depășit 4 milioane, dezvoltarea limbii române trebuie completată cu păstrarea contactului cu românofonii de pe întreg globul. Este important și pentru cei ce locuiesc pe teritoriul României, dar și pentru cei de peste hotare, să vorbească în continuare o limbă română de calitate. Pentru menținerea contactului cu limba română în rândul emigranților s-au dezvoltat și implementat politici specifice. Există un Minister pentru Românii de Pretutindeni (MRP), care a dezvoltat o strategie națională cu „Orizont 2020” și care urmărește susținerea comunităților românești din afara granițelor. Prima prioritate a acestuia este „promovarea limbii române în comunitățile din afara granițelor prin educație și mass-media în limba maternă.”²⁶ Pentru cultivarea limbii române prin educație, cu mult înaintea apariției MRP a luat ființă, prin HG nr. 34/1999, Institutul Limbii Române

(ILR) aflat în subordinea Ministerului Educației Naționale, cu misiunea de a promova limba, cultura și civilizația românească în străinătate. La acestea mai trebuie adăugat Institutul Cultural Român (ICR), aflat în subordinea Parlamentului României, care are drept obiectiv principal promovarea și protejarea culturii române în țară și în străinătate.

Toate aceste instituții arată, cel puțin la nivel formal, că s-a înțeles cât de importantă este susținerea limbii și a culturii de limbă română *peste hotare*. Atunci de ce nu observăm aceeași susținere și pentru dezvoltarea limbii române prin politici *interne* coerente? Așa cum am arătat anterior, politicile de promovare a științei nu doar că nu ajută dezvoltarea limbii române, dar, mai rău, participă în mod activ la restrângerea folosirii acesteia. Politicile de promovare, dublate de cele privind creșterea vizibilității internaționale, au determinat scăderea drastică a literaturii științifice în limba română și a numărului de reviste care o promovau.

Susținerea necesității de a se face știință în limba română nu este gest retrograd și nici redundant, deoarece într-o lume globalizată nu este necesar doar să ne promovăm ideile, fără să dezvoltăm și limba. Nimeni nu dorește să nu mai fie promovată știința sau cultura românească în străinătate. Dimpotrivă, credem că acest lucru este un obiectiv fundamental ce trebuie susținut sistematic. Dar acest lucru poate fi realizat și fără a afecta dezvoltarea limbii române. Și în acest caz „calea de mijloc” atât de frumos exprimată de Horațiu prin formula *aurea mediocritas* este soluția. Cele două componente ale antinomiei (promovare internațională a științei vs. dezvoltarea limbii române) pot conviețui fără a intra în conflict.

Strategiile de promovare a științei sunt eficiente, dar trebuie completate cu partea care ajută dezvoltarea limbii române, unde fiecare domeniu aduce propria contribuție. Nu doar științele umaniste participă la construcția culturală și lingvistică, ci științele în totalitatea lor. Limbajul subtil nuanțat al diferitelor științe nu poate fi în corelație cu nouitatea specifică domeniilor decât dacă oamenii de știință gândesc și scriu în limba maternă. Pentru aceasta trebuie doar introdus un nou item obligatoriu în evaluările academice, indiferent de contextul în care sunt realizate: literatura de specialitate scrisă sau susținută în limba română (excepție pot face proiectele sau posturile scoase la concurs pentru catedre integrale în limba engleză).

Pentru a păstra echilibrul este necesar să se mențină și în acest caz diferențierile dintre științe. De exemplu, în cazul științelor naturii, al științelor medicale, al matematicii sau al anumitor științe sociale, proporția lucrărilor științifice în limba română poate fi crescută, foarte importante fiind editarea de cursuri în limba română, cărți de popularizare a științei, cât și susținerea dialogului academic. În aceste situații ar trebuie introduse între criteriile de promovare academică existența unor astfel de instrumente publicate/susținute în limba română. Astfel, prin gândirea în limba română pentru elaborarea de articole (există situații în care cercetătorul gândește lucrarea științifică direct în limba în care scrie articolul, ceea ce de multe ori determină și realizarea documentării în aceeași limbă), cercetătorul participă în mod activ la dezvoltarea limbii. Procesul de adaptare lingvistică este complex. În contact cu realizările științifice din alte spații lingvistice omul de știință preia, asimilează și adaptează natural termenii, propunându-i dezbaterii academice. De aceea, eliminarea în totalitate a dezbaterii academice în limba română (prin înlocuirea congreselor naționale cu congrese mai mult sau mai puțin internaționale) a publicațiilor științifice în limba română, a cărților și revistelor de popularizare a științei va duce într-un timp relativ scurt la scara istoriei (până în 20 de ani) la o sărăcire lingvistică importantă.

În cazul științelor umaniste și al științelor sociale, procesul este mult mai amplu. Cercetarea și publicarea rezultatelor cercetării ar trebui să se facă în mod predominant în limba română, iar publicațiile în limba engleză să fie excepția prin care să fie promovate cele mai importante rezultate. Este vital pentru limba și cultura noastră ca în majoritatea acestor științe să se scrie în limba română. Cultura română nu este o cultură autosuficientă, iar scriitorii de origine română care au publicat literatură de mare valoare în limbi de circulație internațională sunt o dovadă în acest sens, dar ea nu trebuie să fie nici o cultură autodestructivă. În acest caz, dictonul latin *Non multa, sed multum* este cel care oferă soluția. Nu trebuie să publicăm toate „gândurile” științifice în limba engleză și să ne etalăm, în multe cazuri, submediocritatea (cauzată de multe ori de traduceri neprofesioniste care pot transforma un articol foarte bun într-unul de proastă calitate), ci doar acele rezultate excepționale, ajunse

la maturitate, care să merite a fi publicate în reviste de primă mână. Scrierea textelor în limba română, paralel cu susținerea sistematică a traducerilor profesioniste și a unui sistem de promovare eficient prin reviste cu mare vizibilitate internațională, poate fi soluția pentru dezvoltarea științei românești, fără a defavoriza limba română.

În concluzie, păstrarea limbii române este o necesitate și o datorie instituțională, dar și individuală. Ea este elementul fundamental al identității noastre, existând înainte de a ne constitui ca nație ori țară. A fost liantul României Mari. De aceea astăzi e datoria fiecăruia să susținem limba română în toate zonele în care ea este vorbită. Chiar dacă politicile academice nu se modifică (ceea ce este de așteptat), putem să ne dublăm efortul ca tot ceea ce scriem sau publicăm într-o limbă de circulație internațională să rescriem și să publicăm și în limba română, indiferent dacă ceea ce scriem este sau nu punctat la evaluările propriului domeniu, să participăm la conferințe susținând lucrări în limba română, să susținem lucrări simple, de popularizare într-o limbă cât mai corectă. Printr-un gest minimal putem arăta că nu ne uităm datoria față de limba care ne permite să trăim și să comunicăm.

Bibliografie

Golopenția, Sanda, *Româna globală. Româna și vorbitorii ei în afara României*, Ed. Fundația Culturală Secolul 21, București, 2009.

Doran, G.T., *There's a S.M.A.R.T. Way to Write Management's Goals and Objectives*, „Management Review”, Vol. 70, 1981, Issue 11, p. 35–36.

Statistici

INS, *Migrația internațională a României*, 2014, http://www.insse.ro/cms/files/publicatii/pliante%20statistice/Migratia_internationala_a_Romaniei_n.pdf

ONU, *International Migration Report 2017* http://www.un.org/en/development/desa/population/migration/publications/migrationreport/docs/MigrationReport2017_Highlights.pdf

Legislație

Strategia națională de cercetare, dezvoltare și inovare 2014–2020,

https://www.edu.ro/sites/default/files/_fi%C8%99iere/Mini-ster/2016/strategii/strategia-cdi-2020_-proiect-hg.pdf

Ordinul nr. 6129 din 20 decembrie 2016 privind aprobarea standardelor minimale necesare și obligatorii pentru conferirea titlurilor didactice din învățământul superior, a gradelor profesionale de cercetare-dezvoltare, a calității de conducător de doctorat și a atestatului de abilitare, https://www.edu.ro/sites/default/files/fisiere%20articole/Ordin%206.129_2016%20standarde%20minimale.pdf

Strategia Națională pentru Românii de Pretutindeni pentru perioada 2017–2020, http://www.mprp.gov.ro/web/wp-content/uploads/2017/10/Strategia-Nationala-2017-2020_site.pdf

Note

¹ Mai multe idei prezentate în acest articol au fost redate în limba engleză în articolul „*Global Romanian Language*” face to face with *Promoting Romanian Science* publicat în „*International Journal of Communication Research*”, vol. 7, nr. 1/2017, p. 7–10.

² Am folosit sensul utilizat în logică: inconsistent înseamnă că în cadrul unui sistem există propoziții (în cazul acesta acțiuni) care se contrazic sau au efecte opuse.

³ Factorul catalizator care a determinat această analiză a fost conferința „Româna Globală” susținută de profesorul universitar Sanda Golopenția la 4 martie 2017, în cadrul ediției a XXVII-a a Congresului Internațional al Universității „Apollonia”, sub titlul „Pregătim viitorul promovând excelența”, ocazie cu care am conștientizat faptul că problema limbii române este mult mai amplă, cu un grad de complexitate mult mai ridicat, dar și că ea este, în aceeași măsură, imperativă.

⁴ Sanda Golopenția, *Româna globală. Româna și vorbitorii ei în afara României*, Ed. Fundația Culturală Secolul 21, București, 2009.

⁵ *Ibidem*, p. 10.

⁶ *Ibidem*, p. 13.

⁷ În analiza noastră nu am luat în considerație și „dialectele” subdunărene care, din punct de vedere istoric, sunt separate de limba română înainte de maturizarea lingvistică, specifică modernității.

⁸ Indiferent cum doresc să o numescă structurile politice din Ucraina sau din Republica Moldova, limba este limba română.

⁹ Chiar dacă prin Hotărârea nr. 36/ 5.12.2013 Curtea Constituțională a Republicii Moldova a hotărât că denumirea oficială a limbii din Republica Moldova este limba română, susținând caracterul prioritar al *Declarației de independență a Republicii Moldova* în fața Constituției, încă se mai susține existența limbii moldovenești pe cale oficială, cât și ca promovare antiromânească.

¹⁰ Aici ne referim la multiplele încercări de a susține din punct de vedere teoretic ideea limbii moldovenești ca limbă autonomă (nici măcar dialect) care a culminat cu *Dicționarul Moldovenesc-Român* al lui Vasile Stasi din 2003, reeditat în 2011. Aparența rigorii științifice și susținerea politică l-au transformat într-un simbol pentru „partida” antiromânească.

¹¹ INS, *Migrația internațională a României*, 2014, http://www.insse.ro/cms/files/publicatii/pliante%20statistice/Migratia_internationala_a_Romaniei_n.pdf (ultima vizualizare 10.01.2018, h 13.00).

¹² În raportul ONU din 2017 privind migrația, România apare ca fiind una dintre țările cu o creștere mare a migrației, de la 1,27 la 3,71 milioane (de la 6% la 19% din populație): *International Migration Report 2017* http://www.un.org/en/development/desa/population/migration/publications/migrationreport/docs/MigrationReport2017_Highlights.pdf (ultima vizualizare 11.01.2018, h 13.00).

¹³ În raportul ONU din 2017, migrația din Republica Moldova (inclusiv Transnistria) este considerată a fi de 1,4 milioane persoane: *International Migration Report, 2017* http://www.un.org/en/development/desa/population/migration/publications/migrationreport/docs/MigrationReport2017_Highlights.pdf (ultima vizualizare 11.01.2018, h 13.00).

¹⁴ În ciuda faptului că este limbă oficială a Uniunii Europene și este vorbită de peste 24 milioane de cetățeni, nu am remarcat nicio îmbunătățire în cazul ei. Multilingvismul european în forma sa actuală, care recomandă cunoașterea a cel puțin două limbi străine pe lângă limba maternă, favorizează limbile importante și pe cele de lucru (engleza, franceza, germana). Ar trebui să existe politici de susținere a limbilor mai mici, cum este și cazul limbii române, prin proiecte extinse de învățare la nivel european ca a doua sau a treia limbă (recomandări și proiecte au fost realizate de personalități din domeniu, printre care și Sanda Golopenția în lucrarea deja citată).

¹⁵ Datele sunt cele publicate de INS și se referă la luna ianuarie 2012, dar concluzia ce derivă din acestea este încă de actualitate: *Migrația internațională a României*, 2014,

http://www.insse.ro/cms/files/publicatii/pliante%20statistice/Migratia_internationala_a_Romaniei_n.pdf (ultima vizualizare 10.01.2018, h 13.00).

¹⁶ Este un citat din memorie, reținut cu ocazia prezentării conferinței „Pregătim viitorul promovând excelența”, din 4 martie 2017, în cadrul ediției a XXVII-a a Congresului Internațional al Universității „Apollonia” și cu ocazia discursului susținut de către prof. Sanda Golopenția la decernarea titlului de *doctor honoris causa*, acordat de Universitatea „Apollonia” din Iași, la 2 martie 2017.

¹⁷ Un model interesant din acest punct de vedere este cel oferit de Italia, care prin *Fondazione Migrantes* urmărește și raportează periodic situația italienilor din străinătate (*Rapporto italiani nel mondo*) nu doar statistic, ci și din punctul de vedere al integrării sociale și culturale.

---

18 Această precizare are sens într-un *statu-quo* politic reflectat în atitudinile și acțiunile de astăzi, cu toate că este normal să considerăm Republica Moldova ca partea integrantă a spațiului istoric românesc.

19 *Strategia națională de cercetare, dezvoltare și inovare 2014–2020*, https://www.edu.ro/sites/default/files/_fi%C8%99iere/Minister/2016/strategii/strategia-cdi-2020_-proiect-hg.pdf.

20 Niciunul dintre obiective nu îndeplinește criteriile necesare pentru a putea fi considerat clar și precis. Era necesară conceperea unor obiective care să îndeplinească în mod rezonabil principiile manageriale regăsite în sintagma SMART (cf. G. T. Doran, „There’s a S.M.A.R.T. Way to Write Management’s Goals and Objectives”, „Management Review”, vol. 70, 1981, Issue 11, p. 35–36): specifice, măsurabile, clar atribuite, realiste și bine delimitate în timp.

21 Vom folosi *Ordinul nr. 6129 din 20 decembrie 2016 privind aprobarea standardelor minimale necesare și obligatorii pentru conferirea titlurilor didactice din învățământul superior, a gradelor profesionale de cercetare-dezvoltare, a calității de conducător de doctorat și a atestatu-*

lui de abilitare, ale cărui criterii au intrat în vigoare începând cu 1 octombrie 2018.

22 Chiar dacă pare un termen dur, consider că este relevant pentru situația pe care o voi descrie în continuare. Cercetarea în limba română este acceptată și punctată ca atare doar în cadrul anumitor discipline.

23 Ne referim la matematicieni pentru că am folosit matematica drept exemplu, dar în cadrul tuturor științelor exacte sau ale naturii există gânditori de excepție care au adus un aport fundamental la dezvoltarea limbii române.

24 Sanda Golopenția, *Româna globală. Româna și vorbitorii ei în afara României*, Ed. Fundația Culturală Secolul 21, București 2009, p.18.

25 Astăzi ne aflăm într-o situație de presiune lingvistică în care limbile globale încearcă să se impună, un avans important avându-l limba engleză, ca limbă a noilor tehnologii.

26 *Strategia Națională pentru România de Pretutindeni pentru perioada 2017–2020*,

http://www.mprp.gov.ro/web/wp-content/uploads/2017/10/Strategia-Nationala-2017-2020_site.pdf (ultima accesare 26.06.2018, h 10.00).

Biblioteca Academiei, prezent și perspective

Cornel Lepădatu*

Un secol și jumătate de existență

„Biblioteca Academiei Române a împlinit un secol și jumătate de existență și ea reprezintă pe multe planuri forul nostru academic creator, fiind totodată o instituție dintre cele mai însemnate ale țării și ale națiunii și o instituție culturală a umanității. [...] Ea reflectă domeniile de vârf ale creativității și creației spirituale ale românilor, reușind, în același timp, să strângă și să conserve cele mai de seamă mărturii culturale realizate de-a lungul secolelor în acest spațiu al lumii, la care s-au adăugat numeroase și valoroase mărturii ale culturii și artei universale” (Berindei, 2017).

„Biblioteca Academiei a reprezentat, încă de la începuturile înaltului for, o instituție cu rosturi naționale, depășind cadrul strict al unei biblioteci academice” (Berindei, 2016). „Conform legii publicate în Monitorul Oficial nr. 12 din 17/30 aprilie 1901, sarcinile de bibliotecă națională au fost încredințate Bibliotecii Academiei. Merite incontestabile în acest demers au avut Alexandru Odobescu, Bogdan Petriceicu Hasdeu, Ion Ghica și mai ales Dimitrie Sturdza și Ioan Bianu. [...] Prin încorporarea Bibliotecii Centrale din București, istoria de aproape trei secole a unei părți însemnate din colecțiile acesteia a făcut ca Biblioteca Academiei să devină continuatoarea directă a prețioaselor biblioteci din trecut: a bibliotecii de la Sf. Sava, întemeiate la anul 1679, prin importante donații de cărți din partea stolnicului Constantin Cantacuzino, a bibliotecii Mitropoliei din București, datând din secolul al XVIII-lea, a bibliotecii de renume european aparținând domnitorilor Mavrocordați, din același secol, a bibliotecilor din vechile mănăstiri românești” (Băiculescu, 1968).

„Noi tot vorbim despre patrimoniul Academiei Române [...] dar adevărata comoară se găsește aici,

la Biblioteca Academiei. Aici am avut ocazia să văd bogăția de monede [...] care valorează imens, aici se găsesc gravuri și desene, fotografiile rare, se găsesc manuscrisele cele mai importante care au valoare imensă pentru cultura română și nația română. Desigur, cele 5,3 milioane de cărți reprezintă și ele o valoare și cele șapte milioane de publicații periodice. Dar valoarea lor constă în informația pe care o aduc, căci această Bibliotecă este cea mai bogată din toate punctele de vedere; este tezaurul nostru informațional” (Surdu, 2017).

„Zilnic văd în vitrine volumele produse prin acribia savantă a celor din această Bibliotecă [...] în parcul Academiei, acolo unde în bătrânele case Cesianu-Zaleski se afla cândva ceea ce Nicolae Iorga numise «binefăcătorul așezământ»” trecut în atât de moderna clădire din 1937, concepută de academicianul Duiliu Marcu și mărită de colegul meu de secție Romeo Belea, membru corespondent, cultura românilor este slujită cu asupră de măsură și cu har de colegi care sunt demni de cei 150 de ani de istorie bibliotecărească, într-o adevărată instituție națională ce are drept obiect cele mai frumoase produse ale minții” (Theodorescu, 2017).

„În ultimele decenii se constată că Societatea Cunoașterii câștigă tot mai mult teren, inclusiv în instituțiile culturale. Bibliotecile, muzeele și arhivele, care au acumulat, întrețin și facilitează accesul la bunuri culturale cu valoare informațională, artistică, educațională și recreativă nu se pot sustrage tendințelor generale. Ele evoluează neîncetat sub influența noilor tehnologii informatice. Multe dintre aceste instituții și-au creat deja arhive cu versiuni digitale ale obiectelor culturale pentru scopuri de preservare a conținutului și punere la dispoziția unui public extins sub diferite forme. Un exemplu important este digitizarea și facsimilarea

*Dr., director general interimar, Biblioteca Academiei Române

manuscriselor lui Eminescu, realizate la inițiativa academicianului Eugen Simion, expuse apoi pe *site*-ul Bibliotecii Academiei Române sub forma unei colecții digitale. Alte exemple sunt Arhiva «Traian Vuia», Manuscrisele «Cioran» și colecția digitală compusă din 42 de cărți și manuscrise ale unor «Personalități care au schimbat lumea», accesibile din 2009 pe același *site*» (Filip, 2017).

O viziune a Bibliotecii privind necesitatea și modalități de trecere la Societatea Cunoașterii apare și în lucrarea *De la descriere bibliografică la web semantic* (Lepădatu, 2006). În ultimul deceniu activitatea de cercetare a Bibliotecii a căpătat o nouă dimensiune, prin implicarea în 16 proiecte de cercetare-dezvoltare, în urma participării la competițiile organizate pe plan național sau de către Comisia Europeană. Principalele direcții de cercetare au fost (Lepădatu, 2017): elaborarea bibliografiilor naționale (bibliografia retrospectivă a cărții, 1508–1952, și a periodicelor, 1790–1952); cărțile și manuscrisele medievale (textele fundamentale ale culturii române medievale, anluminura și melosul manuscriselor bizantine, legăturile bizantine); crearea de conținut digital și angrenarea în proiecte naționale și internaționale (*eBiMuz*, *DOCIST*, *SPRPI*, *DACOROMANICA*, *EUROPEANA LIBRARIES*, *ATHENAPLUS*).

Evoluții internaționale

Spre sfârșitul anilor 1980 o serie de documente UNESCO (*United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization*) se concentrează pe problematica specifică bibliotecilor naționale: concept, cerințe de informare, metode de satisfacere ale nevoilor de informare, rolul și funcțiile bibliotecilor naționale în noul mediu informațional etc. (Sylvestre, 1987; Line, 1989a,b; Cornish, 1991).

Conceptual, bibliotecile pot fi „naționale”, în sensul că fie conțin producția literară a națiunii, fie sunt muzee principale de carte națională, cu o mare concentrare de comori naționale, fie sunt lideri sau coordonatori ai bibliotecilor națiunii, fie oferă un serviciu național bibliotecilor sau populației. Trei aspecte/dimensiuni ale conceptului de „bibliotecă națională” sunt perceptibile aici: patrimoniul (accentul este pus pe producția literară a națiunii, pe comori, iar preocuparea centrală este grija de colecții); infrastructura (accentul este pus pe facilitare și coordonare națională, iar preocuparea centrală este servirea bibliotecilor din țară) și serviciul național (accentul este pus pe serviciile pentru utilizatorii finali, nu doar în sălile de lectură, ci în întreaga țară, iar preocuparea centrală este servirea populației).

Principalele cerințe la care trebuie să răspundă o bibliotecă națională se referă la: colectarea, conservarea și prezervarea documentelor de interes național, publicate sau nepublicate; descrierea bibliografică a documentelor (crearea înregistrărilor bibliografice pentru documentele naționale și accesul utilizatorilor la înregistrările bibliografice atât din țară, cât și din alte țări); disponibilitatea documentelor (obținerea, de oriunde din lume, a documentelor necesare pentru a satisface nevoia de informare a utilizatorilor); accesul la documente (acces pentru consultare în sediu sau prin internet, împrumut sau furnizare de reproduceri la distanță); schimbul de publicații (eliminarea surplusului de material prin redistribuire la alte biblioteci sau unități de informare); accesul la informații independente de documente (ghiduri de informare, informații prelucrate potrivit interesului utilizatorilor, informații primare); serviciile pentru alte biblioteci sau unități de informare (catalogare, conservare, prezervare); îndrumarea bibliotecilor sau unităților de informare din țară; coordonarea bibliotecilor componente sau afiliate; instruirea și formarea profesională; cercetarea și dezvoltarea (Line, 1989a).

În 1991 se propune elaborarea unui ghid internațional privind dezvoltarea și îmbunătățirea bazei juridice a activităților specifice bibliotecilor naționale care să ajute fiecare bibliotecă națională să-și dezvolte cadrul legislativ în condițiile țării respective (Bagrova, 1992). Acest ghid a fost elaborat de Peter J. Lor, ajutat de Elizabeth A.S. Sonnekus, în baza unui contract cu IFLA (*International Federation of Library Associations and Institutions*). Argumentele care au susținut necesitatea unui cadru legislativ privind bibliotecile naționale au fost sintetizate (Lor, 1997) astfel:

„– Relația cu statul. Prima problemă este de a clarifica obiectivele și funcțiile bibliotecii naționale vis à vis de stat. O bibliotecă națională este o instituție prea importantă prin obiectivele, funcțiile și supraviețuirea sa pentru a fi dependentă de simple decizii administrative. Acestea trebuie stabilite prin lege. Dacă acest lucru este făcut, legiuitorul poate trage la răspundere managementul bibliotecii naționale pentru modul în care își urmărește scopul său promulgat și își exercită funcțiile sale statutare, în timp ce managementul bibliotecii naționale are legiferată o instituție pe care se poate baza pentru finanțarea de care are nevoie pentru a putea îndeplini funcțiile sale. Astfel, legislația prevede o bază stabilă pentru relația bibliotecii cu statul și, în special, pentru un flux de fonduri adecvat și sigur.

– Autoritatea. Cea de-a doua problemă este de a oferi o bază pentru relațiile bibliotecii naționale cu alte biblioteci și instituții. Pentru a exercita funcțiile naționale, care presupun, de exemplu, cooperare cu alte instituții, inițiere și coordonare de programe de bibliotecă națională și de informare, încurajare a standardizării și îndeplinire de misiuni de colaborare la nivel național și internațional, biblioteca națională are nevoie de o recunoaștere statutară care să îi confere autoritatea necesară vis à vis de alte biblioteci.

– Autonomia. Cea de-a treia problemă este de a obține un grad mai mare de autonomie pentru biblioteca națională, cu un accent deosebit pe competența sa de management, pentru a stabili priorități și pentru a aloca resurse într-un mod flexibil, ca răspuns la schimbările care au loc în mediul bibliotecilor.

Legislația, în sine, nu poate compensa lipsa de voință în a sprijini și a împuternici în mod adecvat o bibliotecă națională a unei țări. Cu toate acestea, un cadru legislativ clar pentru orice bibliotecă națională, care să dea expresie obligației instituției din punctul de vedere al legiuitorului, este o condiție necesară pentru alocarea resurselor și competențelor de care o astfel de instituție are nevoie în realizarea de funcții naționale într-un mod credibil și eficient”.

În 2012, datorită evoluțiilor tehnologice spectaculoase din domeniu, Comitetul permanent al Secțiunii „Biblioteci naționale” a IFLA, considerând necesară revederea cadrului legislativ al domeniului, a hotărât să se procedeze la o analiză comparativă generală a funcțiilor, sarcinilor și rolurilor bibliotecilor naționale și a discutat posibilele opțiuni de actualizare a liniilor directoare care se referă la funcțiile bibliotecilor naționale, printre care se numără și *Ghidul legislativ* al lui Peter Lor din 1997 privind legislația bibliotecilor naționale, prin explorarea funcțiilor actuale ale bibliotecilor naționale și a modului în care îndeplinesc sarcinile asociate cu aceste funcții.

În primăvara anului 2015 a fost finalizat un studiu pilot (Stephens, 2016) bazat pe studiile de caz privind 12 biblioteci relevante și evidențiind cele mai bune practici actuale din bibliotecile naționale. S-a considerat că, într-o primă etapă, adoptarea unei abordări empirice, oferind o gamă largă de exemple privind practicile actuale ale bibliotecilor naționale, ar furniza o bază utilă pentru dezvoltările ulterioare. Studiul a fost distribuit tuturor bibliotecilor naționale prin CDN (Conference of Directors of National Libraries) împreună cu un chestionar de sondaj și un software de sondaj furnizat de IFLA.

În august 2017, la sesiunea WLIC 2017 (World Library and Information Congress) a CDN, au fost prezentate rezultatele studiului de sondaj privind funcțiile bibliotecilor naționale. Conform studiului elaborat (Landry, 2017), funcțiile identificate au fost: dezvoltarea colecțiilor, managementul colecțiilor/metadatelor, prezervarea și conservarea colecțiilor, disponibilitatea colecțiilor, mobilizarea (organizarea de evenimente de promovare a colecțiilor), cooperarea și colaborarea, precum și o serie de funcții speciale, respectiv, dezvoltarea standardelor proprii ale bibliotecii, promovarea competențelor de informare și documentare, colaborarea în domeniul digital cu universitățile umaniste, furnizarea de servicii digitale pentru bibliotecile publice, conectarea activă a colecțiilor bibliotecii la colecții din afara bibliotecilor (*linked data* sau *web des données*). În viitorul apropiat, un subiect special va fi relația dintre funcțiile și mandatul legal al bibliotecilor naționale în desfășurarea acestor activități.

Pentru biblioteci, participarea la *web-ul* de date este necesară pentru a câștiga în vizibilitate prin sistemul hypertext public („pânza de păianjen” mondială) funcționând pe internet. Acesta permite ca informațiile din descrierile bibliografice să devină mult mai accesibile utilizatorilor actuali și viitori prin conectarea datelor din arhive, din muzee sau din biografii cu textele din cataloage pentru a se integra în rețeaua globală de informații, oferind astfel cercetătorului o informare mult mai amplă (BnF, 2018).

Perspective

„Lumea evoluează cu o viteză uneori amețitoare. Biblioteca Academiei s-a dovedit conștientă și capabilă de a se adapta, cu fondurile relativ reduse disponibile, la aceste neconținute schimbări. Este însă neapărat necesar ca în niciun moment să nu se uite pentru ce s-a întemeiat Academia Română [...] pentru slujirea ideii de unitate națională și cea a contribuției și afirmării națiunii noastre printre popoarele lumii. Este un imperativ ca Biblioteca ei să primească tot sprijinul material necesar ca să-și poată urma și chiar dezvolta preocuparea de bază a colecțiilor de publicații, oglindă a aportului spiritual dat de fiecare națiune a umanității” (Berindei, 2017).

Ca activitate, logistica urmărește gestionarea fluxurilor de materiale și a fluxurilor de informații (normative, economice, financiare) aferente acestora, pentru a pune la dispoziție resursele corespunzătoare unor cerințe determinate în conformitate cu condițiile economice și juridice date, cu calitatea ser-

viciilor preconizate, precum și cu condițiile de siguranță și de securitate considerate satisfăcătoare (Wikipedia, 2018). Logistica presupune cunoașterea și utilizarea unui sistem complex de documente, permanent actualizate, privind: misiunile și valorile etice ale instituției; actele normative și reglementările interne; structurile organizatorice, atribuțiile și competențele; procedurile documentate, de sistem și operaționale; sistemul de comunicare internă și externă; ocuparea posturilor conform competențelor, încredințarea sarcinilor și pregătirea profesională; stabilirea obiectivelor de activitate și alocarea resurselor; stabilirea indicatorilor relevanți pentru monitorizarea performanțelor; identificarea și evaluarea amenințărilor și riscurilor privind realizarea obiectivelor; controlul, evaluarea și raportarea rezultatelor.

Grija pentru colecții și logistica reprezintă direcțiile esențiale de activitate derulate în sistemul Bibliotecii Academiei. Sistemul este supus din ce în ce mai intens unor presiuni majore: pe de o parte dinspre utilizatori care pretind servicii de nivelul și specificul societății cunoașterii (prezervare digitală, bibliotecă virtuală), iar pe de altă parte dinspre colecțiile speciale a căror stare de conservare fizică este deja extrem de critică (există riscul de scoatere din uz și chiar de distrugere naturală definitivă pentru multe documente definitorii pentru moștenirea culturală a națiunii române).

Adecvanța actualului mandat legal al instituției și finanțarea activităților sale în raport cu cerințele reale actuale se impun a fi reanalizate cu discernământ și celeritate. Două oportunități ar putea susține consistent finalizarea cu succes a acestui demers de revedere a statutului Bibliotecii Academiei, în vederea reglementării organizării și funcționării acestei instituții de cultură.

O primă oportunitate, deosebit de importantă ca referință, o constituie preocupările IFLA, menționate anterior, privind actualizarea funcțiilor, a sarcinilor și rolurilor bibliotecilor naționale, precum și a mandatului legal al acestora.

O a doua oportunitate o constituie noul proiect legislativ privind organizarea și funcționarea Academiei Române depus în Parlament, adoptat deja de Senat în 18 iunie 2018 și ajuns la Camera Deputaților, camera decizională. După intrarea în vigoare legii urmează elaborarea noului Statut al Academiei Române, menit să reglementeze organizarea și funcționarea unităților cu personalitate juridică din subordinea Academiei Române și în

care, în mod firesc, vor trebui să se regăsească și prevederile statutului actualizat al Bibliotecii.

Bibliografie

Bagrova, I.Y. (1992). The IFLA/UNESCO Pre-session seminar on the role and objectives of national libraries in the new information environment, 12–16 August 1991, Moscow, USSR. „IFLA Journal”, nr. 18(3):274–280.

Băiculescu, G. (1968). *Biblioteca Academiei Republicii Socialiste România*, Ed. Academiei RSR, București.

Berindei, D. (2017). „Biblioteca Academiei Române a împlinit un secol și jumătate de existență”. Revista „Academica”, nr. 9/323.

Berindei, D. (2016). *Istoria Academiei Române*. Ediția a II-a. Ed. Academiei Române, București.

BnF, (2018). Bibliothèque nationale de France, *BnF – Web sémantique, web de données: définitions* (accesat pe data de 5 iulie 2018, disponibil la http://www.bnf.fr/fr/professionnels/anx_pro_videos/a.video_cnft_web_donnees.html)

Cornish, G.P. (1991). *The role of national libraries in the new information environment*. Paris: UNESCO (PGI-90/WS/4.)

Filip, F.G. (2017). „Biblioteca Academiei Române în Societatea Cunoașterii”. Revista „Academica”, nr. 4/318.

Landry, P. (2017). *National libraries' functions: results from the 2016 survey of national libraries' functions*. 83rd IFLA General Conference and Assembly – Libraries. Solidarity. Society., 19–25 August 2017, Wrocław, Poland.

Lepădatu, C. (2017). „Biblioteca Academiei Române: Activitatea de Cercetare”. Revista „Biblioteca”, Serie nouă, Anul XXVIII, nr. 11.

Lepădatu, C. (2006). „De la descriere bibliografică la web semantic: evoluții izolate; cooperare internațională”. Revista „Academica”, nr. 185/186 și 188.

Line, M.B. (1989a). *National library and information needs: alternative means of fulfilment, with special reference to the role of national libraries*. Paris: UNESCO (PGI-89/WS/9).

Line, M.B. (1989b). National library and information needs: alternative ways of meeting them, with special reference to the role of national libraries. „IFLA Journal” 15(4): 306–312.

Lor, P.J. (1997) *Guidelines for Legislation for National Library Services*, Paris: UNESCO (CII-97/WS/7).

Sylvestre, G. 1987. *Guidelines for national libraries*. Paris: UNESCO (PGI-87/WS/17).

Stephens, A. (2016). „Functions. Tasks and roles of national libraries in the 21st century”. „Alexandria”, nr. 26 (2), 145–198.

Theodorescu, R. (2017). „De 60 de ani cititor în Sala Bianu”. Revista „Academica”, 9/323.

Surdu, A. (2017). „Biblioteca Academiei Române – tezaur de cultură românească”. Revista „Academica”, nr. 9/323.

Wikipedia (2018). *Logistique* (disponibil la <https://fr.wikipedia.org/wiki/Logistique>, accesat pe data de 29 iunie 2018).

Marea Unire din 1918 – țintă a strategiilor geopolitice aplicate României

Alexandru Porțeanu*

Întregirea României prin Marea Unire din 1918, consacrată în dreptul și relațiile internaționale prin tratatele de pace, a avut implicații și efecte geopolitice de ordin general, precum și în forme specifice; cele ce au acționat în contextul celui de Al Doilea Război Mondial au afectat într-o măsură, dar nu au putut anihila importanța istorică fundamentală a Marii Uniri din 1918.

Deși revoluția democratică rusă din primăvara anului 1917 lansase principiul autodeterminării naționale a popoarelor, Rusia Sovietică a acționat împotriva Unirii Basarabiei cu România. Deoarece ea a încheiat pacea separată cu Germania, deoarece nu a participat la Conferința de Pace și deoarece nu avea relații diplomatice cu România, îi lipsea cadrul oficial al contestării. În această situație, regimul bolșevic a procedat prin constituirea la Moscova, în martie 1919, a Internaționalei a III-a Comuniste (Komintern). Orientările programatice și directivele Kominternului apreciau România ca stat creat prin politica imperialistă, de anexiune a teritoriilor aparținând unor state vecine. În perioada imediat următoare s-au constituit partide comuniste în diferite țări, printre care și în România (8 mai 1921); majoritatea lor erau secții ale Kominternului, în fapt oficine ale politicii subversive a Rusiei Sovietice. Partidul Comunist din România a adoptat linia politică bolșevică a pretinselor anexări de teritorii străine de către România, ceea ce a determinat scoaterea sa în afara legii (1924).

Strategiile geopolitice ce vizau aspectele teritoriale rezultate din Marea Unire s-au concentrat asupra României din cele două direcții principale, în ordine cronologică, dinspre est, prin Komintern și URSS, apoi dinspre vest, prin revizionismul Unge-

riei horthyiste. Inițial, poziția sovietică viza Basarabia, dar Kominternul a extins-o asupra tuturor teritoriilor românești reunite cu Țara. Contestarea Trianonului din care a rezultat revizionismul ungar viza toate teritoriile desprinse din Ungaria în 1918, în principal Transilvania.

Promovarea acestor strategii geopolitice nu insista inițial asupra problemelor ideologice specifice fiecărui caz.

În plan nemijlocit politic, strategiile aplicate României s-au manifestat explicit în acțiunile și documentele Kominternului, preluate integral de Partidul Comunist din România. Ele s-au corelat treptat cu cele ale Germaniei naziste și ale Ungariei revizioniste împotriva sistemului Tratatelor de Pace din 1919–1920 (Versailles, Trianon). Coordinarea lor s-a realizat prin Pactul Ribbentrop-Molotov din 23 august 1939, urmată de declanșarea de către Germania nazistă a celui de Al Doilea Război Mondial (la 1 septembrie 1939). România a fost sacrificată prin amputările teritoriale din 1940.

Ca urmare a participării României la cele două faze ale celui de Al Doilea Război Mondial (1941–1944–1945), a fost posibilă reîntregirea parțială a țării prin redobândirea părții ei intracarpătice (nordul Transilvaniei).

Sfârșitul războiului din Răsărit a adus ieșirea din ilegalitate a Partidului Comunist din România, intrarea sa la guvernare, ascensiunea politică rapidă, instaurarea deplină a regimului comunist la finele anului 1947 și începutul anului 1948. În întreaga perioadă de după anii 1919 și 1921 a rămas predominantă linia politică a Kominternului față de România, considerată ca rezultat al unor anexiuni teritoriale imperialiste.

* *Profesor universitar dr.*

În momentul istoric de la 23 august 1944, numărul membrilor partidului comunist era mai mic de 1000 de persoane, majoritatea din rândurile unor minorități etnice sau chiar străini. Lupta lor pentru cucerirea puterii politice a fost favorizată decisiv de ocupația militară sovietică a României. Ascensiunea la putere a comuniștilor s-a concentrat pe problemele esențiale, politice, sociale, economice, interne și externe; domeniul foarte important al activităților ideologice, educative de masă, în sferele teoriei, propagandei, culturii au trebuit să rămână inevitabil, temporar, într-un plan și acțiuni de amploare încă insuficientă. În această sferă de preocupări se situa desigur și istoria. Îndeplinirea acestor cerințe a revenit inițial unui grup restrâns de activiști proveniți sau formați îndeosebi în URSS, în anii războiului, în jurul unor lideri ca Ana Pauker ș.a.

În domeniul strict al istoriei, numele cel mai reprezentativ, din acest punct de vedere, s-a dovedit a fi al lui Mihail Roller, autorul manualului unic de *Istoria României* (1947), respectiv *Istoria RPR* (1952). Între anii 1947–1956 au apărut mai multe ediții și variante.

Toate aceste ediții și variante, tipărite în multe mii de pagini, în limbile română, maghiară, germană, rusă, însumând tiraje uriașe, aveau menirea otrăvitoare de a răsturna valorile și adevărurile istorice românești, prin falsificări ce urmăreau ruperea rădăcinilor educației tineretului și ale culturii naționale, spre „a se pregăti transformarea țării într-o provincie a unei mari puteri vecine” (*Istoria României*, vol. I, 2001 p. XVIII),

Din punct de vedere didactic și pedagogic, manualul Roller a însemnat un adevărat dezastru prin proporțiile sale uriașe de până la aproape 1000 pagini, imposibil de asimilat ca manual. Din cei 15 ani ai funcționării sale ca manual unic (1947/1948–1961/1962), în primii cinci-șase ani a fost luat în considerare în măsură mai redusă, deoarece chiar și după reforma învățământului din 1948, în școala românească a funcționat un număr considerabil de profesori de elită. Tot astfel, ultimii cinci-șase ani ai existenței sale au marcat intrarea în declin a manualului lui Roller, inclusiv a persoanei autorului, decedat în 1958.

După cum rezultă și din datele bibliografice, M. Roller nu a putut elabora singur această lucrare. Complexa perioadă politică dintre toamna anului 1944 și vara 1947 ridica dificultăți în constituirea unei baze documentare și a unei metodologii corespunzătoare obiectivelor de revizuire interpretativă a

istoriei prin politizarea ei generalizată, în sensul intereselor regimului în curs de instalare. Aceste dificultăți reflectau insuficiența bazei istorice a PCR, atât a legitimității sale, cât și în privința propriei sale istorii (de exemplu, abia în 1951 a fost înființat Institutul de Istorie a Partidului, ale cărui lucrări au intrat în atenție după alți câțiva ani). Aceste condiții restrictive au impus concentrarea atenției inițial asupra perioadei premergătoare și pregătitoare a apariției mișcării comuniste pe plan internațional și intern. În acest fel a fost adoptată integral viziunea sovietică asupra importanței istorice mondiale a Marii revoluții socialiste din octombrie 1917, ca reper cronologic fundamental în periodizarea istoriei universale, ca început al epocii contemporane, mai important chiar decât Primul Război Mondial. Această viziune conducea către expunerea modului în care s-au desprins grupurile de stânga din mișcarea socialistă, prin a căror concentrare s-a ajuns la formarea în 1921 a Partidului Comunist din România, secție a Kominternului. Prin elaborarea și adaptarea acestei viziuni inedite, întreaga evoluție ulterioară a epocii contemporane din istoria României urma a fi pusă sub semnul istoriei PCR, prin omiterea istoriei politice naționale, prin reducerea istoriei la rolul de propagandă comunistă.

În calea acestor conturări conceptuale atât de îndepărtată și străină de metodele istoriei științifice, stătea – ca un adevărat ghimpe – istoria Marii Uniri a românilor din 1918, crearea României întregite.

Unul dintre rolurile cele mai importante ce reveneau elaborării și impunerii concepției comuniste asupra istoriei de către Roller era îndreptat fațăș împotriva statului român, a națiunii române.

Prin toate cele de mai sus, evaluarea funcției nefaste a manualului Roller se focalizează pe obiectivul ei antinațional, al politicii comunist-staliniste din Republica Populară Română în perioada 1947–1960, de falsificare, denigrare și chiar interzicere a adevărului istoric al Marii Uniri. Considerăm să restrângem analiza și descrierea detaliilor problemei la câteva exemplificări concludente.

„La Adunarea de la Alba Iulia, sub presiunea maselor și a frământărilor revoluționare care cuprinseseră și Transilvania, Consiliul dirigent fu obligat să proclame unele principii democratice... [ceea ce] constituia o manevră pentru demobilizarea maselor de la revoluție”. Acea revoluție „determină PNR condus de Maniu să colaboreze cu armata română și să accepte alipirea Transilvaniei la România, pentru a dobândi sprijin împotriva frământărilor

revoluționare... Clasa stăpânitoare din România dezlănțuie intervenția militară împotriva sovietelor din Ungaria, care se formaseră în martie 1919... Guvernul român, pe baza ordinului primit de la imperialiștii americani, englezi și francezi, deschide ostilitățile... prin care ajunge la putere guvernul contrarevoluționar al lui Horthy". Drepturile și libertățile promise la Alba Iulia nu au fost respectate niciodată, a fost promovată politica șovină dușmănoasă față de naționalități, de asuprire a acestora. Politica externă a României Mari a fost dominată de orientarea antisovietică, de efectele coterminării Basarabiei.

Manualul Roller a rămas expresia cea mai concentrată a ideologiei comuniste dogmatice, staliniste, în domeniul istoriei, care a persistat și după moartea lui Stalin, încă o anumită perioadă, caracterul său profund antinațional definitiv, rămânând esențial. El sugera chiar contestarea integrității teritoriale a statului român.

La începutul anului 1956 a fost înaintat conducerii PCR un memoriu semnat de acad. Andrei Oțetea, de acad. Constantin Daicoviciu și de conf. univ. Barbu Cămpina (fost coautor al manualului), în care se evidențiau principalele aspecte ale caracterului dăunător al istoriei rolleriste.

Plenara CC al PCR din iunie 1958 a dezavuat manualul Roller, dar a reafirmat teza caracterului imperialist al participării României la Primul Război Mondial (cu sancționarea unor istorici situați pe poziții contrare). În timpul plenarei a survenit înțetarea din viață a lui Mihail Roller. În toamna aceluiași an s-a produs retragerea trupelor sovietice din România. Tot atunci, câțiva foști social-democrați au intervenit să obțină acordul pentru marcarea celor patru decenii de la Unirea din 1918, nereușită din motive de oportunitate.

Începuturile unei timide „mișcări de idei” din anii 1956–1959, de sesizare a nocivității istoriei rolleriste, au fost urmate în sens negativ de apariția în 1960 la Editura Politică (director Valter Roman), a voluminoasei cărți (679 p.) *1918. Din istoria luptelor revoluționare din România*, având ca autor pe V. Liveanu, sub egida Institutului de Istorie a Partidului de pe lângă CC al PMR, care avusese ca director între 1955–1958 pe M. Roller, iar între 1958–1970 pe Nicolae Goldberger. Lucrarea lui V. Liveanu depășește considerabil enormitățile, amplexarea și gravitatea manualului lui Roller.

Mihail Roller a pregătit tot ce era necesar pentru a transmite continuarea, aprofundarea și dezvoltarea

sarcinii atât de importante, pentru denigrarea istoriei naționale românești a anului 1918. Îndeplinirea ei a fost încredințată lui Vasile Liveanu (Dorel Olivenbaum), care s-a dovedit interpretul „ideal” al demolării istoriei românești.

Tema lucrării consacrate anului 1918 era dominată în mod inevitabil de problemele ce decurgeau din desfășurarea evenimentelor din Transilvania. Pe tot întinsul sutelor de pagini ale lucrării sale, V. Liveanu denotă deficiența esențială a percepției sale neconforme privind realitățile istorice ale Transilvaniei. Aceasta decurgea în mod natural din datele sale biografice care nu aveau absolut nicio tangență cu zona intracarpatică a României. Tema comportă cunoașterea limbii maghiare.

Era simptomatic că înaintea Introducerii scrise de autor (14 pagini), Editura Politică a adăugat un „Cuvânt-înainte” semnat chiar „Editura Politică”, în care încearca o nuanțare față de autor, prin prudența abilă de a se referi la înfăptuirea „actului istoricește just al Unirii”.

Descrierea evenimentelor decisive din octombrie-noiembrie 1918 este rătălmăcită prin speculații și falsificări grosolane. Ideile fundamentale pe care este construită lucrarea lui V. Liveanu sunt în afara realității. „Singura cale pentru eliberarea națională și desăvârșirea unității naționale era calea luptei împotriva burgheziei și moșierimii proprii... coalizate cu imperialiștii străini, lupta pentru o putere populară... numai un organ al puterii populare, instaurat prin lupta revoluționară a maselor putea legifera principiile democratice, pe care Adunarea Națională le-a refuzat, transformându-le într-o parodie” (p. 565), monarhia română fiind „bastionul celei mai negre reacțiuni” (p. 562).

Înfăptuirea transformărilor democratice „ar fi deschis calea pentru trecerea rapidă spre revoluția socialistă” (p. 572). „Rezolvarea problemei naționale și asigurarea trainică a unirii Transilvaniei cu România era posibilă numai în cazul desăvârșirii revoluției burghezo-democratice și trecerii la revoluția socialistă” – este concluzia principală a lui V. Liveanu. „Trădarea intereselor naționale de către burghezo-moșierimea română a ajuns până la acceptarea slugarnică a dictatului de la Viena din 1940”. Gărzile naționale erau formațiuni paramilitare de declasați și mercenari, iar unele consilii naționale erau „sfaturi” sau chiar „soviete”! Cu asemenea teze prestabilite, nu este de mirare că lucrarea lui V. Liveanu se încheie la ultima pagină cu concluzia conform căreia „principalul rezultat al

luptelor revoluționare din 1918 a fost crearea Partidului Comunist din România”. Tot astfel, luptele revoluționare din România au ajuns să se desfășoare, conform lui V. Liveanu „cu arma în mână” (p. 646). „România a copleșit și a anexat teritoriile străine (Basarabia, Bucovina de nord, Cadrilaterul) și a fost un avanpost al luptei antisovietice. Regimul burghez-moșieresc nu a asigurat unirea trainică a Transilvaniei, a trădat unirea de la Alba Iulia. Sarcina revoluționară a doborârii regimului burghez-moșieresc nu a fost realizată. Din toate aceste motive, unirea Transilvaniei cu România din 1918 nu a fost trainică, definitivă (p. 576).

Caracterul agravant al cărții lui V. Liveanu față de manualul Roller constă îndeosebi în spațiul mult amplificat al expunerii în care dezvoltă denigrarea și falsificarea istoriei anului 1918.

Manualul lui Roller și cartea *1918* a lui Vasile Liveanu se constituie în cele mai ample și aprofundate interpretări ale concepțiilor și politicii Kominternului despre România, publicate după desființarea Kominternului în 1943. Liveanu poate fi considerat astfel un Kominternist întârziat.

Situarea României și a celorlalte state socialiste în sfera de influență a URSS-ului a prelungit ideologia Kominternistă câteva decenii după desființarea Internaționalei Comuniste, officină a politicii externe sovietice.

Reorientarea istoriografiei din România spre valorile naționale a început să fie percepută înaintea apariției cărții lui Liveanu.

În toamna anului 1961, la Institutul de Istorie al Academiei Române au început cercetările din care a rezultat prima monografie istorică a Unirii Transilvaniei cu România, apărută la semicentenerul din 1968 și alte lucrări care au marcat prioritatea Institutului în domeniu.

Schimbările politice din România din 1965 au continuat cu denunțarea oficială a orientării și concepției kominterniste la 8 mai 1966. Aceste nefaste concepții au mai persistat în comportarea unor factori politici, inclusiv la semicentenerul Unirii.

Cercetarea istoriei Unirii din 1918 s-a dezvoltat sensibil după semicentener, dar, din motive politice, fără includerea Basarabiei și a Bucovinei. Manipularea politică a făcut din istoria Unirii o temă ce

risca să se îndepărteze de cerințele științifice, în sensul promovării „comunismului național”. În mod paradoxal, unii dintre acești promotori ai falsului patriotism erau cunoscuți ca foști kominterniști, tot atât de zeloși.

Abolirea dictaturii comuniste în 1989, redobândirea libertății și instaurarea democrației au favorizat dezvoltarea corespunzătoare a cercetărilor istorice. Această nouă conjunctură atât de favorabilă nu a fost valorificată în mod corespunzător și a generat noi forme de manifestări și exprimări istoriografice interne *discutabile*. Este simptomatic faptul că la Centenarul Marii Uniri din 1918 nu avem încă o lucrare de amplă sinteză, cuprinzătoare și aprofundată, la nivelul științific al secolului XXI, asupra unei înfăptuiri majore a istoriei românești, semnificative la scara istoriei universale a epocii.

Pe plan extern și internațional, înfrângerea și dispariția definitivă a fascismului la finele războiului, apoi prăbușirea și înlăturarea generală a comunismului în anii 1989–1991, au însemnat implicit încetarea orientărilor geopolitice respective. Acest fapt era determinat de revenirea la democrație în statele afectate de flagelul regimurilor dictatoriale. Se constată însă, doar aparent surprinzător, că interesele geopolitice care vizează direct sau indirect probleme teritoriale se situează de fapt, în mod transcendent, deasupra caracteristicilor politice ale statelor afectate. Dacă în relațiile internaționale contemporane ele sunt aproape absente, pot fi semnalate – chiar în surdina – în anumite zone, în istoriografia internă și externă privitoare la relațiile dintre unele state implicate.

Pe de altă parte, unele referințe geopolitice pot fi invocate în sens politicianist în disputele interne, ceea ce face necesară menținerea atenției specifice asupra unor chestiuni de interes național, din partea tuturor factorilor politici.

Preocupările geopolitice nu au încetat odată cu regimurile dictatoriale. Ele se acomodează și se modelează permanent, conform reconfigurărilor internaționale, îndeosebi cele referitoare la dinamica marilor puteri.

Învățămintele ce se desprind din cele de mai sus pot rămâne mereu actuale.

Războiul monumentelor

Constantin I. Ciobanu*

Câteva însemnări referitoare la cartea omonimă a lui Iulian Rusanovschi.

La începutul anilor '80 ai secolului trecut, în mediile scriitoricești chișinăuene mai putea fi auzit un banc legat de sculpturile – din acea vreme – ce „înfrumusețau” centrul actualei capitale a Republicii Moldova. Se interesează Grigori Kotovski – ecvestru, țănoș și grăbit, călărind armăsarul „furat” de sculptorul Dubinovschi de la condotierul Colleoni – ce fac Marx și Engels așezați în fața clădirii Comitetului Central al Partidului Comunist al Republicii? „– Joacă cărți”, îi răspunde „tătuca” Lenin din înălțimea tribunei „cu toate dependențele”, situate în fața clădirii guvernului. „– Și care-i cozul (atuul)?”, mai întreabă Kotovski. „– Trefla!”, îi răspunde Ștefan cel Mare, arborând *crucea* de pe postamentul înfundat de autorități în desișul grădini publice ce-i poartă astăzi numele. „– Las’ că vin și vă arăt eu vouă, cartofori afurisiți!”, vociferează proletarul cu pumnul înțeleștat din vârful obeliscului monumentului luptătorilor pentru puterea sovietică situat în fața actualului Teatru „Eugène Ionesco...”

Acest spirit persiflant în raport cu plastica statuară din perioada sovietică era o reacție vie și naturală a unor minți sănătoase la sutele de tone de bronz, fontă, granit, bazalt, marmură sau piatră de Cosăuți, menite să înveșnicească „pentru totdeauna” mesajul propagandei monumentale sovietice din anii „extazului jubiliar” brejnevist.

Interesant este faptul că această „propagandă” – cu tot spiritul ei agresiv și lipsit de scrupule, cu toate clopotnițele aruncate în aer de „apostolii” ateismului, zis „științific”, cu toate cimitirele profanate ale ostașilor români – nu a putut, totuși, dărâma integral sau șterge din memorie arta statuară sau arhitectura din interbelic: o mărturie grăitoare în

acest sens servindu-ne însăși monumentul lui Ștefan cel Mare – opera de căpătâi a sculptorului chișinăuian Alexandru Plămădeală. Da, figura voievodului a fost îmbrâncită în adâncul parcului, da, i-a fost modificat postamentul, schimbată inscripția inițială printr-un citat din istoricul rus Karamzin, dar monumentul, totuși, a rezistat și a putut fi reîntors la imaginea sa inițială în anii de după dobândirea independenței statale a Republicii Moldova.

Din nefericire, destinul acestei opere a lui Plămădeală este mai degrabă o excepție, or, majoritatea monumentelor, busturilor, obeliscurilor, troițelor, plăcilor și însemnelor comemorative erijate de către autoritățile române sau chiar de către grupurile de inițiativă, constituite în perioada interbelică din cetățeni basarabeni sau bucovineni, au fost în mod deliberat distruse de către reprezentanții noilor autorități, deveniți stăpâni absoluți în stânga Prutului.

În această ordine de idei, cartea *Războiul monumentelor*, semnată de Iulian Rusanovschi, prezintă un demers ce se înscrie de minune în acel filon recuperator al istoriografiei basarabene din care fac parte astăzi seria de volume „Basarabia necunoscută” a lui Iurie Colesnic, volumele consacrate foametei din Republica Sovietică Socialistă Moldovenească imediat postbelică (editate de Academia de Științe de la Chișinău), sau ciclul de albume „Maeștri basarabeni din secolul XX” publicat de Editura Arc în anii 2002–2006. Din contribuțiile mai recente aș menționa aici și albumul cu caracter monografic „Basarabia în actul Unirii de la 1918”, editat în anul 2017 de Ion Țurcanu și Mihai Papuc, la Editura Știința din Chișinău.

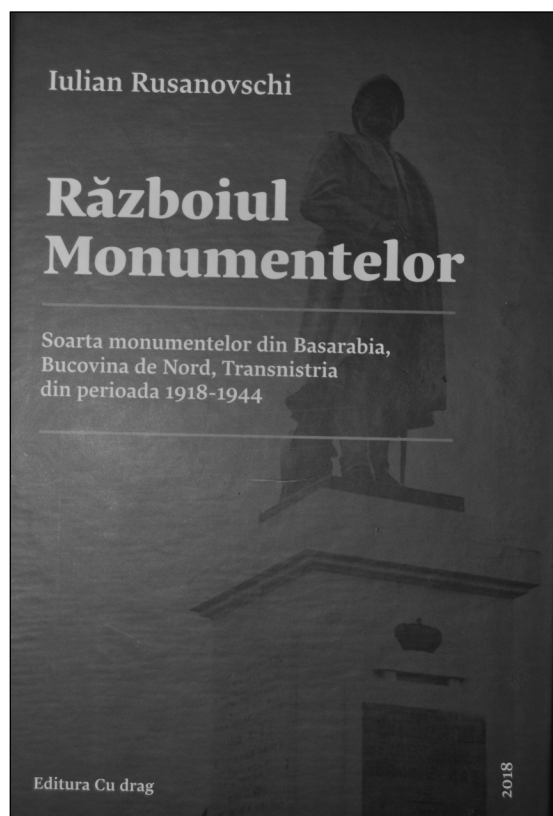
Personalitatea lui Iulian Rusanovschi este atipică pentru domeniul cercetării monumentelor de pe

* *Istoric și critic de artă*

melegurile pruto-nistrene: tânărul avocat – cu o facultate de teologie și un masterat în drept public, actualmente doctorand la Universitatea Liber Internațională din Moldova, – nu se înscrie în portretul-robot al recuperatorului de istorie basarabean, om mai în etate, cu studii istorice sau filologice, trecut prin încercări, lipsuri și ispite, cu destin sinuos și activitate începută încă în anii *restructurării gorbacioviste*. Or, Iulian Rusanovschi, născut în anul 1987, era mic copil în anii *perestroicâi*, atunci când oamenii de cultură de pe întreg teritoriul fostei Uniuni Sovietice au reușit să aducă la lumina zilei nu simple pagini, ci mii și mii de volume, biblioteci și arhive întregi de opere literare și de artă, de documente inedite – de la simple albume de familie și până la terifiantele – prin cinism și absurditate – rechizitorii, sentințe sau protocoale secrete, clasificate timp de decenii și interzise cercetătorilor neangrenați în mașinăriile de partid sau în serviciile secrete.

Structurată teritorial – pe localități, prezentate în conformitate cu divizarea județeană din interbelic –, asemenea unui registru de monumente, cartea lui Rusanovschi oferă o panoramă, dacă nu exhaustivă, cel puțin vastă și extrem de detaliată, a monumentelor de for public și a celor cu menire comemorativă erijate între anii 1918 și 1944 pe teritoriile Basarabiei, Bucovinei de Nord și Transnistriei. Dar ea nu se rezumă doar la rolul de simplu catalog; multe pagini ale acestei cărți conțin date valoroase referitoare la viața și creația unor marcante personalități atât din peisajul cultural-artistic basarabean, cât și din cel general-românesc. Astfel, în cazul sculptorului Alexandru Plămădeală, alături de opere bine-cunoscute, precum monumentul lui Ștefan cel Mare din centrul Chișinăului sau bustul poetului Alexe Mateevici de la Cimitirul Central Ortodox, sunt amintite și o serie de busturi actualmente dispărute, cum este cazul busturilor lui Andrei Murafa, al lui Dumitru I. Ștefănescu ș.a. Referitor la sculptorul V. Demetrescu-Brăila, aflăm că în anul 1935 ministrul Muncii, Ion Nistor, îi comandă bustul în bronz al lui Ion I.C. Brătianu pentru parcul Arboreasa din fața Catedralei Cernăuților.

Întocmit cu acribie și mult spirit critic, studiul lui Iulian Rusanovschi s-a bazat nu numai pe materiale din arhive sau pe publicații din presa periodică, ci și pe mărturiile martorilor oculari, prezenți, cândva, în momentele erijării sau, ulterior, a distrugerii (de către noile „autorități”) a monumentelor în discuție. Impresiile acestor oameni i-au oferit autorului indicii

necesari pentru a trasa și o istorie a percepției de către contemporani a operelor de artă monumentală din interbelic.

Accentuez faptul că *Războiul monumentelor* este o carte incitantă, unică în felul său prin cuprinderea volumului titanice de informații atent selectate, verificate, aduse la zi și puse la îndemâna tuturor celor interesați de istoria și de cultura națională românească.

Curioasă coincidență: în același an 2017, când Iulian Rusanovschi își termina impunătorul studiu și se pregătea să-l prezinte editurii „Cu drag”, sintagma „Războiul monumentelor” a fost reinventată și reactualizată de presa din Statele Unite ale Americii în legătură cu monumentele comemorative sudiste. Aici, sintagma „Războiul statuilor” a împetriștat ziarele și mass-media electronică odată cu dezbaterile extrem de ostile apărute în legătură cu ideea de „salubritate a istoriei”, conform canoanelor așa-numitei „corectitudini politice”, ceea ce a dus în unele cazuri chiar la ciocniri violente.

Morala aici este următoarea: istoria – înveșnicită cândva în piatră sau metal, pe hârtie sau peliculă cinematografică, – asemenea statuii de bronz a lui Venus din Ille din povestirea omonimă a lui Prosper Mérimée își găsește întotdeauna detractorii sau denigratorii și le cere socoteală. Iar în unele cazuri această socoteală se poate dovedi a fi fatală.

Septembrie

3 septembrie: În Amfiteatrul „Ion Heliade Rădulescu” al Bibliotecii Academiei Române a avut loc colocviul „Mihai Drăgănescu”, organizat de Secția de știința și tehnologia informației. După Cuvântul de deschidere rostit de prof. Gheorghe Ștefan, membru corespondent al Academiei Române, Secția de știința și tehnologia informației, prof. Gorun Manolescu a prezentat comunicarea *Mihai Drăgănescu – modelul informațional ontologic*.

5–7 septembrie: În Amfiteatrul „Ion Heliade Rădulescu” s-a desfășurat Conferința Anuală Internațională a Societății Române de Biochimie și Biologie Celulară.

13 septembrie: În Amfiteatrul „Ion Heliade Rădulescu” al Bibliotecii Academiei Române a avut loc masa rotundă cu tema „Țara mea 100 de ani”. Evenimentul s-a integrat în ciclul manifestărilor organizate în cadrul Festivalului Capitalelor Națiunilor Centenare (București, 10–17 septembrie 2018), care a avut ca scop celebrarea Centenarului în context european, dat fiind faptul că zece țări europene împlinesc anul acesta 100 de ani de la independența lor: Austria, Cehia, Estonia, Letonia, Lituania, Polonia, Republica Moldova, România, Slovacia și Ungaria. Au susținut alocuțiuni acad. Ioan-Aurel Pop, președintele Academiei Române, acad. Răzvan Theodorescu, vicepreședinte al Academiei Române, acad. Eugen Simion, președintele Secției de filologie și literatură, acad. Nicolae Breban, prof. Mircea Martin, membru corespondent al Academiei Române, filologul ceh Jiri Felix, șeful Secției de limba română de la Universitatea Carolina din Praga, scriitoarea estoniană Iambi Paju. Lucrările au fost moderate de prof. Ioan Cristescu, directorul Muzeului Național al Literaturii Române. Evenimentul a fost urmat de vernisajul expoziției „Țara mea, 100 de ani de independență”, organizate de Biblioteca Academiei Române.

18 septembrie: Academia Română a organizat, sub Înaltul Patronaj al Președintelui României, conferința internațională cu tema „România și evenimentele istorice din perioada 1914–1920. Desăvârșirea Marii Uniri și Întregirea României”, eveniment ce a avut loc la Ateneul Român. Lucrările au fost moderate de acad. Victor Voicu, vicepreședinte al Academiei Române, care a rostit cuvântul de deschidere. În continuare, domnul Sergiu Nistor, consilier prezidențial, a citit mesajul domnului Klaus Werner Iohannis, președintele României. A urmat un recital susținut de violonistul Alexandru Tomescu. În cadrul manifestării au prezentat comunicări:

– acad. Ioan-Aurel Pop, președintele Academiei Române – *Cum s-a făurit România modernă: treptele edificiului național*;

– prof. Michael Metzeltin, membru al Academiei Austriece de Științe, membru de onoare al Academiei Române – *De ce a fost posibilă construirea României? Devenirea României ca stat național*;

– prof. Jean Paul Bled, Universitatea Sorbona Paris – *Le journal de la guerre du capitaine Marcel Fontaine*;

– prof. Francesco Guida, Universitatea din Roma – *Primul Război Mondial și o filieră istoriografică italo-română*;

– prof. Hans-Christian Maner, Universitatea „Johannes Gutenberg” din Mainz – *Primul Război Mondial în Ardeal și în România prin lentila unor martori și istorici din mediul german*;

– prof. Dennis Deletant, Universitatea din Georgetown, Washington, SUA – *Romania: Creating the National-State, 1918 and Beyond*;

– prof. Paul E. Michelson, Universitatea din Huntington, Indiana, SUA – *Greater Romania and the Post-World War New Normal*;

– prof. Josef Wolf, Institutul de Istorie și Geografie Regională a Șvabilor Dunăreni, Tübingen – *Localități în schimbare. Remodelarea identitară a minorității germane din România după Primul Război Mondial 1918–1922*;

– dr. Florian Kühner-Wielach, Institutul pentru Cultura și Istoria Germană din Sud-Estul Europei, München – *Viziunea de la Alba Iulia și reabilitarea interbelică. O perspectivă (trans)regională*.

A urmat un cuvânt de încheiere rostit de acad. Ioan-Aurel Pop, președintele Academiei Române.

19 septembrie: La Mausoleul Mărășești, locul comemorării marilor bătălii date pentru eliberarea pământului românesc, conducerea și membri ai Academiei Române, însoțiți de oaspeți străini și de oficialitățile locale, au adus un omagiu ostașilor români, eroilor căzuți pe câmpul de luptă. Oaspeții străini au fost însoțiți de acad. Victor Voicu, vicepreședinte al Academiei Române și coordonator al evenimentului, și acad. Victor Spinei, vicepreședinte al Academiei Române, coordonator al Programului „Centenar”.

20 septembrie: În Sala de expoziții „Theodor Pallady” a Bibliotecii Academiei Române a fost vernisată expoziția cu tema „Academia Română și cartea de folclor și etnografie”, eveniment înscris în cadrul proiectelor Institutului consacrate împlinirii a o sută de ani de la Marea Unire. Bogat și semnificativ ilustrată, expoziția a cuprins documente din Arhiva Multimedia a Institutului de

Etnografie și Folclor „Constantin Brăiloiu” al Academiei Române și desene din Colecția Bibliotecii Academiei Române. Cu acest prilej au avut loc discuții privind valoarea cărții de etnografie și folclor în cunoașterea istoriei mentalității poporului nostru privind unitatea noastră de limbă, cultură și istorie.

20 septembrie: În Aula Academiei Române a fost omagiată personalitatea academicianului Ionel-Valentin Vlad – președinte al Academiei Române între anii 2014 și 2017 și vicepreședinte în perioada 2010–2014 – inginer electronist specializat în domeniul laserelor și holografiei, peste 50 de ani cercetător la Institutul Național de Cercetare-Dezvoltare pentru Fizica Laserilor de la Măgurele, unde a înființat și a condus Laboratorul de holografie din cadrul Secției lasere. La eveniment au luat parte conducerea și membrii Academiei Române,

*Mausoleul Mărășești
Depunerea coroanelor de flori din partea Prefecturii Județului Vrancea*

specialiști și membri ai unor importante societăți internaționale de optică și fonică, profesori din universități europene, prelați ai bisericii catolice, familia și prieteni apropiați. Sesiunea omagială, moderată de acad. Bogdan C. Simionescu, vicepreședinte al Academiei Române, a fost deschisă de acad. Ioan-Aurel Pop, președintele Academiei Române, care a reafirmat patriotismul și atașamentul la valorile naționale manifestate de acad. Ionel-Valentin Vlad. La manifestare au luat cuvântul: acad. Cristian Hera, dr. Jean Pierre Huignard, Universitatea „Pierre et Marie Curie”, Franța, prof. univ. Eugenio Fazio, Universitatea „Sapienza”, Roma, Italia, prof. univ. Wilhelm Dancă, membru corespondent al Academiei Române, acad. Ion Tighineanu, prim-vicepreședinte al Academiei de Științe a Moldovei, membru de onoare al Academiei Române, acad. Nicolae-Victor Zamfir, dr. Aurel

Vainer, președintele Federației Comunităților Evreiești din România, prof. Carol Iancu, membru de onoare al Academiei Române, Jean Jacques Askenasy, membru de onoare al Academiei Române, și alte personalități ale vieții științifice și culturale din România și din străinătate.

Omagierea a fost onorată de prezența Ansamblului „Violoncellissimo”, condus de Marin Cazacu, care a oferit un concert în memoria academicianului Ionel-Valentin Vlad.

21–22 septembrie: În Aula Academiei Române a avut loc seminarul internațional „Penser l’Europe”, eveniment internațional de referință organizat de Academia Română, Fundația Națională pentru Știință și Artă (FNSA) în parteneriat cu Institutul Francez de Relații Internaționale, Academia Regală de Științe Economice și Financiare din

ACADÉMIE ROUMAINE FONDATION NATIONALE POUR LA SCIENCE ET L'ART

Penser l'Europe
Séminaire International
XVIIème édition

LA ROUMANIE – L'EUROPE
1918–2018

21 - 23 Septembre 2018 / Bucarest

L'INSTITUT DE FRANCE / L'INSTITUT FRANÇAIS DE RELATIONS INTERNATIONALES (IFRI)
L'ACADÉMIE ROYALE DE LANGUE ET DE LITTÉRATURE FRANÇAISES DE BELGIQUE
L'ACADÉMIE ROYALE DE SCIENCES ÉCONOMIQUES ET FINANCIÈRES D'ESPAGNE
L'ACADÉMIE ROYALE DES DOCTEURS DE BARCELONE

PARTENERI

 Primăria Capitalei prin Muzeul Național al Literaturii Române INSTITUTUL CULTURAL ROMÂN

Spania, Academia Regală Europeană a Doctorilor din Barcelona, Academia Regală de Limbă și Literatură Franceză din Belgia; coordonatori: acad. Eugen Simion, președinte, și acad. Maya Simionescu, președinte executiv FNSA.

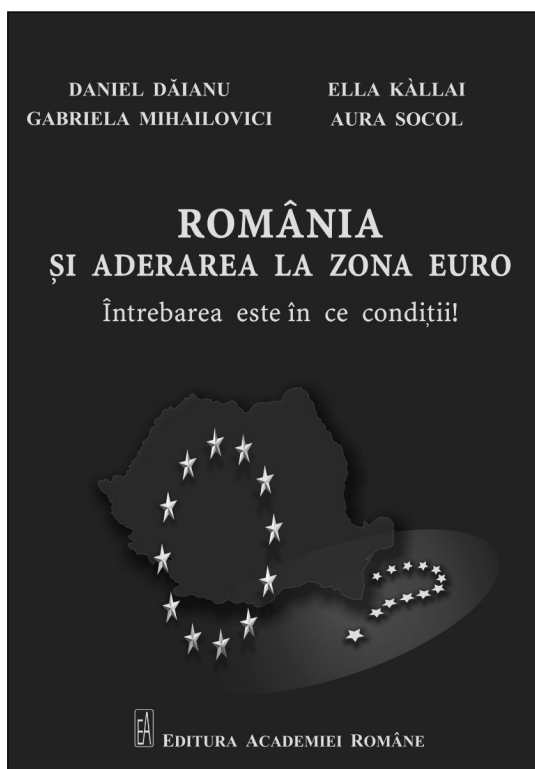
Aflat la a XVII-a ediție, seminarul a abordat tema „România-Europa, 1918–2018” și a marcat împlinirea a o sută de ani de la încheierea Primului Război Mondial. Din Europa, au participat 23 de personalități din 12 țări (Franța, Belgia, Spania, Israel, Serbia, Luxemburg, Algeria, Marea Britanie, Polonia, Austria, Italia, Republica Moldova), președinți de academii și alte instituții științifice europene, oameni de cultură și profesori de la mai multe universități din Europa; din România au fost prezente 60 de personalități. În cadrul seminarului au luat cuvântul: acad. Eugen Simion, acad. Ioan-Aurel Pop, președintele Academiei Române, ES Michèle Ramis, ambasadoarea Franței în România, prof. Thierry de Montbrial, președinte fondator al Institutului Francez de Relații Internaționale, membru al Academiei de Științe Morale și Politice din Franța și membru de onoare al Academiei Române, Béla Dan Krizbai, vicepreședinte al Institutului Cultural Român, și Ioan Cristescu, directorul Muzeului Național al Literaturii Române din București.

25 septembrie: Institutul de Studii Banatice „Titu Maiorescu” din Timișoara și Institutul de Istorie „George Barițiu” din Cluj-Napoca au organizat simpozionul științific „Pe urmele generalului Henri Mathias Berthelot în România”. Evenimentul s-a desfășurat la Centrul de Dezvoltare Durabilă Țara Hațegului-Retezat al Academiei Române, Conacul Berthelot din județul Hunedoara. În cadrul simpozionului au luat cuvântul: acad. Păun Ion Otiman, președintele Filialei Timișoara a Academiei Române, acad. Ionel Haiduc, președinte al Academiei Române în perioada 2006–2014, Fabius-Tiberiu Kiszely, prefectul județului Hunedoara, Maria

Huzoni, primarul comunei General Berthelot, prof. univ. dr. Ioan Bolovan, prorectorul Universității „Babeș Bolyai” din Cluj-Napoca și alte personalități. Temele abordate s-au circumscris momentului istoric de la 1918 și rolului generalului francez Henri Mathias Berthelot în participarea României la Primul Război Mondial.

26 septembrie: Academicianul Dorel Banabic, președintele Secției de științe tehnice a Academiei Române, a rostit discursul de recepție, cu tema „Evoluția tehnicii și tehnologiilor de la prima la a patra revoluție industrială și impactul lor social”. Cuvântul de răspuns a fost oferit de academicianul Bogdan C. Simionescu, vicepreședinte al Academiei Române, care a prezentat un profil al omului de știință și a oferit date ale carierei profesionale a academicianului Dorel Banabic.

26 septembrie: La împlinirea a 145 de ani de la nașterea academicianului Petru Bogdan (1873–1944), Secția de științe chimice a Academiei Române și Institutul de Chimie Fizică „Ilie Murgulescu” au organizat sesiunea omagială „Petru Bogdan – savantul și profesorul”. Cuvântul de deschidere a fost rostit de acad. Bogdan C. Simionescu, vicepreședinte al Academiei Române. Despre personalitatea academicianului Petru Bogdan, inițiatorul disciplinei și creatorul primei Catedre de chimie fizică din România la Universitatea din Iași, au vorbit: prof. Gelu Bourceanu, Universitatea „Al.I. Cuza” din Iași, conf. Sebastian Dumitru Popescu, decanul Facultății de Fizică, Universitatea „Al.I. Cuza” din Iași, prof. Miron Alexandru Bogdan, Universitatea de Medicină și Farmacie „Carol Davila” din București, dr. Vlad Tudor Popa, directorul Institutului de Chimie Fizică „Ilie Murgulescu” din București. Cu acest prilej a fost lansată cartea Elenei Bogdan, *Petru Bogdan (1873–1944). Savantul, profesorul și cetatea*, apărută anul acesta la Editura Polirom. Cartea a beneficiat de o prezentare realizată de prof. Petre T. Frangopol, membru de onoare al Academiei Române.

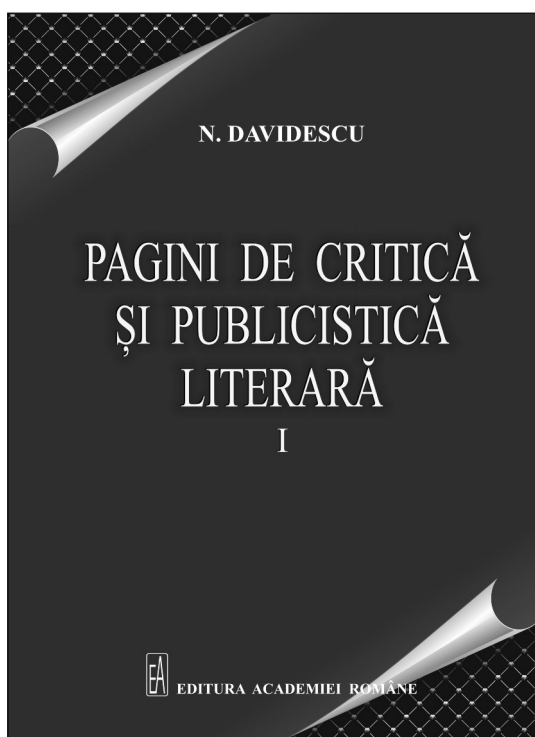

**ROMÂNIA ȘI ADERAREA LA ZONA EURO.
ÎNTREBAREA ESTE ÎN CE CONDIȚII!**

**Daniel DĂIANU, Ella KALLAI,
Gabriela MIHAILOVICI, Aura SOCOL**

Lucrarea reprezintă rezultatele cercetărilor științifice efectuate de autori, în cadrul Proiectului de studii de strategie și politici SPOS 2016, sub egida Academiei Române, în colaborare cu Institutul European Român.

Analizele, evaluările și prognozele autorilor țin seama constant de starea zonei euro post-criză, de necesitatea creșterii ritmului reformelor și de organizarea instituțiilor la nivelul Uniunii Economice Monetare. Se subliniază obligativitatea promovării unor politici ferme privind convergența instituțională, sincronizarea ciclică cu zona euro, flexibilitatea pieței muncii, similaritatea transmisiei politicii monetare, mecanismele de absorbție a șocurilor, toate fiind elemente strict necesare realizării unei convergențe reale a României cu țările zonei euro. Adopțarea euro nu depinde însă doar de pregătirea noastră, ci și de capacitatea zonei euro de asimilare, luând în considerare problemele tot mai acute cu care se confruntă.

**PAGINI DE CRITICĂ
ȘI PUBLICISTICĂ LITERARĂ
(I)**

N. DAVIDESCU

Conceptă în două volume, ediția reunește articole de critică literară, eseuri, texte polemice, cronici teatrale, tipărite în presa vremii de un autor prezent în viața culturală a țării pe parcursul a peste trei decenii (1910–1944).

Printre personalitățile care au comentat publicistica literară a lui N. Davidescu se numără: E. Lovinescu, Șerban Cioculescu, Perpessiciu, Vladimir Streinu, Eugen Ionescu și alții.

**ROMÂNIA MODERNĂ
ȘI „APOGEUL EUROPEI”
1815–1914**

Gheorghe CLIVETI

Expert în istoria epocii moderne, autorul prezintă în acest volum de sinteză un secol de istorie plin de evenimente importante, decisive pentru istoria României moderne.

Documentația volumului este impresionantă: circa 300 de volume de documente române și străine și o vastă bibliografie.

Lucrarea se adresează studenților și tuturor celor interesați de acest domeniu.

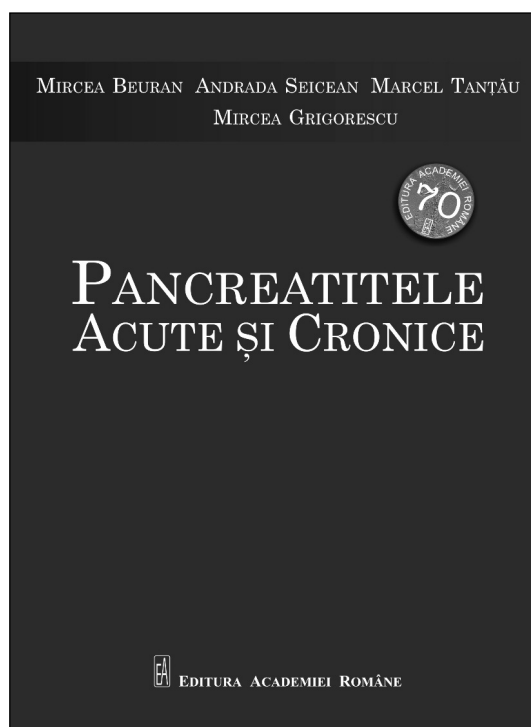

PANCREATITELE ACUTE ȘI CRONICE

**Mircea BEURAN, Andrada SEICEAN,
Marcel TANȚĂU, Mircea GRIGORESCU**

Pancreatita acută, „marea dramă abdominală”, continuă să fie încă o provocare majoră în patologia medico-chirurgicală. Stratificarea pe criterii cuantificabile a severității pancreatitei acute face posibilă abordarea terapeutică în echipă multidisciplinară: interniști, gastroenterologi, imagiști, chirurghi, radiologi intervenționiști, terapeuți intensivi a formelor severe sau „critice”, ameliorând prognosticul bolii. Identificarea factorilor genetici și a interacțiunii factori genetici-factori de mediu a reprezentat o etapă de reală importanță în descifrarea patogenezei bolii.

Materialul pe care îl punem la dispoziția unei palete largi de specialități este rodul experienței personale a celor mai mulți dintre autori, iar iconografia aparține aproape în întregime acestora.

GHID PENTRU AUTORI

Propunerile de articole se predau la redacție în format electronic (CD, stick) sau se trimit prin e-mail, ca fișiere atașate.

Sunt returnate autorilor propunerile de articole care nu corespund indicațiilor din prezentul ghid, care nu sunt culese cu toate semnele diacritice pentru limba română sau franceză și care nu sunt corect scrise în limba română sau străină.

Sunt respinse propunerile de articole care au fost publicate (parțial sau integral), care nu au conținut științific pertinent, elemente originale, resurse bibliografice relevante și de actualitate.

Consiliul editorial decide acceptarea sau respingerea manuscrisului. Autorii sunt singurii responsabili asupra opiniilor și ideilor exprimate.

Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază!

Din cauza volumului mare de lucru, nu se primesc materiale dactilografiate sau scrise de mână care necesită culegere.

Pentru a scurta timpul de pregătire editorială, lucrările trebuie redactate, după cum urmează:

- Redactarea manuscriselor va respecta standardele precizate de Dicționarul explicativ al limbii române – DEX (ediția 2007, Editura Univers Enciclopedic sau <http://dexonline.ro/>), Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române – DOOM (ediția 2005, Editura Univers Enciclopedic), Hotărârea Adunării generale a Academiei Române din 17.02.1993 privind revenirea la grafia cu „â”, și „sunt”, în grafia limbii române (www.acad.ro/alte-Info/pag_norme_orto.htm).

- Cuvintele străine inserate în textul în limba română se vor culege italic.

- Se menționează referințele despre autori: titlul științific, prenumele și numele de familie ale autorilor, funcția, locul de muncă, localitatea, țara și datele de contact (telefon, e-mail etc.).

- Referințele bibliografice se scriu la sfârșitul articolului, în ordinea citării în text, numerotându-se cu cifre arabe, urmate de punct.

- Citările se scriu cu caractere italice. Fiecare citare trebuie să fie însoțită de sursa bibliografică, obligatoriu, menționată în lista de referințe bibliografice.

- Materialul ilustrativ se va prezenta separat de textul articolului, scanat cu rezoluția de 300 dpi, alb-negru cu extensia TIFF, sau se vor prezenta originalele ilustrațiilor, care vor fi scanate și prelucrate la redacție, după care se vor înapoia sub semnătură, autorului.

- În cuprinsul articolului se va menționa locul unde se va plasa figura sau tabelul, precum și legenda figurilor sau titlul tabelului.

- Tabelele trebuie să fie alb-negru fără coloane evidențiate cu alte culori.

De asemenea, dacă există scheme nu trebuie să aibă evidențieri în alte culori.

Dimensiunile unui articol trebuie să fie 5–6 pagini calculator, corp 12 și 3–4 ilustrații.

Redacția revistei „Academica“
Casa Academiei – Calea 13 Septembrie nr. 13, sector 5, București,
tel: 021.318.81.06/2712, 2713

**Abonamentele la revista „Academica“ se pot face prin mandat poștal
pe adresa revistei „Academica“, serviciul difuzare (Tălpeanu Ioana)
sau cu ordin de plată în contul RO64TREZ7055005XXX006462,
Trezoreria sector 5, București.**
Prețul unui abonament pentru 12 luni este 36 lei.

ISSN 1220-5737 80 PAGINI

